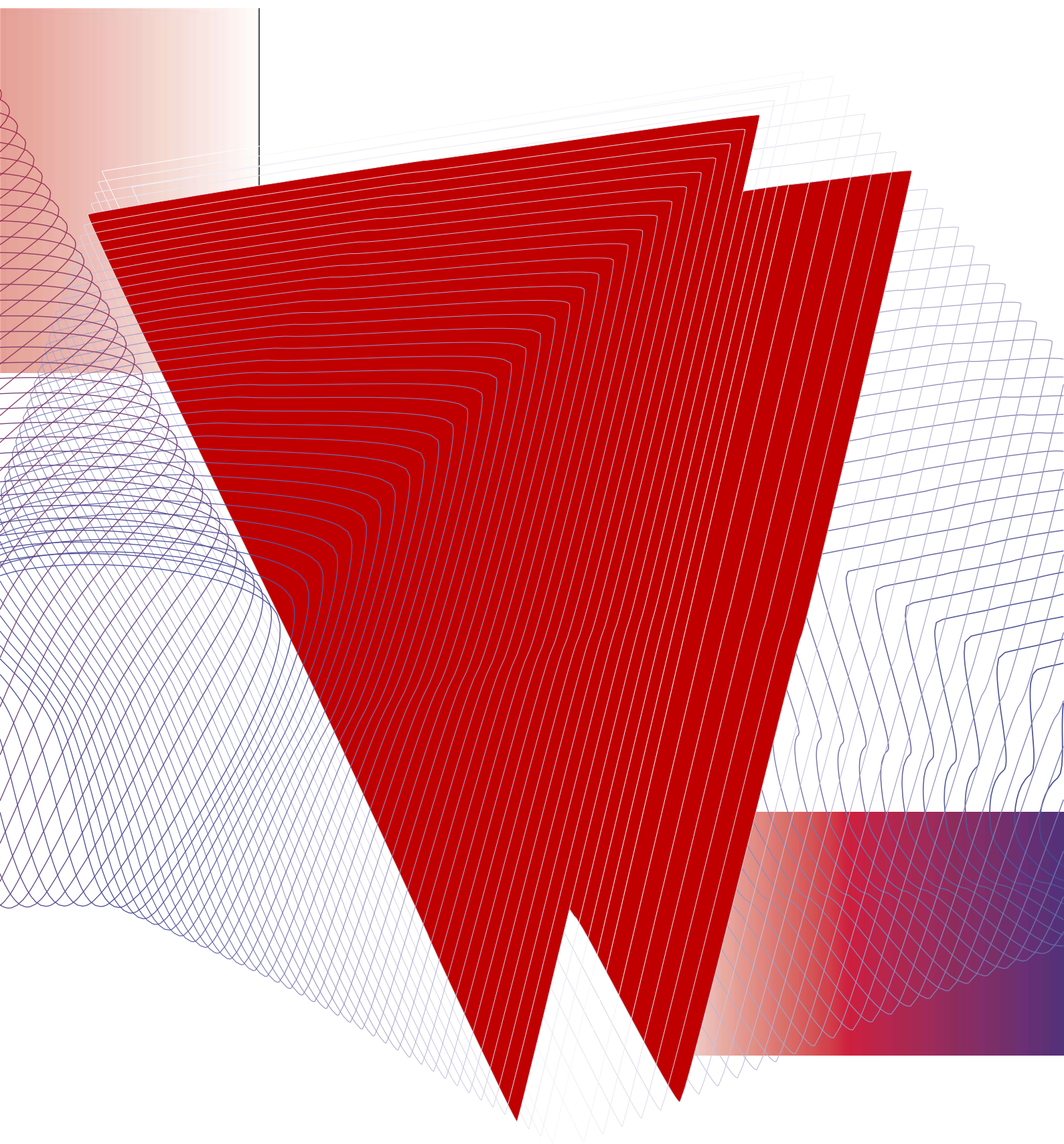

Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială

Analiza Grupului de lucru CNSM
privind diminuarea
vulnerabilităților provenind din
creșterea deficitului balanței
comerciale cu produse
agroalimentare

NOTĂ

Toate drepturile rezervate.

Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei.

Banca Națională a României

Str. Lipscani nr. 25, cod 030031, București

tel.: 021/312 43 75; fax: 021/314 97 52

<http://www.cnsmro.ro/>

Grupul de lucru a fost coordonat de: Florian Neagu, Banca Națională a României

Componenta Grupului de lucru a fost următoarea:

Alexie Alupoaiei	Banca Națională a României
Cristina Anghelescu	Banca Națională a României
George Bădescu	Asociația Marilor Rețele Comerciale din România
Cătălin Ioan Cepișcă	Raiffeisen Bank
Anca Mihaela Copaciu	Banca Națională a României
Florin Dragu	Banca Națională a României
Sorin Ignat	Banca Transilvania
Alexandru Ionașcu	Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale
Mihai Ionescu	Asociația Națională a Exportatorilor și Importatorilor din România
Diana Lazăr	Fondul de Garantare a Creditului Rural
Viorel Marin	Pro Agro
Dumitru Miron	Asociația Națională a Exportatorilor și Importatorilor din România
Bogdan Constantin Neacșu	C.E.C. Bank
David Orțan	Banca Națională a României
Anca Paraschiv	Ministerul Finanțelor Publice
Ștefan Pădure	Asociația pentru Promovarea Alimentului Românesc
Marius Popescu	Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
Aura Rădulescu	Asociația Marilor Rețele Comerciale din România
Amalia Stamate	Banca Națională a României
Luminița Tatarici	Banca Națională a României
Mihai Vișan	Federația Patronală Română din Industria Alimentară
Lăcrămioara Zăvoianu	Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură

Autorii adresează mulțumiri lui Cezar Boțel, Tudor Grosu și Grigore Ivan pentru comentariile primite

Cuprins

I. SINTEZĂ, CONCLUZII ȘI PRINCIPALELE PROPUNERI DE MĂSURI	6
II. PERSPECTIVA MACROECONOMICĂ	12
<i>A. Câteva lecții foarte preliminare ale pandemiei COVID-19 în ceea ce privește sectorul agroalimentar .....</i>	<i>12</i>
<i>B. Deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare este o problemă importantă? .....</i>	<i>13</i>
<i>C. Se poate corecta deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare fără intervenția autorităților? .....</i>	<i>17</i>
<i>D. Producem pentru piața internă și externă bunuri agroalimentare cu valoare adăugată scăzută, importăm produse cu valoare adăugată mai ridicată .....</i>	<i>20</i>
<i>E. Schimbările climatice – subiect care va rămâne esențial pe agenda europeană: putem beneficia pentru a dezvolta sectorul agroalimentar din România? .....</i>	<i>26</i>
<i>F. România este ultima din UE la inovație și cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare. Putem îmbunătăți situația pe seama sectorului agroalimentar? .....</i>	<i>30</i>
III. PERSPECTIVA MICROECONOMICĂ	37
<i>G. Ce firme generează deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare? .....</i>	<i>37</i>
<i>H. Sunt firmele din sectorul agroalimentar competitive? .....</i>	<i>42</i>
<i>I. Dimensiunea contează în sectorul agroalimentar. Avem perspective pentru firme-campion? .....</i>	<i>47</i>
<i>J. Există perspective ca firme autohtone din sectorul agroalimentar să ofere bunuri care în prezent provin din import? .....</i>	<i>48</i>
IV. PERSPECTIVA ACCESULUI LA FINANȚARE	51
<i>K. În ce măsură sprijină băncile activitatea firmelor din sectorul agroalimentar și dezvoltarea acestora? .....</i>	<i>51</i>
<i>L. Fondurile de garantare a creditelor contează? .....</i>	<i>56</i>
V. PROPUNERI DE MĂSURI	59
 Anexa 1. Metodologie pentru identificarea companiilor cu potențial de dezvoltare la nivelul sectorului alimentar (campionii naționali).....	67
Anexa 2. Deficitul comercial cu produse agroalimentare – România și comparații regionale.....	69
Anexa 3. Fragmentarea pieței și capacitatea redusă de asociere a producătorilor mici.....	80
Anexa 4. Proiectele dezvoltate la nivel european pentru digitalizarea activităților agricole	83
Anexa 5. Distribuția indicatorilor de sănătate financiară ai firmelor din sectorul agroindustrial, detaliat în funcție de codul CAEN	85
Anexa 6. Principalii indicatori de sănătate financiară ai companiilor care activează în industria agroalimentară.....	90
Anexa 7. Matricea de tranziție în funcție de dimensiunea firmelor din domeniul agroalimentar, pe o perioadă de 5 ani (procente)	92
Anexa 8. Rolul agriculturii în programele europene de schimbare climatică.....	94
Anexa 9. Creditarea firmelor din sectorul agroalimentar de către instituții de credit și IFN, în funcție de codul CAEN.....	97
Anexa 10. Structura finanțării firmelor din domeniul agroalimentar (2018)	99
Bibliografie	100

I. SINTEZĂ, CONCLUZII ȘI PRINCIPALELE PROPUNERI DE MĂSURI

Deficitul comercial cu produse alimentare a devenit important (4,3 mld euro, decembrie 2019), dublându-se în ultimii cinci ani. Acest deficit este parțial diminuat de excedentul comerțului extern cu cereale (2,2 mld euro, decembrie 2019). Pe ansamblu, **balanța comercială cu produse agroalimentare a devenit o vulnerabilitate, cu posibil potențial sistemic**, din cel puțin două motive: (i) existența unei relații strânse între deteriorarea deficitului de cont curent și declanșarea unei crize financiare sau de balanță de plăți și (ii) necesitatea asigurării securității alimentare (aceasta fiind de altfel și una din lecțiile crizei generate de pandemia COVID-19).

Măsurile propuse pentru diminuarea vulnerabilităților identificate au trei caracteristici. În primul rând, **soluțiile nu reclamă resurse bugetare naționale semnificative, bazându-se în bună parte pe finanțări provenind pe filiera bugetului comunitar**. De altfel, în condițiile în care finanțarea cheltuielilor statului va fi tot mai provocatoare în anii următori, proiectele care folosesc finanțări de sorginte non-bugetară probabil că se vor implementa prioritar. În al doilea rând, măsurile propuse **vizează aproape exclusiv latura ofertei**. Apreciem că vulnerabilitatea pe care Grupul de lucru CNSM a fost chemat să o analizeze poate fi atenuată în special prin soluții care să stimuleze firmele să producă cu valoare adăugată mai mare și mai inovativ. În al treilea rând, multe din propuneri ar putea părea provocatoare, având în vedere trăsăturile agriculturii din România care a rămas în bună parte la nivelul fermelor de subzistență, dependente de evoluțiile climatice, cu productivitate semnificativ sub cea europeană și generatoare de valoare adăugată redusă. Aceste **propuneri, deși provocatoare, sunt însă în linie cu agenda europeană a sectorului agroalimentar**, care alocă bugete tot mai consistente pentru digitalizare, dezvoltare inovativă și protejarea mediului.

Materialul conține **zece recomandări** a căror implementare va fi monitorizată în conformitate cu prevederile *Legii 12/2017 privind supravegherea macroprudențială a sistemului financiar național*. Suplimentar, **materialul mai propune încă aproape 50 de posibile măsuri** pe care autoritățile sunt încurajate să le analizeze viabilitatea pentru a putea fi implementate în diverse documente programatice (cum ar fi Planul Național Strategic 2021-2027), în strânsă consultare cu reprezentanții asociațiilor de profil.

Una din cele mai importante propuneri formulată în același context al alinierii la agenda europeană și, respectiv, al utilizării alocărilor considerabile de fonduri anunțate de Comisia Europeană, se referă la **implementarea programelor care promovează un sector agroalimentar care sprijină sustenabilitatea climatică și care ameliorează calitatea produselor**. Statisticile europene au identificat agricultura României printre sectoarele economice fruntașe în emisia de CO₂ sau alte gaze de seră. În ceea ce privește un exemplu legat de calitate, statistica privind suprafața agricolă ecologică

arată că în România ponderea este de 2,4 la sută în anul 2018 (în creștere de la 1,93 la sută în anul 2015), dar semnificativ sub media UE (7,5 la sută, anul 2018). Materialul propune crearea și implementarea unei strategii pentru promovarea produselor alimentare de calitate, creșterea rolului schemelor de certificare a calității și de promovare a produselor agroalimentare. România, contrar tendinței europene în care calitatea și promovarea acesteia reprezintă o prioritate, a continuat seria unor programe orientate numai spre dezvoltarea capacităților de producție, necorelate întotdeauna cu cerințele pieței de desfacere.

O altă propunere importantă este **tehnologizarea amplă a sectorului agroalimentar**. Subiectul, de altfel, se află în topul agendei europene și fonduri semnificative vor fi alocate în anii următori pentru implementare. România ar putea beneficia considerabil din această aliniere la prioritățile europene, din cel puțin două motive. În primul rând, România se plasează pe poziții dezavantajoase la nivel european în domeniul inovației (inclusiv în agricultură), astfel că orice progres este binevenit. De exemplu, doar 1 la sută din firmele activând în sectorul agroalimentar folosesc roboți industriali (la cealaltă extremă se află Olanda cu 22 la sută și Suedia cu 31 la sută). În al doilea rând, România are multe puncte forte pentru a trece la utilizarea pe scară largă a tehnologiilor digitale în agricultură și industria alimentară: infrastructura de telecomunicații, implicit acces bun la internet, numeroși specialiști IT, atitudine în general favorabilă a firmelor și populației în asimilarea tehnologiilor digitale. De altfel, tehnologiile digitale ar putea compensa o parte din dezavantajul fragmentării pronunțată a terenurilor agricole din România (de departe, cea mai ridicată din UE).

Eterogenitatea foarte mare a sănătății financiare a firmelor din agricultură și din industria alimentară arată că **măsurile propuse pentru aceste sectoare ar trebui să fie țintite**, cu atât mai mult în condițiile în care constrângerile privind alocările din resursele bugetare cresc. În plus, **dimensiunea contează considerabil în domeniul agroalimentar**. Cele mai multe firme cu activitate în aceste sectoare sunt microîntreprinderi și de-a lungul anilor nu au reușit să treacă într-o grupă superioară de dimensiune. De exemplu, 70 la sută din companiile de talie mijlocie din agricultură se mențin în aceeași categorie de mărime într-un orizont de 5 ani, iar 25 la sută din ele fie migrează în clasa întreprinderilor mici, fie chiar în cea a microîntreprinderilor. Numai 5 la sută din întreprinderile mijlocii cresc la nivelul unei corporații într-un interval de 5 ani. Problema eterogeneității mari în performanță și a dimensiunii a condus la două soluții. În primul rând, propunem o metodologie transparentă (care să fie publicată pe site-ul CNSM) pentru identificarea potențialelor firme-campion în domeniul agroalimentar. La o primă simulare, rularea metodologiei a identificat aproape 500 de firme (din cele circa 33.000 de companii din sectorul agroalimentar), majoritatea covârșitoare având capital autohton, care să fie în vizorul autorităților sau creditorilor. În al doilea rând, materialul propune punctarea sensibil suplimentară în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de

garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor care: (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri bunuri agroalimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) au un rol activ în cadrul programelor create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, respectiv care (vii) au un rol activ în cadrul programelor create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii.

Băncile, IFN și fondurile de garantare a creditelor ar putea ajuta mai mult firmele din sectorul agroindustrial care vor crea valoare adăugată superioară (categoriile (i)-(vii) menționate anterior). **Creditarea agriculturii a fost favorizată** (volumul finanțării de la bănci și IFN crescând cu 42 la sută în ultimii cinci ani), dar **creditarea industriei alimentare a scăzut relativ semnificativ** (cu 13 la sută în portofoliul băncilor, în timp ce în bilanțul IFN se menține la o valoare modestă). Mai mult, în ambele sectoare, **finanțarea a fost acordată preponderent pentru nevoi de trezorerie**, creditarea proiectelor de investiții fiind minoritară (și în scădere accentuată pentru firmele din industria alimentară). Nevoile de finanțare rămân ridicate. De exemplu, deși firmele din agricultură au primit din partea băncilor un volum important de credite, Comisia Europeană și Banca Europeană de Investiții (iunie 2020) arată că se menține un deficit important de finanțare pentru agricultura României (estimat între 2,2 mld euro și 5,3 mld euro, în special pentru nevoi de creditare pe termen lung). Măsurile propuse în analiză noastră, cum ar fi o diseminare periodică de date suplimentare privind evoluția creditării și riscul din domeniul agroalimentar, creșterea rolului fondurilor de garantare a creditelor (care în prezent au o expunere de 6 la sută pe agricultură și 2 la sută pe industria alimentară), revizuirea mecanismului certificatelor de depozit, identificarea de potențiali campioni naționali (dintre care doar 56 la sută se finanțează în prezent de la bănci) etc. considerăm că au capacitatea de majorare sustenabilă a creditului acordat firmelor.

Nu în ultimul rând, materialul propune conceperea și implementarea de către Guvern a unei **strategii privind sectorul agroalimentar care să atace problemele structurale acumulate în ultimele decenii**: lipsa cadastrării, necesitatea îmbunătățirii pregătirii profesionale a celor din domeniul agroalimentar, infrastructura deficitară (cum ar fi irigațiile) etc. Această strategie ar avea ca element central implementarea unei politici industriale pentru sectorul alimentar care să prevadă inclusiv îndeplinirea mai bună a rolului statului. Strategia trebuie să aibă perspectiva agriculturii și a industriei alimentare ca fiind un tot unitar, și nu două sectoare distincte. Iar această măsură, ca de altfel cele mai multe identificate în lucrare, ar trebui dezvoltate în dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil.

*

*

*

Având în vedere cele de mai sus, principalele propuneri ale lucrării sunt următoarele:

Principalele măsuri de acțiune

Nr. crt.	Măsura	Instituția responsabilă	Termen ¹
1	Dezvoltarea, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, precum și bugetarea cu prioritate de programe în sumă de minim 9,4 mld euro, în contextul cadrului financiar multianual 2021-2027, care să implementeze Strategia Uniunii Europene "De la Fermă la Furculiță" , în linie și cu obiectivele specifice de risc climatic din viitoarea Politică Agricolă Comună. Respectivetele programe să fie dezvoltate astfel încât să faciliteze și emisiunile de obligațiuni verzi de către autorități, instituții de credit, alți investitori	Guvern (MADR)	TS
2	Dezvoltarea, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, precum și bugetarea cu prioritate de programe în sumă de minim 0,5 mld euro, în contextul cadrului financiar multianual 2021-2027, care să utilizeze potențialul oferit de tehnologiile digitale, în conformitate cu declarația de cooperare „Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale” la care România este semnatară	Guvern (MADR)	TS
3	Creșterea rolului fondurilor de garantare a creditelor (FNGCMM, FGCR) și a Fondului Român de Contragarantare în susținerea firmelor din agricultură (majorarea fluxului de garanții cu minim 3 mld lei până în anul 2023) și din sectorul industriei alimentare (majorarea fluxului de garanții cu minim 2 mld lei până în anul 2023)	Guvern (MFP, MADR)	TS
4	Revizuirea mecanismului certificatelor de depozit , prin dialog strâns cu instituțiile de credit și asociațiile de profil	Guvern (MADR)	TS
5	Îmbunătățirea legislației privind certificarea și promovarea produselor agroalimentare , prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, și bugetarea corespunzătoare a acestor programe	Guvern (MADR)	TS
6	Crearea și implementarea de către autorități, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, a unei strategii pentru promovarea produselor alimentare de calitate , inclusiv prin creșterea rolului schemelor de calitate . În cazul în care produsele industriei autohtone îndeplinesc aceste standarde de calitate, autoritățile să promoveze cu precădere respectivele bunuri	Guvern (MADR)	TS
7	Punctarea sensibil suplimentară în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor care: (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri produse alimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) au un rol activ în	Guvern (MADR)	TS

	programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, sau care (vii) au un rol activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii.		
8	Implementarea unei politici industriale pentru sectorul alimentar care să conducă inclusiv la îndeplinirea mai bună a rolului statului în susținerea sectorul agroalimentar (diminuarea economiei subterane cu produse agroalimentare, întărirea rolului ANSVSA în controlul siguranței alimentelor, reducerea birocrăției, eliminarea paralelismelor în atribuțiile de control prin elaborarea de proceduri transparente, susținerea școlarizării și pregătirii persoanelor implicate în sectorul agroalimentar etc.)	Guvern	TM
9	Publicarea pe site-ul CNSM a unei metodologii pentru identificarea firmelor care ar putea fi potențiali campioni naționali în domeniul agroalimentar și revizuirea cel puțin o dată la doi ani a acestei metodologii	BNR (Anexa 1)	C
10	Diseminarea periodică de date statistice suplimentare pentru îmbunătățirea accesului la finanțare al firmelor din domeniul agroalimentar	BNR (Anexa 9)	C (din decembrie 2020)

Notă: ¹) C – continuu, TS – termen scurt (1-3 ani), TM – termen mediu (3-5 ani)

II. PERSPECTIVA MACROECONOMICĂ

A. Câteva lecții foarte preliminare ale pandemiei COVID-19 în ceea ce privește sectorul agroalimentar

Criza generată de pandemia COVID-19 a adus în discuție trei subiecte importante pentru agricultură și industria alimentară: (i) nevoia de a scurta lanțurile de producție și aprovizionare și de a reduce complexitatea acestora, (ii) asigurarea unui nivel adecvat de siguranță alimentară și (iii) digitalizarea mai amplă a proceselor de producție și distribuție.

Prelungirea crizei actuale, existența sau nu a mai multor valuri viitoare, apariția de noi crize cu efecte similare etc. vor pune tot mai acut problema schimbării de paradigmă în domeniile considerate esențiale pentru securitatea unei țări (din care face parte și sectorul agroalimentar). În contextul în care o parte semnificativă din componentele lanțurilor de producție se află în afara țării, gradul ridicat de complexitate al lanțurilor de producție și aprovizionare distanțează consumatorul final de produsul agroalimentar, traducându-se într-o fragilitate în creștere a întregului sistem. În plus, cu cât aceste lanțuri au mai multe componente în afara țării, devenind astfel mai lungi, cu atât cota de valoare adăugată creată la nivel național va tinde să fie mai redusă. Scurtarea acestor lanțuri ar putea genera forme mai mult sau mai puțin pronunțate de protecționism. În anii următori, accentuarea protecționismului (ce își are drept principal suport dezvoltarea de activități în jurul unei rețele comunitare), în paralel cu necesitatea expansiunii legăturilor între statele care fac parte din diverse blocuri strategice (justificată de nevoia unor răspunsuri coordonate la nivel regional sau internațional), pot da naștere unor noi modele de afaceri în zona agroalimentară. România are potențial să se poziționeze bine în această nouă paradigmă având în vedere atât potențialul agricol care nu este prelucrat pentru obținerea de produse finite, cât și cel financiar, potențat prin accesarea mai amplă a resurselor disponibile la nivel european pentru activități de digitalizare, inovare și legate de economia verde. Nu în ultimul rând, tendințele de re poziționare strategică survenite în urma pandemiei COVID-19 ar putea reorienta legăturile comerciale, aspect ce ar determina externalități pozitive pentru sectorul agricol din țara noastră.

Criza actuală este posibil să revizuiască și modelul de funcționare al agriculturii vest-europene bazat semnificativ pe lucrători sezonieri din alte țări, pentru a se reduce dependența față de acești. Spre exemplu, conform datelor asociației italiene a fermierilor Coldiretti, peste 25 la sută din producția agricolă a Italiei este realizată cu 370.000 de lucrători sezonieri, aproape o treime fiind români. Dintre aceștia, cel puțin 100.000 ar putea să nu mai poată intra în Italia ca urmare a restricțiilor impuse pentru

limitarea COVID-19. Pe acest fond, am putea asista la o rată accelerată de adopție a soluțiilor de automatizare a producției. Oricare va fi însă ritmul inovațiilor și automatizărilor în agricultura vest-europeană, România trebuie să-și accelereze și mai mult cadența schimbărilor în sensul adopției tehnologiilor viitorului, pentru a putea recupera decalajele importante deja existente față de partenerii din țările dezvoltate. De altfel, câteva din propunerile esențiale de măsuri care vor fi fundamentate în capitolele următoare se vor axa pe nevoia inovării în agricultura românească.

B. Deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare este o problemă importantă?

Deficitul comercial cu produse alimentare a devenit important (4,3 mld euro, decembrie 2019) și este în creștere (dublare în ultimii cinci ani), detalii în Anexa 2. Acest deficit este parțial diminuat de excedentul comerțului cu cereale (2,2 mld euro, decembrie 2019). Pe ansamblu, balanța comercială cu produse agroalimentare are potențial de a se constitui într-un risc sistemic, din cel puțin trei motive (B1-B3).

B1. Relația între deficitul de cont curent și crizele financiare sau de balanță de plăți

Deficitul menționat are o contribuție importantă la evoluția nefavorabilă a balanței comerciale și a contului curent. Literatura de specialitate (Kaminsky et al., 1998; Bussiere și Fratzscher, 2002) arată că **o deteriorare a deficitului de cont curent este printre cauzele care au declanșat crize financiare sau privind balanța de plăți** în cazul economiilor mici și deschise. De altfel, în ultimele evaluări ale Băncii Naționale a României, tensionarea echilibrelor macroeconomice interne, precum și structura și costul finanțării deficitului de cont curent și a deficitului bugetar, se numără printre principalele riscuri sistemice la adresa stabilității financiare din România (BNR, *Raportul asupra stabilității financiare*, decembrie 2019).

Tabel B.1. Proiecții cu privire la evoluția "deficitelor gemene" (BCC - balanță cont curent, BB - balanță bugetară), procent

	Republica Cehă		Polonia		România		Ungaria	
	BCC	BB	BCC	BB	BCC	BB	BCC	BB
2019	0,7	0,3	0,4	-0,7	-4,6	-4,3	-0,9	-2,0
2020	-1,5	-6,7	0,6	-9,5	-3,3	-9,2	1,3	-5,2
2021	-1,0	-4,0	0,9	-3,8	-3,4	-11,4	1,5	-4,0

Sursa: Comisia Europeană, prognoza de primăvară 2020

Deficitul ascendent de cont curent¹ al României a avut o evoluție divergentă comparativ cu țări din regiune. Perspectivile sunt incerte, însă contracția cererii agregate va genera un efect de contracție asupra acestui deficit (Tabel B.1). În cazul României, dacă fluxuri negeneratoare de datorie au acoperit aproximativ 80 la sută din nivelul deficitului în anul 2019, actualul context ar putea conduce la o creștere a datoriei externe pe termen scurt, ceea ce majorează vulnerabilitatea discutată în această secțiune. Mai mult, vulnerabilitatea este amplificată în principal de dinamica deficitului bugetar, această evoluție în tandem a "deficitelor gemene" fiind cea mai accentuată din regiune (Tabel B.1).

De altfel, deficitul bugetar are contribuția principală la deteriorarea deficitului de cont curent, având în vedere că sectorul privat generează un deficit financiar (economii-investiții) de 0,3 la sută din PIB în anul 2019, urmând a trece la un surplus de 6 la sută în anul 2020 și de 8 la sută în anul 2021 (conform Comisiei Europene). Mai mult, în timp ce în țările din regiune se prognozează o corecție a deficitului fiscal, în cazul României autoritățile europene anticipează o deteriorare continuă, până la nivelul de 11,4 la sută în anul 2021 (Tabel B.1).

B2. Asigurarea securității alimentare

Asigurarea securității alimentare² a fost identificată drept obiectiv important în Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani³. Conform previziunilor din respectivul document (întocmit în anul 2015), România ar fi urmat să-și asigure securitatea alimentară la orizontul anului 2020. Datele statistice actuale arată că previziunile menționate cel mai probabil nu se vor confirma, ceea ce ar atrage necesitatea intervenției autorităților pentru corectarea deficiențelor. Mai mult, criza generată de pandemia COVID-19 a arătat încă o dată urgența și importanța unui astfel de obiectiv. Accesul la hrană rămâne o problemă cu atât mai relevantă cu cât ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor de consum (aproximativ o treime) este cea mai ridicată în România din rândul țărilor membre UE.

Asigurarea securității alimentare trebuie să țină cont atât de fenomenele climaterice extreme care se așteaptă să se amplifice la nivel global, cât și de necesitatea îmbunătățirii calității hranei consumatorului român. Cu titlu de exemplu pentru cea de-a doua idee, suprafața agricolă ecologică are în România o pondere de 2,4 la sută în anul 2018 (în creștere de la 1,93 la sută în anul 2015), dar

---

¹ Comisia Europeană, *European Economic Forecast 2020*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip125_en.pdf

² Prin securitatea alimentară se înțelege în principal asigurarea disponibilității hranei, însă poate căpăta dimensiuni mai largi precum accesul la hrană, stabilitatea ofertei agricole sau siguranța și calitatea alimentației.

³ Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, Proiect 5 – Securitate și siguranță alimentară, Academia Română, 2015.

semnificativ sub media UE (7,5 la sută, anul 2018).

Caseta 1 – Securitatea alimentară

Deși problema disponibilității hranei nu mai este pusă în termeni malthusieni, aceasta rămâne un punct important al securității alimentare a României, în contextul creșterii dependenței aprovizionării alimentare de importuri. Deși s-a înregistrat un avans important al veniturilor populației în ultima perioadă, acesta se observă cu preponderență în zona orașelor mari, iar riscul alimentar și nutrițional, mai ales pentru copiii din mediul rural, persistă.

Creșterea randamentelor agricole ar putea rezolva atât problema disponibilității, precum și pe cea a accesului la alimente. Cu toate acestea, ea trebuie realizată fără să aducă prejudicii generațiilor viitoare din punct de vedere al impactului asupra schimbărilor climatice și ținând cont de tendințele agriculturii la nivel european și mondial. În primul rând, trebuie prioritizată calitatea hranei, cu efecte directe asupra stării de sănătate a populației, urmată de asigurarea sustenabilității solului și a resurselor de energie, pe fondul îngrijorărilor privind încălzirea globală și riscurile climatice. Fenomenele climatologice extreme reprezintă un risc în creștere pentru securitatea alimentară a României. Aridizarea și chiar deșertificarea din zona de sud a țării, cu predilecție județul Dolj, sunt accelerate din cauza defrișărilor și a temperaturilor în creștere. Aceste fenomene pot conduce fie la orientarea către culturi care se pretează solurilor nisipoase (migdal, arahide, măsline), fie chiar în anumite condiții la pierderea completă a fertilității terenurilor agricole.

Măsurile necesare pentru creșterea competitivității sectorului agricol și pentru asigurarea securității alimentare trebuie să țină cont și de nevoile și profilul consumatorului român. Ultimii ani au fost definiți de o aliniere la obiceiurile, preferințele și cantitățile cerute de cetățeanul european. Acest fenomen pune însă presiune pe producția locală, care nu poate menține aceeași viteză de dezvoltare precum cea a apetitului pentru consum.

Academia Română estimează că, odată cu creșterea veniturilor populației, cerealele și produsele pe bază de amidon (cartofii) vor avea o pondere tot mai mică în consumul zilnic, fiind catalogate drept produse inferioare, în vreme ce consumul de carne va urma un trend ascendent. Deja se poate observa o accelerare a consumului de carne față de țintele previzionate în cadrul studiului Academiei Române. În perioada 2016-2018 s-a înregistrat o creștere de aproape 10 kg, similară perioadei de creștere economică 2002-2004. Astfel, față de estimările aferente anului 2020 (un consum de carne de 66,9 kg per cap de locuitor), valorile realizate s-au situat la 73,8 kg, nivel apropiat de valoarea anticipată pentru anul 2038 (77,2 kg).

B3. Productivitatea scăzută în agricultură

Deși România deține un avantaj în domeniul agricol, fiind țara cu a șasea cea mai mare suprafață de terenuri agricole din UE și unul din cei mai importanți producători de cereale din UE, are o productivitate foarte scăzută, în bună parte pe seama problemelor structurale care s-au acumulat de decenii (a se vedea Caseta 2).

Structura funciară și a producției apropie România de modelul Franței. Cu toate acestea, deși există potențial pentru o diversificare a produselor agricole cu valoare adăugată mare precum în Hexagon (vinuri, produse horticoale sau animaliere), ponderea cerealelor în producția totală este aproximativ dublă comparativ cu Franța (26,1 la sută față de 13,8 la sută).

Caseta 2 – Deficiențe structurale care afectează productivitatea sectorului agroalimentar

Productivitatea foarte scăzută în comparație cu media europeană, respectiv 27 la sută (măsurată ca raport între valoarea adăugată brută și numărul de unități anuale de muncă), este explicată, printre altele, de o *populație ocupată în agricultură foarte numeroasă*, respectiv 1,6 milioane de oameni (18 la sută din întreaga populație europeană ocupată în agricultură provine din România), precum și de *un grad de fragmentare al exploatațiilor foarte mare*, 33 la sută din numărul total de exploatații la nivel european fiind din România, iar 91,8 la sută dintre acestea au o suprafață mai mică de 5 hectare.

Infrastructura rutieră deficitară în zona rurală împiedică o mai bună și eficientă conectare a lanțului producători-procesatori-consumatori. De asemenea, gradul foarte scăzut de acoperire a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare împiedică dezvoltarea de centre de depozitare sau procesare.

Lipsa cadastrării terenurilor agricole și fragmentarea exploatațiilor afectează în multe zone creșterea productivității prin limitarea investițiilor în infrastructura de irigații și/sau prin gestionarea incorectă sau la limită a tehnologiei agricole. Este o problemă care se răsfrânge direct și asupra capacității de a atrage finanțare – dată fiind imposibilitatea colateralizării împrumuturilor cu terenurile deținute de fermieri.

Lipsa unei pregătiri profesionale corespunzătoare a capitalului uman din sectorul agroalimentar se reflectă de asemenea în nivelul productivității. Conform Academiei Române, pregătirea profesională a lucrătorilor din agricultură este bazată în proporție de 96,4 la sută pe experiență practică, 3,13 la sută pe pregătire de bază, iar 0,47 la sută pe pregătire agricolă completă.

Cadrul legislativ impredictibil contribuie de asemenea la inhibarea investițiilor în domeniu.

Ca un rezultat al acestui mix de deficiențe structurale, prețurile cerute de fermele locale continuă

să fie mai ridicate decât prețurile din regiune, în special în cazul cărnii de porc, al cartofilor, legumelor și merelor (afectate și de redirectionarea pe piața locală a unei părți din cantitatea de mere poloneze adresată inițial exportului către Rusia înaintea embargoului impus de Moscova).

C. Se poate corecta deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare fără intervenția autorităților?

Concentrarea atenției autorităților asupra domeniului agroalimentar este necesară din cel puțin patru motive. În primul rând, ponderea sectorului primar în valoarea adăugată produsă în România se menține relativ ridicată (6 la sută), semnificativ mai mare decât în UE (3 la sută) sau în alte țări din regiune care au de asemenea un rol important în agricultura europeană (exemplu Polonia, care are o pondere de 4 la sută). În al doilea rând, ponderea cheltuielilor cu alimentele în totalul cheltuielilor de consum este cea mai ridicată în România (aproape o treime) dintre toate țările UE. În al treilea rând, așa cum am arătat în secțiunea anterioară, sectorul agroalimentar este caracterizat de numeroase deficiențe structurale (multe create chiar de către autorități), astfel că evoluțiile ciclice nu vor putea corecta dezechilibrele acumulate. În al patrulea rând, așa cum am prezentat în secțiunea A, asigurarea securității alimentare este una din lecțiile actualei crize generate de pandemia COVID-19.

În aceste condiții, intervenția autorităților este necesară, dar având în vedere rezultatele anterioare, lucrarea propune o implicare mai amplă a asociațiilor de profil, alături de autorități, pentru rezolvarea deficiențelor. Această implicare considerăm că va majora atât valoarea adăugată a soluțiilor propuse, cât și transparența modului în care respectivele soluții sunt implementate.

Ameliorarea deficiențelor structurale presupune redactarea și implementarea unei strategii privind sectorul agroalimentar, în linie cu prevederile din *Planul național de adoptare a monedei euro* unde se consideră necesară "elaborarea unei politici de dezvoltare a țesutului industrial al României, cu legături pe lanțurile de producție, pe principii transparente, în scopul recâștigării pieței interne și creșterii pe piețele externe pe baza competitivității" (măsură din secțiunea "Sănătatea financiară a sectorului companii nefinanciare"). O asemenea strategie trebuie să aibă perspectiva agriculturii și a industriei alimentare ca fiind un tot unitar și nu ca două sectoare distincte. De asemenea, presupune găsirea soluțiilor pentru atenuarea deficiențelor structurale acumulate în ultimele decenii (unele fiind prezentate în Caseta 2).

Printre măsurile structurale identificate în cadrul Grupului de lucru, amintim:

- finalizarea procesului de cadastrare a suprafețelor în termen cât mai rapid;

- modificarea legislației în vederea favorizării comasării terenurilor;
- susținerea unor investiții strategice pentru agricultori (sisteme de irigații, utilizarea de tehnologii avansate care ameliorează și îmbunătățesc calitatea solului etc.) pentru o perioadă minimă de timp care să permită recuperarea investițiilor;
- susținerea școlarizării și pregătirii persoanelor implicate în agricultură și industria alimentară, precum și a instituțiilor de cercetare și a băncilor de gene. Din punct de vedere al pregătirii personalului, România se află pe ultimul loc în Europa în privința absolvirii de școli specializate de către angajații activi în domeniu. Reactivarea învățământului agricol este o prioritate pentru crearea cadrului de creștere a valorii adăugate în agricultură. Corelarea de către Ministerul Educației și Cercetării a sistemului de formare profesională cu cerințele sectorului agroalimentar, prin identificarea împreună cu Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale a nevoilor de formare profesională pe termen scurt și mediu, precum și monitorizarea tranziției de la educație și formare profesională la piața muncii;
- restrângerea economiei subterane, prin fiscalizarea tuturor celor care activează în piață, regim uniform de control și informatizarea sistemului și instituționalizarea unui cadru de dialog pe tema pieței negre, cu participarea industriei, alături de autoritățile de resort;
- separarea atribuțiilor de control, printr-o procedură transparentă, astfel încât să se elimine paralelismele și suprapunerile. Susținem necesitatea controlului, fiind cea mai bună garanție pentru un mediu concurențial corect și protecția consumatorului, însă el să fie nediscriminatoriu și echilibrat, în linie cu practicile din UE;
- reducerea birocrăției și simplificarea legislației naționale, care în unele cazuri este în contradicție cu cea comunitară;
- întărirea rolului ANSVSA în controlul siguranței alimentelor și al sănătății animalelor (înregistrarea tuturor animalelor, inclusiv din gospodăriile populației, controlul mișcării acestora);
- îmbunătățirea dialogului structurat cu autoritățile publice (Caseta 3).

Caseta 3. Îmbunătățirea dialogului structurat cu autoritățile publice la nivel național și european

La nivelul mediului asociativ se înregistrează o lipsă de structură a dialogului civil cu decidentul public, atât național, cât și european, fapt care se reflectă în anumite situații în formularea de opinii cu rezultat suboptimal în cadrul documentelor de poziție și în abordarea sistemică a problematicii sectoriale. Se confundă de multe ori dialogul social reglementat prin Legea 62/2011

(actualizată) cu consultarea părților implicate în sectoarele economiei naționale și, în special, în sectoarele agricol și alimentar.

O altă problemă în același context este faptul că fermierii români nu au o reprezentare la nivelul structurilor de dialog civil (CDG) instituite la nivel european prin Decizia Comisiei 2013/767/UE din 16 decembrie 2013, de stabilire a unui cadru pentru dialogul civil în probleme reglementate de politica agricolă comună. Chiar dacă legislativ a fost creat cadrul general de participare a fermierilor români la structurile europene membre în CDG DG Agri prin Legea 52/2015, lipsa unei organizări naționale a dialogului instituțional a făcut imposibilă prezența reprezentanților români la masa negocierilor, afectând în mod categoric rezultatele negocierii programelor naționale de dezvoltare rurală.

Totodată, se întâmplă să apară o coordonare mai puțin adecvată între pozițiile MADR comunicate la Comitetele Consiliului de Agricultură și Pescuit și solicitările fermierilor români.

În consecință, apar situații în care fermierul și producătorul/procesatorul român nu beneficiază de același suport european precum cei din alte state membre, rezultând de aici o concurență incorectă atât pe piața internă, cât și pe cea internațională.

Sintetizând cele de mai sus, soluția propusă este implementarea unei politici industriale pentru sectorul alimentară care să conducă inclusiv la îndeplinirea mai bună a **rolului statului în susținerea sectorului agroalimentar** (diminuarea economiei subterane cu produse agroalimentare, întărirea rolului ANSVSA în controlul siguranței alimentelor, reducerea birocrăției, eliminarea paralelismelor în atribuțiile de control prin elaborarea de proceduri transparente, susținerea școlarizării și pregătirii persoanelor implicate în sectorul agroalimentar etc.). Politica industrială privind domeniul agroalimentar nu trebuie să repete greșeli similare din alte țări care s-au axat pe stimularea producției (în special prin subvenții și favorizarea necondiționată a unor firme) și pe încercarea de substituie a importurilor prin producția internă, fără a se lua în calcul criterii de productivitate și calitate a produselor (Cherif, R., Hasanov, F., 2020). Conform autorilor menționați, politicile industriale care s-au dovedit de succes s-au contabilizat în țările unde rolul autorităților a fost să intervină pentru a corecta eșecuri ale pieței, să asigure o disciplină fermă a pieței, să promoveze inovația și competitivitatea.

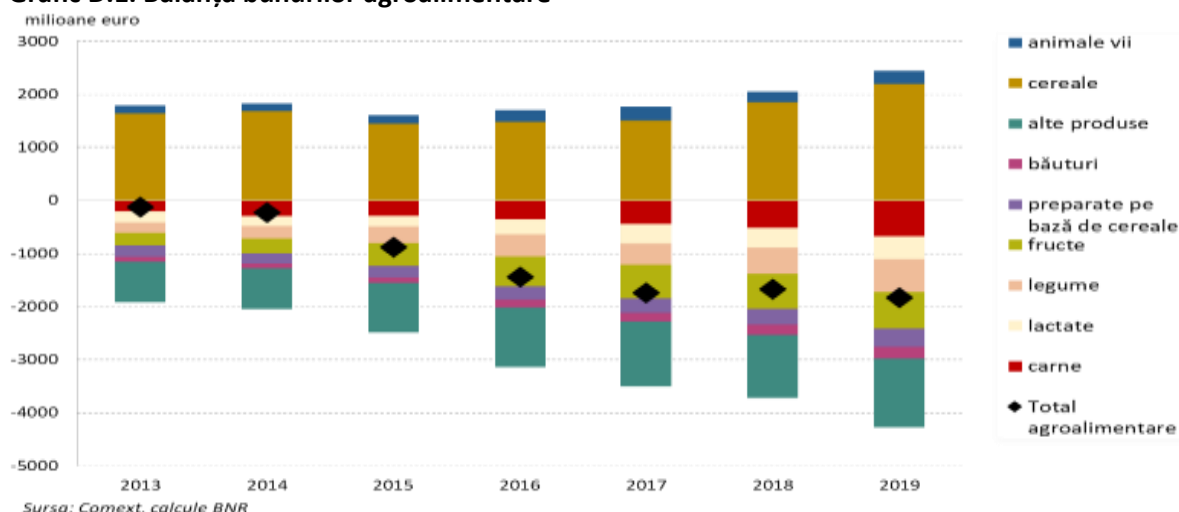
Alături de problemele structurale menționate, dezechilibrele din balanța comercială cu produse alimentare au fost generate și de politica fiscal-bugetară. Politicile fiscale stimulative și prociclice din ultimii ani, marcate de numeroși stimuli fiscali și salariali, au condus inclusiv la creșterea venitului disponibil al populației. Pentru că oferta internă nu s-a putut adapta cererii în creștere, cea mai mare

parte a stimulului fiscal a generat majorarea importurilor, inclusiv de bunuri agroalimentare. La această evoluție se adaugă și implementarea în anul 2015 a unei cote TVA scăzute pentru produsele alimentare.

D. Producem pentru piața internă și externă bunuri agroalimentare cu valoare adăugată scăzută, importăm produse cu valoare adăugată mai ridicată

Surplusul comercial al României pentru produsele agroalimentare provine în special dintr-o categorie de produse cu valoare adăugată mică și unde există numeroase stimulente pentru a asigura exportul unor ponderi importante din producția internă. Stimulentele echivalente lipsesc în cazul bunurilor cu valoare adăugată mare.

Grafic D.1. Balanța bunurilor agroalimentare

Sursa: Eurostat - Comext, calcule BNR

Spre exemplu, în anul 2019, în cazul cerealelor (care constituie o pondere semnificativă din exporturile agroalimentare ale României - aprox. 50 la sută în anul 2019, conform diviziunii avute în vedere în Grafic D.1), cantitatea exportată a reprezentat 47 la sută din producția internă de cereale pentru boabe, care a beneficiat de creșteri substanțiale în ultimii ani (cu excepția anului 2019). România este printre principalii producători de cereale și oleaginoase din UE (25 la sută din producția de porumb a UE, 34 la sută la floarea soarelui, 14 la sută la soia), iar aproximativ 50 la sută din producție a fost exportată (în anul 2019). Soluția este de a prelucra într-o proporție mai mare produsele agricole obținute, pentru ca valoarea adăugată produsă în România să se majoreze, iar deficitul comercial cu produse alimentare să se ajusteze.

Așa cum s-a prezentat în Secțiunea B, se înregistrează deficite în deschidere pe majoritatea grupelor

ce compun industria agroalimentară (Grafic D.1). În cazul cărnii, legumelor și fructelor, deficitele au crescut de mai mult de 2,5 ori în intervalul 2013-2019 (detalii în Anexa 2). Preparatele pe bază de cereale și băuturile au înregistrat modificări mai reduse, dar totuși semnificative (creșteri de 1,7 ori pentru prima categorie și, respectiv, de 2,2 ori în cazul celei de-a doua). În structură, surplusuri persistente sunt în special în comerțul internațional cu cereale, unde s-a înregistrat o îmbunătățire a balanței de la aproximativ 1,6 mld. euro în anul 2013 la 2,2 mld. euro în anul 2019 (Grafic D.1), seria înregistrând fluctuații în funcție de condițiile meteorologice. În cazul comerțului cu animale vii, s-a consemnat de asemenea un surplus, dar valorile sunt considerabil mai reduse (150 mil. euro în anul 2013 crescând până la 253 mil. euro în anul 2019). Un alt exemplu sugestiv, dar cu impact mai mic asupra balanței comerciale, îl reprezintă existența concomitentă a surplusului comercial pentru ciuperci (împreună cu alte produse asociate) și mazăre, și a unui deficit pentru conserve de legume (exclusiv tomate)⁴ și ciuperci (împreună cu alte produse asociate) conservate altcumva decât în oțet⁵. În acest context, România exportă preponderent materii prime și produse cu valoare adăugată mică și importă produse cu valoare adăugată mare relativ la ceea ce se întâmplă în țările din regiune (Anexa 2, Grafice 7 - 9).

Orientarea într-o măsură mai mare către bunuri care încorporează o valoare adăugată mai ridicată poate fi de natură să contribuie la îmbunătățirea soldului balanței comerciale. Multe din propunerile formulate în această lucrare (în special cele din Secțiunea E, Secțiunea F, și Secțiunea G) conduc către acest rezultat. Măsuri de stimulare a asocierii în cooperative de producție pentru accesarea de soluții și tehnologii inteligente care să le asigure atât un nivel de competitivitate echivalent cu standardele europene și internaționale, cât și instrumente eficiente de anticipare/predicție a riscurilor de climă, mediu și piață, reprezintă alte soluții oportune. Posibile soluții suplimentare privind agricultura sunt prezentate în Caseta 4.

Caseta 4. Posibile soluții suplimentare pentru creșterea valorii adăugate în agricultură

Cereale și cultura mare:

- finalizarea construcției instituționale a mecanismului certificatelor de depozit pentru semințe de consum (detalii în Secțiunea K).

Legume:

- susținerea proiectelor de dezvoltare prin asocierea capacităților de prelucrare primară, depozitare/sortare/ambalare în zonele legumicole sau la nivel regional. Susținerea trebuie făcută atât în ceea ce privește investițiile, prin alocarea de resurse pentru garantare

⁴ 22 milioane euro în 2019* (date cumulate decembrie 2018-noiembrie 2019).

⁵ 8 milioane euro în 2019 (date cumulate decembrie 2018-noiembrie 2019).

(inclusiv garanții de stat), dar și pentru asigurarea materiilor prime;

- asigurarea unui mecanism de subvenționare pentru produse livrate, care să înlocuiască mecanismul de subvenționare a producției;
- implementarea unui program suport pentru crearea de lanțuri regionale de colectare și furnizare legume și fructe, structurat pe fiecare verigă a lanțului de la producător, depozitar până la consumator. Stimularea asocierii fermelor foarte mici, inclusiv poate și cele actuale de subzistență (lipsite total de capacitate de acces pe piață) și prevederea suportului necesar asigurarea colectării, condiționării, sortării și pregătirii de loturi comerciale conforme cu cerințele retail-ului modern. Se remarcă lipsa spațiilor de stocare și a facilităților de prelucrare a legumelor și fructelor, precum și a sistemele de garantare a unei calități și producții constante, care să corespundă cerințelor pieței de desfacere⁶.

Fructe:

- având în vedere că nu toate culturile sunt adaptate pentru România sau nu toate își ating potențialul (inclusiv pe termen lung), propunem definirea unei strategii de țară privind categoria de livezi care va fi susținută cu surse din fonduri europene sau din buget, în vederea valorificării superioare a potențialului pedoclimatic și regional;
- dezvoltarea capacităților de depozitare/sortare/ambalare/prelucrare la nivel regional și acordarea de suport pentru depozitare;
- pentru fructele care pot fi depozitate pe termen lung (de ex. măr, pară) este necesară extinderea mecanismului certificatelor de depozit pentru asigurarea accesului facil la finanțare;

Zootehnie:

- punerea în funcțiune a programului de înființare maternități suine;
- analiza cauzelor pentru care se preferă import de carne porc, atât din punct de vedere preț, cât și calitate. Comparăția eficienței abatoarelor din vestul UE cu cele active în țară pentru propuneri de eficientizare;
- apariția unei unități strategice de afaceri zootehnice reprezentată de modulul fermei de familie (locuință + capacitate zootehnică) situată extravilan care să beneficieze de o legislație de suport;
- adoptarea prin legislație a trasabilității digitalizate a evoluției și deplasării efectivelor de animale.

---

⁶ FGCR dispune de surse de garantare puse la dispoziție de MADR pentru investiții în spații de depozitare pentru legume și fructe.

Alături de măsurile privind modificările structurale și legislative menționate în lucrare, următoarele propuneri punctuale considerăm că ar putea contribui la creșterea exporturilor de produse agroalimentare:

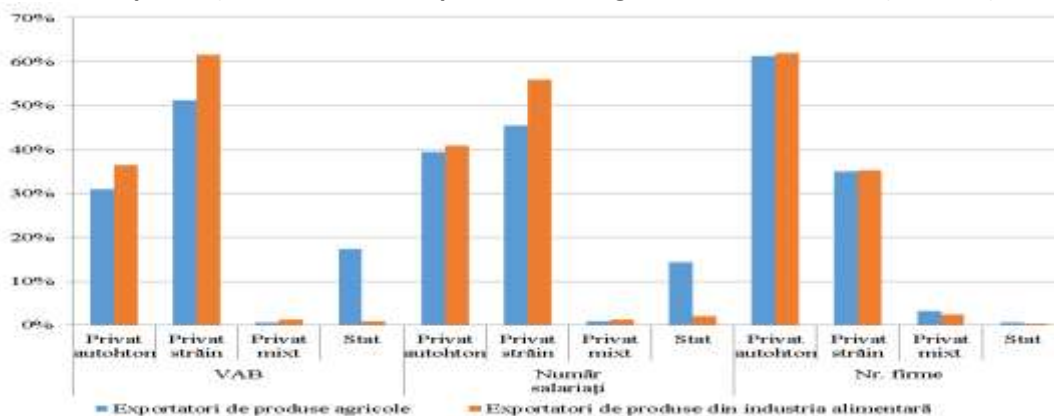
- punctare sensibil suplimentară în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor ce produc bunuri care se află în Top 10 importuri bunuri agroalimentare (a se vedea și Secțiunea J);
- finanțarea cu garanții de stat a Programului național de valorificare superioară inclusiv la export a produselor alimentare ecologice (a se vedea și Secțiunea G). Fondul de garantare din domeniul agricol și Asociațiile producătorilor din sectorul de bunuri ecologice ar putea sprijini, în parteneriat cu băncile și IFN interesate, înființarea de clustere de producție ecologice și prelucrarea în țară a materiilor prime ecologice;
- repartizarea cu prioritate de către Consiliul de Export a fondurilor din cadrul Programului de Promovare a Exporturilor (PPE) pentru finanțarea târgurilor și misiunilor economice externe destinate domeniului agroalimentar pentru firmele care (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri bunuri agroalimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) au un rol activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, sau care (vii) au un rol activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii;
- introducerea în sistemul de promovare a exporturilor (aprobat prin OUG 120/2002) a mecanismului de atragere a potențialilor beneficiari-importatori de produse agroalimentare la manifestările expoziționale din România. Acest mecanism funcționează în mai multe țări, inclusiv în UE;
- extinderea numărului de IMM agroalimentare exportatoare, prin sprijinirea în cadrul Programului de internaționalizare derulat de MEEMA a cel puțin 100 firme IMM/an, care nu derulează operațiuni de export la momentul accesării respectivului Program.
- dezvoltarea clusterelor și rețelelor regionale de export de produse agroalimentare în vederea valorificării indicațiilor geografice, denumirilor de origine, pentru produsele fabricate la nivel local și regional, precum și crearea și dezvoltarea de branduri;

- stimularea exporturilor de produse din Romania, prin dezvoltarea sistemului de e-comerț. În programul de start-up se vor finanța cu prioritate noile firme de export care se vor ocupa de comerțul electronic cu bunuri agroalimentare;
- analiza modelelor de succes de susținere a exportului, în special din aria noastră geografică, calibrarea acestora ținând cont de anumite elemente specifice și aplicarea susținută, cel puțin pe termen mediu. Analiza poate fi făcută în colaborare cu reprezentanții producătorilor, girată de autorități, astfel încât măsurile de sprijin să fie utile și economiei în ansamblu.

Firmele care exportă produse agroalimentare⁷

Firmele care exportă produse agroalimentare au o importanță relativ scăzută în economie. Companiile care realizează exporturi de bunuri agricole⁸, respectiv companiile care realizează exporturi de bunuri din industria alimentară⁹ sunt reduse ca număr (aproximativ 1000 de firme în ambele categorii) și nu au o importanță ridicată în economie prin prisma numărului de salariați și a contribuției la valoarea adăugată brută (VAB) generată la nivelul sectorului companiilor nefinanciare. Astfel, firmele care exportă bunuri agricole angajează peste 133.000 de salariați (3 la sută) și generează 4 la sută din VAB, iar în cazul firmelor care exportă produse din industria alimentară, numărul de angajați este de circa 183.000 (4,5 la sută), iar contribuția la VAB de 5,3 la sută.

Grafic D.2. Importanța firmelor care exportă bunuri agroalimentare, în funcție de acționar

Sursa: MFP, INS, ONRC, calcule BNR

Cele mai multe firme implicate atât în exportul de bunuri alimentare, cât și agricole sunt cu capital privat majoritar autohton (aproximativ două treimi, în cazul ambelor categorii de firme; aproape restul de o treime reprezintă firme cu capital privat străin). Cu toate acestea, aportul la valoarea adăugată

⁷ Au fost selectate produsele care corespund capitolelor 1:22 din nomenclatorul de produse. Au fost selectate firmele care au realizat operațiuni de comerț exterior în anul 2019, conform datelor de comerț exterior de la INS

⁸ Coduri de produs care corespund capitolelor 1-3, 5-10, 12

⁹ Coduri de produs care corespund capitolelor 4, 11, 13-22

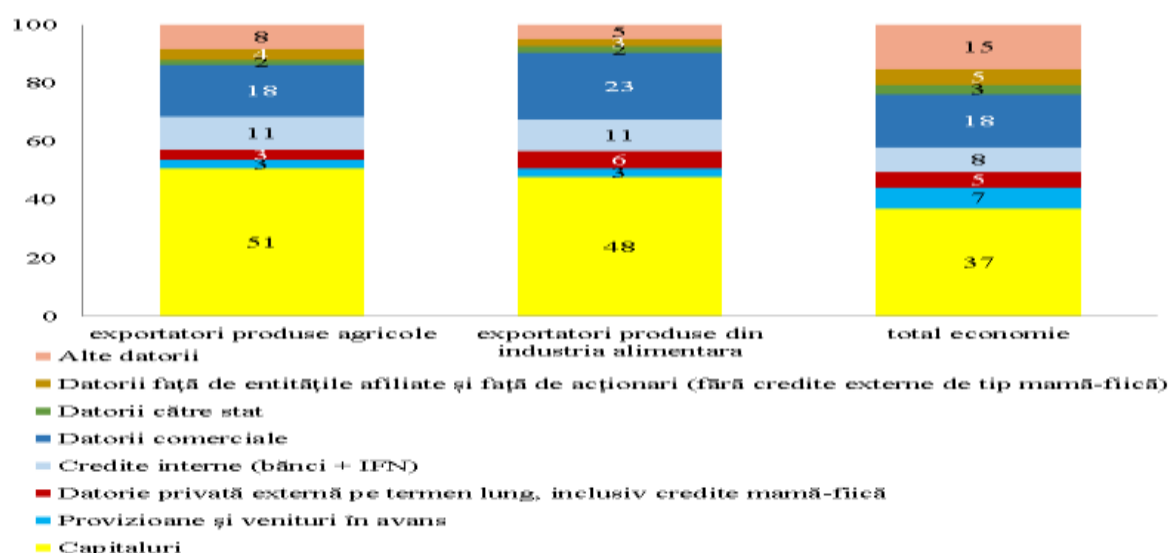

brută de la firmele cu capital privat străin este superior (acestea au și un număr mai mare de angajați), iar în cazul firmelor care exportă produse agricole, firmele de stat, deși în număr redus, contribuie la VAB într-o măsură importantă, **Grafic D.2.**

Din perspectiva poziției financiare a firmelor care exportă produse agroalimentare, indicatorii arată că au o sănătate financiară satisfăcătoare¹⁰. Nivelul de profitabilitate al acestor companii este relativ ridicat, gradul de îndatorare este adecvat, iar indicatorii de lichiditate denotă o capacitate mulțumitoare de a face față unor presiuni privind lichiditatea. Structura pasivului acestor firme arată de asemenea că acestea sunt bine capitalizate, ponderea capitalurilor în total pasiv fiind superioară mediei la nivelul sectorului de companii financiare, Grafic D.3 . Principala sursă de finanțare pentru aceste firme o reprezintă datoriile comerciale (18 la sută, respectiv 23 la sută din total pasiv), iar creditele interne de la bănci și IFN sunt în proporție de 11 la sută în ambele cazuri (la decembrie 2018).

În portofoliul bancar, creditele acordate acestor companii sunt în procent redus, însă calitatea este superioară mediei la nivelul portofoliului de companii nefinanciare. Astfel, din portofoliul de clienți corporativi ai băncilor, 8,5 la sută reprezintă credite acordate firmelor care exportă bunuri agricole, iar 7,76 la sută reprezintă împrumuturi acordate firmelor care exportă bunuri din industria alimentară. Calitatea creditelor este bună, rata de neperformanță fiind relativ scăzută în ambele cazuri, de aproximativ 4 la sută (față de 7 la sută la nivelul sectorului de companii nefinanciare)¹¹.

Grafic D.3. Structura pasivului firmelor care realizează export cu produse agroalimentare

Sursa: MFP, INS, calcule BNR

¹⁰ Conform analizei situațiilor financiare raportate la decembrie 2018

¹¹ Conform datelor la martie 2020

Companiile care exportă bunuri agroalimentare, de regulă nu sunt și producătoare. Dintre firmele care exportă produse agricole, doar 28 realizează activități agricole¹², după codul CAEN al firmei, iar în cazul firmelor care exportă produse din industria alimentară, un procent de 37 la sută sunt înregistrate ca având activități din industria alimentară¹³.

E. Schimbările climatice – subiect care va rămâne esențial pe agenda europeană: putem beneficia pentru a dezvolta sectorul agroalimentar din România?

Subiectul schimbărilor climatice reprezintă în ultima perioadă un element constant pe agenda factorilor de decizie europeni, cu implicații importante asupra programelor și bugetelor alocate agriculturii: (A) Planul de finanțare sustenabilă, (B) Politica agricolă comună¹⁴ (PAC) post 2020 și (C) Pactul ecologic european (European Green Deal¹⁵), detalii în Anexa 8. Conform pozițiilor europene, agricultura are și un rol important pentru respectarea angajamentelor asumate prin Acordul de la Paris¹⁶.

România prezintă o vulnerabilitate relativ ridicată în fața schimbărilor climatice (BNR, *Raportul asupra stabilității financiare*, decembrie 2019), ceea ce poate genera oportunități importante de utilizare a resurselor europene care vor fi alocate diminuării unor asemenea vulnerabilități. În cazul României, sectorul agriculturii a fost identificat printre sectoarele fruntașe emitente de CO₂ sau alte gaze de seră¹⁷. În plus, riscul fizic la care este expus acest sector este important. La nivel global, studiile de specialitate¹⁸ arată că în cazul creșterii temperaturii cu 1°C, acest sector ar putea înregistra cea mai mare reducere a productivității comparativ cu serviciile sau industria. Astfel, problemele cu care se confruntă în prezent agricultura în România pot fi accentuate de schimbările climatice (riscul fizic).

România trebuie să devină foarte activă în acest domeniu al schimbărilor climatice din prisma sectorului agroalimentar din multiple motive, cum ar fi: (i) preîntâmpinarea reducerii productivității generată de schimbările climatice cu efect asupra culturilor, (ii) accesarea pe viitor a unei părți

---

¹² Cod CAEN din grupele 01 și 03

¹³ Cod CAEN din grupele 10, 11 și 12

¹⁴ Conform noului Cadru financiar multianual 2021-2027, Politicii agricole comune îi revin 333 de milioane de euro la nivel european (proponerea CE din 27 mai), fără a lua în considerare resursele financiare alocate domeniului agroalimentar prin alte proiecte, cum ar fi piața unică, inovare și digitalizare sau coeziune și valori, care reprezintă capitole bugetare separate

¹⁵ Comisia Europeană, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

¹⁶ According to EC "EU agriculture has a key role to play in helping to reach the commitments of the Paris' agreement and EU strategies on sustainability and bio-economy by stepping up its ambition in terms of GHG emissions."

¹⁷ RSF, ediția decembrie 2019, Tema Specială. La nivel european, emisiile de GHG din agricultură se ridicau la 12 la sută (2016).

¹⁸ FMI, World Economic Outlook, Octombrie 2019; CAP specific objectives explained - Agriculture and climate mitigation: (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf)

importante din bugetul UE care va fi alocat în programele prezentate în Anexa 8, (iii) tranziția către un sector agricol cu un nivel redus al carbonului etc. O condiționalitate pentru cooperarea cu statele membre o reprezintă elaborarea de către acestea a planurilor strategice naționale privind agricultura. În acest context, România trebuie să aibă în vedere că posibilele investiții pentru asigurarea unei creșteri sustenabile a sectorului în cazul economiei românești ar trebui să țină cont de principiile asigurării unei agriculturi de tipul *climate smart agriculture*¹⁹ (CSA).

În aceste condiții, considerăm că soluția concretă cea mai bună este dezvoltarea cu prioritate, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, de programe care să implementeze **Strategia UE "De la fermă la furculiță"**, în linie și cu obiectivele specifice de risc climatic din viitoarea Politică Agricolă Comună. Aceste programe vor avea în vedere (i) măsuri de trasabilitate și transparență obligatorii, (ii) protecția sănătății plantelor, reducerea dependenței de pesticide, stimularea adoptării de soluții alternative non-chimice, cu risc scăzut, (iii) siguranța alimentelor, precum și sănătatea și bunăstarea animalelor, (iv) combaterea fraudei alimentare, (v) dezvoltarea unui sistem de informare și consiliere a consumatorilor privind sănătatea în legătura cu sustenabilitatea produselor alimentare²⁰ și (vi) susținerea producției agricole în spații protejate (sere, solarii, livezi, hidroponice) în mediul rural și urban (SmartCities-producție agricolă urbană).

Complementar la soluția propusă, considerăm necesară **punctare sensibil suplimentară** în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor din sectoarele agroalimentare care se vor implica în atingerea obiectivelor din programul "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice.

În acest sens, Comisia Europeană a elaborat un Instrument european de redresare de urgență (*Next Generation EU*) pentru a mobiliza investiții și a oferi sprijin financiar în vederea redresării după pandemia COVID-19. Acest instrument are o valoare de 750 miliarde euro și este construit în cadrul bugetului UE, iar României îi revin 33 de miliarde de euro. Din aceste 33 miliarde euro, presupunând o alocare pe proiecte conformă cu nevoile de bază de investiții la nivelul UE²¹, investițiile destinate sectorului agroalimentar ar cumula aproximativ 1,4 miliarde euro pentru următorii patru ani (2021-2024).

---

¹⁹Modelele de CSA sunt deja implementate la nivel european: ferme verticale în zonele urbane unde terenurile agricole sunt limitate, irigații eficiente, rotația culturilor și agricultura regenerativă, modificarea calendarului culturilor, limitarea folosirii utilajelor agricole, ferme mixte (animale și legume) etc.

<https://www.worldbank.org/en/topic/climate-smart-agriculture>.

²⁰ Scrisoarea Președintei UE - https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/default/files/cwt2019/files/commissioner_mission_letters/mission-letter-stella-kyriakides_en.pdf

²¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/assessment_of_economic_and_investment_needs.pdf

În plus, sumele alocate prin intermediul Politicii Agricole Comune în următorul cadrul financiar multianual pentru perioada 2021-2027 sunt de asemenea importante. La nivel european, bugetele pentru cele două instrumente principale ale PAC (plăți directe și dezvoltare rurală) cumulează circa 375 miliarde euro, din care României i-ar reveni aproximativ 22 miliarde euro într-un interval de șapte ani. În anul 2018, cheltuielile destinate agriculturii din fonduri europene au fost de aproape 3 miliarde euro²², respectiv 5,1 la sută din totalul UE28.

Luând în considerare că prin noua Politică Agricolă Comună și prin strategia "De la fermă la furculiță", statele membre trebuie să țină cont într-o măsură mai ridicată de obiectivele de mediu și în domeniul agroalimentar, dar și faptul că Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale urmărește o țintă de 40 la sută²³ din totalul cheltuielilor PAC care trebuie să fie adresate intervențiilor care vizează schimbările climatice, sumele pe care România le poate alocă pentru acest obiectiv pot fi semnificative. Astfel, aplicând o pondere de 40 la sută sumelor cumulate din PAC și Next Generation EU, ar rezulta un buget pentru activități care să diminueze efectele schimbărilor climatice de 9,4 miliarde euro pentru intervalul 2021-2027, din care 3,5 miliarde pentru scopuri de dezvoltare rurală (FEADR), iar 5,9 miliarde euro pentru plăți directe și cheltuieli legate de accesul la piață (FEGA). Mai mult, statele membre au opțiunea ca pentru 15 la sută din sumele aferente celor două fonduri să decidă realocarea între acestea.

		RO (mil euro)	UE (mil euro)	% RO
Propunere inițială PAC	EAGF (FEGA)	13.534	265.294	5,1%
	EAFRD (FEADR)	6.759	78.614	8,6%
	Total	20.293	343.908	5,9%
Propunere revizuită PAC	TOTAL PAC EU, din care:	391.440	pentru perioada 2021-2027	
	EAGF (FEGA)	290.702	pentru perioada 2021-2027	
	EAFRD (FEADR)	84.255	pentru perioada 2021-2027	
	EAFRD – Next Generation EU	16.483	pentru perioada 2021-2027	
Realocare Romania în funcție de noile valori ale PAC	TOTAL PAC fără Next Generation, din care:	22.125	pentru perioada 2021-2027	
	EAGF (FEGA)	14.830	pentru perioada 2021-2027	
	EAFRD (FEADR)	7.294	pentru perioada 2021-2027	
	EAFRD – Next Generation EU	1.417	pentru perioada 2021-2027	

²² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-ro_en.pdf

²³ <https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/plan-national-strategic/Masuri-de-mediu-si-clima-in-PNS-2021-2027.pdf>

Obiectiv MADR, intervenții schimbări climatice (40 la sută)	TOTAL PAC:	9.417	pentru perioada 2021-2027
	EAGF (FEGA)	5.932	pentru perioada 2021-2027
	EAFRD (FEADR)	3.485	pentru perioada 2021-2027

Dezvoltarea proiectelor în linie cu principiile Pactul ecologic european poate să susțină inclusiv emisiunea de obligațiuni verzi atât la nivelul autorităților guvernamentale, cât și al instituțiilor de credit sau altor companii, ceea ce ar putea acționa ca un catalizator pentru atragerea de noi finanțări pentru investiții în aceste domenii.

În contextul operaționalizării planului de finanțare sustenabilă la nivel european²⁴, Grupul tehnic de experți (*Technical Expert Group*, TEG) a publicat în iunie 2019 Raportul privind standardele obligațiunilor verzi²⁵. TEG propune un standard voluntar pentru evaluarea eficienței, transparenței, comparabilității și credibilității obligațiunilor, care ar favoriza creșterea interesului pentru aceste obligațiuni. În martie 2020, TEG a publicat și un ghid de utilizare pentru standardul obligațiunilor verzi.

Comisia Europeană (COM) a lansat pe 12 iunie 2020 consultarea privind instituirea unui standard UE pentru obligațiuni verzi (EU GBS, cu termen 2 octombrie 2020, urmând ca pe baza rezultatului acestei consultări, alături de consultarea cu privire la *Strategia de finanțare durabilă reînnoită*, precum și a dialogurilor bilaterale cu părțile interesate, va lua o decizie la finalul anului 2020 cu privire la modul de adoptare a standardului pentru obligațiunile verzi (*green bond standard*, GBS) pentru a facilita dezvoltarea acestei piețe la nivel european.

Obligațiunile verzi reprezintă un instrument financiar inovativ și transparent, care a înregistrat o creștere importantă de la prima emisiune din anul 2007 de către Banca Europeană de Investiții, ajungând în iunie 2019 la circa 550 miliarde euro²⁶. O creștere s-a înregistrat și la nivelul emitenților suverani, Polonia lansându-se pe această piață din anul 2016, Belgia și Irlanda fiind printre principalii emitenți în 2018, iar în iunie 2020 fiind lansată și prima obligațiune verde de către Ungaria (în valoare de 1,5 miliarde euro, pe o perioadă de 15 ani). Creșterea interesului pentru această sursă a condus la apariția *Green bond principle*, GBP) în 2014 în vederea asigurării unor standarde comparabile, facilitând totodată debaterile privind finanțele sustenabile. Sunt identificate și provocări, precum lipsa proiectelor eligibile, a unei definiții privind proiectele verzi etc.

Conform TEG, există 4 elemente cheie privind standardele europene pentru obligațiunile verzi (*green*

²⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/180308-action-plan-sustainable-growth_en

²⁵ TEG, Proposal for an EU green bond standard, iunie 2019

²⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-teg-report-green-bond-standard_en.pdf

bonds):

- să se alinieze cu Taxonomia EU: proiectele verzi în care se investește să fie aliniate cerințelor Taxonomiei EU. Proiectele verzi pot include active, cheltuieli, inclusiv cheltuieli publice verzi.
- publicarea unui cadru pentru obligațiunile verzi: explică cum emitentul se aliniază la proiectele de mediu, detalierea cadrului de funcționare, raportare etc.
- raportare obligatorie (alocare și impact asupra mediului)
- verificare obligatorie (a cadrului obligațiunii și a alocării finale pe proiecte) de un evaluator extern.

Standardul UE de obligațiuni verzi poate fi privit ca un instrument care susține obiectivele de politici ale UE privind finanțarea durabilă.

F. România este ultima din UE la inovație și cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare. Putem îmbunătăți situația pe seama sectorului agroalimentar?

România se află pe ultimul loc din UE la cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare (0,5 la sută din PIB, față de o medie a UE de 2,1 la sută, în anul 2017). Deși tendința a fost crescătoare la nivel european (majorare de la 1,8 la sută în anul 2007), în România evoluția a fost inversă. Totodată, România prezintă cel mai redus număr de angajați în domeniul științei și tehnologiei dintre statele Uniunii Europene, ceea ce poate fi o explicație și pentru nivelul redus la indicatorului PIB/locuitor.

Grafic F.1. Relația dintre numărul de angajați în domeniul științei și tehnologiei și PIB/locuitor

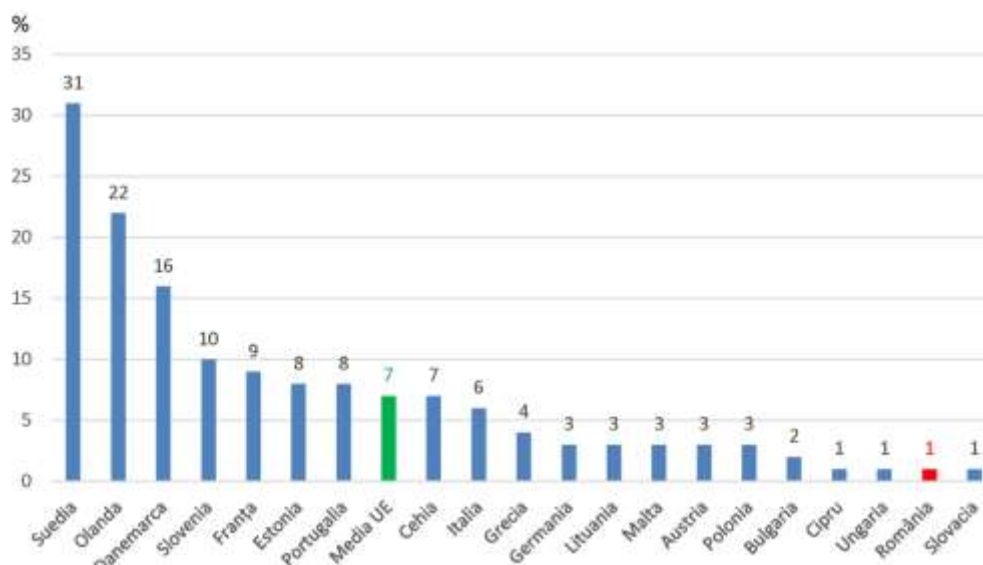

Sursa: Eurostat

Din punct de vedere al gradului de inovație, respectiv de folosire a tehnologiilor noi, doar 1 la sută din întreprinderile din industria agro-alimentară folosesc roboți industriali, România fiind pe ultimul loc în

UE, alături de Cipru, Ungaria și Slovacia. Totodată, conform indicelui economiei și societății digitale (*Digital Economy and Society Index*), dezvoltat de Comisia Europeană, România, alături de Bulgaria, prezintă cea mai redusă viteză de recuperare a decalajului digital. Deși în creștere, indicatorul pentru România nu a atins până în anul 2019 media UE din anul 2014 (Grafic F.1).

Grafic F.2. Gradul de folosire al roboților industriali în industria agro-alimentară, 2018

Sursa: Eurostat

La nivel european, **agricultura este printre cele mai active domenii în ceea ce privește proiectele de inovație**. Digitalizarea activităților agricole capătă amploare importantă (câteva exemple de asemenea proiecte sunt prezentate în Anexa 4). Prin programul Horizon 2020²⁷ au fost susținute programe care să conducă la modernizarea agriculturii europene, cu un accent pus pe un nivel de eficiență mai mare, dar ținând cont și de problemele de mediu. Apar numeroase oportunități tehnologice în domeniul agroalimentar care merită implementate, cum ar fi programele sau platformele europene care asigură finanțare nerambursabilă pentru dezvoltarea de aplicații inteligente pentru agro-industrie. Acestea au la bază construcția unui nou tip de ecosistem de hub-uri sau clustere regionale de cercetare-inovare digitală cu implicații majore și relevante în nivelul de competitivitate al acestora. Printre acestea, se pot enumera: (i) o producție de calitate mai mare, (ii) un management optim al fermelor și proceselor de producție, bazat pe date în timp real, (iii) un consum optimizat de apă și îngrășăminte (fertigare), precum și reducerea semnificativă a aplicării de alte input-uri (pesticide, erbicide poluatoare), (iv) o amprentă mult redusă asupra mediului, climei și consumurilor energetice și (v) costuri de producție mult mai reduse. Totodată, adoptarea de soluții inteligente și digitalizarea fermelor și conectarea acestora prin intermediul noilor tehnologii vor fi susținute, în mod consistent și obligatoriu de noile

²⁷ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

programele ale Politicii Agricole Comune, de finanțare europeană. Un alt exemplu este programul *Farm Sustainability Tool and Environmental Conditions* (FaST), parte a noii politici agricole comune pentru 2021 – 2027. FaST vizează ajutorarea fermierilor în gestionarea utilizării nutrienților, o problemă din ce în ce mai discutată atât de organizațiile de mediu, reprezentanți ai comunității medicale, cât și clienți finali. Cu un scop dublu, respectiv de a facilita utilizarea îngrășămintele într-o manieră sustenabilă și de a încuraja digitalizarea sectorului agricol, instrumentul FaST va oferi fermierilor șansa să îl folosească gratuit, accesându-l de pe PC sau dispozitive mobile. FaST va oferi agricultorilor un plan de management privind utilizarea de nutrienți, aducând în același timp beneficii de ordin material, cât și din perspectiva mediului, printr-o calibrare a nivelului de îngrășământ ținând cont de date în timp real. Instrumentul va fi adaptat pentru fiecare țară membră a Uniunii Europene, pentru a se ține cont de specificul și cadrul agricol al fiecăreia.

Programele europene enunțate au fost implementate sau sunt în plin proces de implementare în faza lor pilot în special în țări precum Olanda, Franța, Belgia, Germania sau Italia. Acestea sunt realizate în colaborare cu universitățile din jur și susținute de companii foarte mari. În acest caz, se poate observa o schimbare referitor la activitatea de cercetare și inovare, companiile mari din domeniu preferând să nu se mai bazeze exclusiv pe laboratoarele proprii, ci să distribuie o parte din fonduri și suport către proiecte de acest gen. Având în vedere rolul important al României în cadrul agriculturii europene, considerăm că autoritățile trebuie să prioritizeze implicarea țării noastre în asemenea programe-pilot.

Una dintre cele mai importante propuneri de măsuri formulate în acest material se referă la dezvoltarea, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, precum și bugetarea cu prioritate de programe care să utilizeze potențialul oferit de tehnologiile digitale, în conformitate cu **declarația de cooperare „Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale”** la care România este semnatară. Conform documentului menționat, tehnologiile digitale cum ar fi inteligența artificială, robotica, blockchains, internetul obiectelor, sistemul de calcul de înaltă performanță sau 5G (i) au potențialul de a spori eficiența agriculturii, (ii) au impact pozitiv asupra calității lucrătorilor agricoli și (iii) ar putea atrage o generație mai tânără pentru agricultură și înființarea de noi întreprinderi în mediul rural.

În strânsă legătură cu soluția propusă, considerăm necesară **punctarea sensibil suplimentară** în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor din sectoarele agroalimentare care se vor implica în programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația „Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale” sau care vor utiliza pe scară largă tehnologii digitale.

Având în vedere tradiția școlii de matematică și informatică a României, și a unei apetențe din ce în ce mai crescute a celor tineri către studii superioare în domeniul calculatoarelor, există bazinul de resursă umană și de cunoaștere pentru formarea de specialiști într-un ritm mai alert decât media europeană.

România ar avea potențialul de a deveni un hub regional de AgriTech – combinând astfel atât avantajele și tradiția din agricultură, precum și pe cele din zona IT. Totodată, AgriTech nu este un domeniu ce a ajuns la același nivel de maturitate și notorietate asemenea FinTech, putându-se profila astfel în viitor ca un jucător important în acest domeniu – atrăgând nu doar talente locale – dar și internaționale.

Astfel de investiții în cercetare și inovare s-ar putea concentra tocmai pe ajutorarea fermelor mici – specifice României – acceptând astfel o realitate ce ar putea fi schimbată (prin asocieri între fermieri) doar într-un orizont de timp lung.

Digitalizarea agriculturii românești trebuie să fie acompaniată și de o alfabetizare digitală și un proces de sprijin a fermierului român când vine vorba de utilizarea noilor tehnologii.

Capitalizarea acestor oportunități din utilizarea noilor tehnologii poate conduce atât la atingerea unui nivel corespunzător de competitivitate al exploatațiilor agricole, cu efecte rapide asupra reducerii semnificative a deficitului actual, valorificării superioare la export, cât și la ameliorarea poziției României în domeniul cercetării-dezvoltării. Implementarea unor proiecte de digitalizare dezvoltate la nivel european pot reprezenta o sursă viabilă și rapidă de inovare pentru agricultura românească. De asemenea, România trebuie să devină activă în asemenea proiecte-pilot privind viitorul digital inteligent și durabil pentru agricultura și zonele rurale europene.

Soluțiile de *blockchain* sau internetul obiectelor, două dintre cele mai promițătoare tendințe din sfera digitală, se pretează ușor la nevoile din agricultură, răspunzând chiar unor probleme stringente cu care se confruntă România de mulți ani. Blockchain-ul în agricultură, cu precădere aplicarea lui în contractele inteligente (*smart contracts*), poate fi folosit pentru asigurări agricole sau pentru green bond-uri.

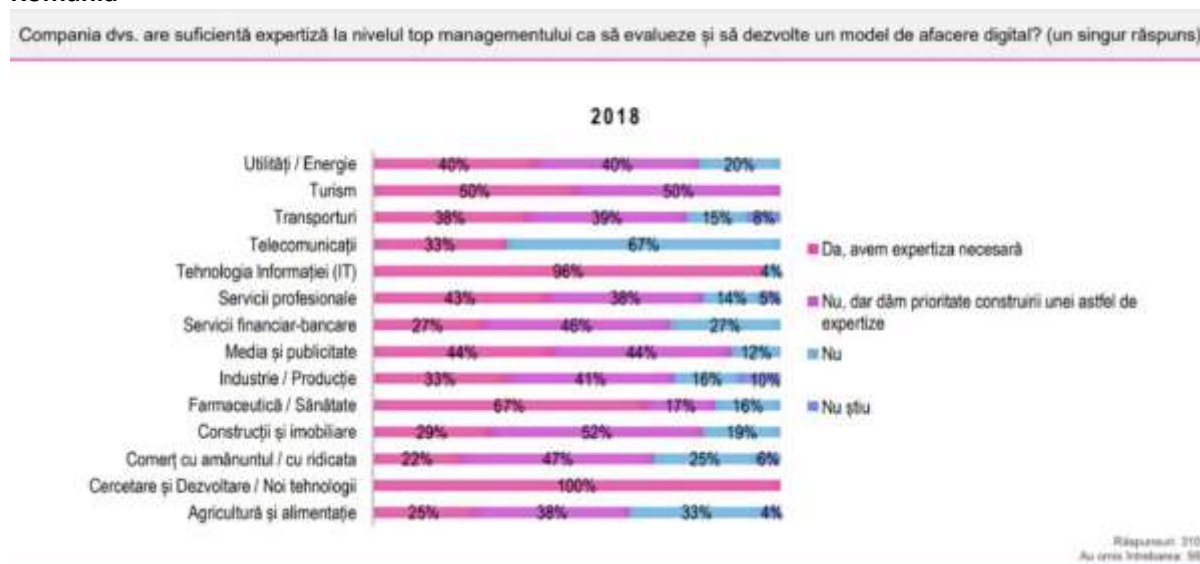
De asemenea, trasabilitatea – caracteristica prin care drumul unui produs poate fi refăcut de la fermă până la clientul final, poate fi mai ușor realizată și generează un grad de încredere mai înalt cu o tehnologie *blockchain*. O astfel de inovație mărește de asemenea considerabil viteza de tranzacție, reducând mult din birocrăția care definește în prezent un contract de livrare.

Prin interconectarea senzorilor și a unor algoritmi de optimizare se pot realiza economii substanțiale de resurse și factori de producție. Lipsa unei infrastructuri solide în agricultura românească se poate transforma într-un avantaj în aceste momente când se realizează o tranziție de substanță de la o

arhitectură veche la una nouă – viteza de adoptare și implementare putând fi astfel mai mare.

Suntem conștienți că în ciuda avantajelor, oportunităților și condițiilor favorabile descrise mai sus pentru implicarea mai accelerată a agriculturii românești în tehnologia digitală, vor fi întâmpinate numeroase obstacole. În România, 75 la sută dintre companiile din agricultură și alimentație consideră că nu au expertiză digitală; însă 38 la sută încearcă să se dezvolte digital (Grafic F.3). În consecință se impune includerea în Plan Național Strategic de măsuri și programe de dezvoltare de competențe digitale pentru operatorii din agro-industrie și angajații acestora. Concomitent, este necesar dezvoltarea unui sistem AKIS (informare, consultanță, asistență pentru fermieri) modern bazat pe noua construcție a ecosistemelor agricole digitale.

Grafic F.3. Percepția managerilor cu privire la impactul digitalizării asupra companiilor din România

Sursa: Valoria (2018), Barometrul digitalizării,

https://valoria.ro/wpcontent/uploads/2018/05/Studiu_Barometrul_digitalizarii_2018_RO.pdf

Întrucât fondurile structurale nu vor mai putea să prevadă măsuri legate de cercetare-inovare (echivalente cu actualele măsuri POC/POR) pentru agro-industrie, această obligație trebuie preluată în cadrul noului Plan Național Strategic prin programe de finanțare pentru proiecte mari de cercetare-inovare.

Pentru aceste programe de finanțare pot fi utilizate inclusiv sume din fonduri europene, în condițiile în care la nivelul UE inovarea reprezintă una dintre prioritățile strategice. Un buget estimativ pentru perioada 2021-2027 ar trebui să fie de cel puțin 500 milioane euro (respectiv circa 70 milioane euro anual), pentru atingerea unui obiectiv de 4 la sută pentru activitatea de cercetare-inovare în domeniul agroalimentar (respectiv dublu față de media europeană a cheltuielilor de cercetare-inovare la nivelul întregii economii, ca pondere în PIB).

Suma menționată s-a determinat prin aplicarea următoarelor metode de calcul:

- s-au identificat programele și bugetele disponibile la nivel european pentru inovare în agricultură, domeniul alimentar și silvicol²⁸;
- în situația în care programele acopereau o sferă mai largă de activități (de exemplu, European Social Fund), valoarea acestora a fost considerată proporțională cu ponderea fondurilor aferente PAC în bugetul UE;
- la această valoare rezultată la nivel european, pentru a determina suma pentru România, s-a aplicat ponderea alocărilor țării noastre în total buget PAC (5,9 la sută);
- pentru a calcula nivelul potențial pentru activitatea de cercetare-inovare, sumei obținute la punctul anterior i s-a aplicat o pondere de 4 la sută²⁹.

O sumă relativ asemănătoare celei calculate prin metoda de mai sus a fost obținută și printr-o metodă alternativă, respectiv aplicarea unui procent de 5 la sută (436 milioane euro), pornind de la ținta stabilită de MADR (6 la sută) pentru cooperare și inovare în perioada post 2020, la valoarea sumei alocate prin FEADR în următorul exercițiu financiar multianual.

Metoda 1			
	<i>mil euro</i>		
Total buget UE 2021 - 2027	1.103.529		
PAC	391.440		
% PAC	35,5%		
	<i>mil euro</i>	Agricultura (procent)	Agricultura (mil euro)
EAFRD	100.738	100%	100.738
European Regional Development Fund	200.000	35,5%	70.943
European Social Fund	80.000	35,5%	28.377
Horizon 2020	80.000	35,5%	28.377
Eurostars	1.140	35,5%	404
COSME	2.300	35,5%	816
Erasmus	14.770	35,5%	5.239
LIFE+	3.400	35,5%	1.206
Total	482.348		236.101
Pondere RO (conform alocării PAC)		5,9%	13.931
Obiectiv urmărit cheltuieli cercetare-inovare		4,0%	557

²⁸ EU funding opportunities related to innovation in agriculture, food and forestry
https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip_agri_funding_for_web.pdf

²⁹ Această valoare a fost considerată pornind de la dublul mediei europene a cheltuielilor de cercetare-inovare, ca pondere în PIB.

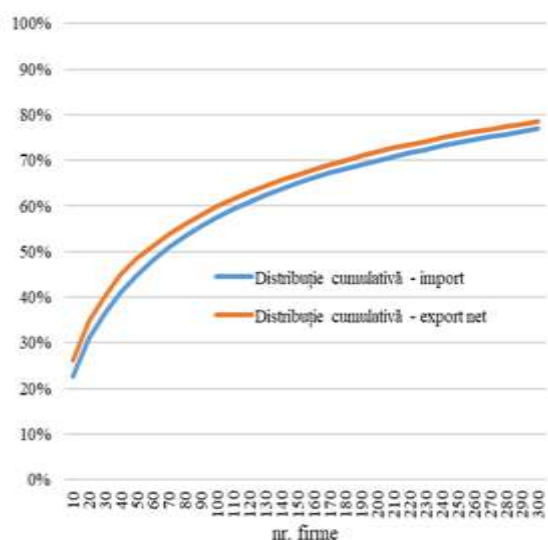
Cheltuieli cercetare - inovare cu finanțare europeană în domeniul agroalimentar	557	pentru perioada 2021-2027
Metoda 2		
EAFRD (FEADR) + Next Generation EU (EAFDR)	8.711	pentru perioada 2021-2027
Aplicarea unei ponderi de 5% din FEADR, pornind de la Obiectivul MADR pentru cooperare și inovare (6% din FEADR)	436	pentru perioada 2021-2027

III. PERSPECTIVA MICROECONOMICĂ

G. Ce firme generează deficitul balanței comerciale cu produse agroalimentare?

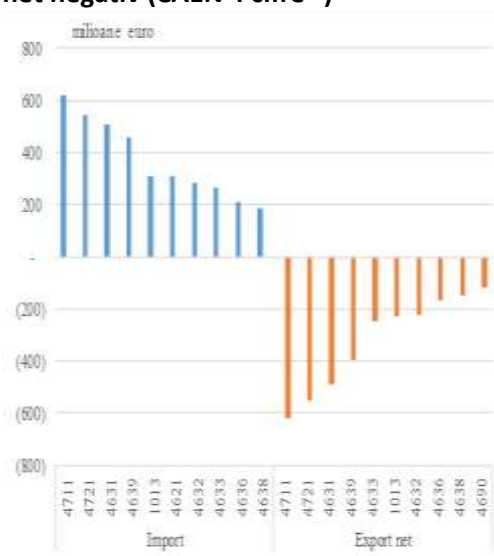
Un număr redus de companii generează o proporție importantă atât din valoarea importurilor, cât și din cea a soldului negativ al balanței comerciale pe segmentul agroalimentar. Primele 10 companii după nivelul importului de asemenea produse dețin o pondere de 22,7 la sută din total, cifra fiind similară și în cazul deficitului (Grafic G.1). Aproape 300 de firme produc circa 80 la sută din soldul negativ al balanței comerciale cu bunuri agroalimentare. Concluzia acestei concentrări importante este în linie cu evoluțiile puternic asimetrice identificate în rândul indicatorilor economico-financiari ai companiilor din agricultură și din industria alimentară (detalii în Secțiunea H).

Grafic G.1. Distribuția cumulativă a importului, respectiv soldului negativ, bunuri agroalimentare

Sursa: INS, MFP, calcule BNR

Grafic G.2. Principalele sectoare generatoare de importuri, respectiv export net negativ (CAEN 4 cifre³⁰)

Sursa: INS, MFP, calcule BNR

Distribuția în funcție de sectoarele de activitate reliefează, de asemenea, un nivel de concentrare ridicat, primele zece sectoare după valoarea importului de bunuri agroalimentare cumulând 57,5 la sută din total. Dintre acestea, se remarcă comerțul cu amănuntul în magazine nespecializate, cu vânzare predominantă de produse alimentare, băuturi și tutun (9,6 la sută) și comerțul cu amănuntul al fructelor și legumelor proaspete, în magazine specializate (8,5 la sută), Grafic G.2. Analog, exportul net este caracterizat de o concentrare importantă, primele 10 sectoare însumând 59,8 la sută din

³⁰ 4711 - Comerț cu amănuntul în magazine nespecializate, cu vânzare predominantă de produse alimentare, băuturi și tutun; 4721 - Comerț cu amănuntul al fructelor și legumelor proaspete, în magazine specializate; 4631 - Comerț cu ridicata al fructelor și legumelor; 4639 - Comerț cu ridicata nespecializat de produse alimentare, băuturi și tutun; 1013 - Fabricarea produselor din carne (inclusiv din carne de pasăre); 4621 - Comerț cu ridicata al cerealelor, semințelor, furajelor și tutunului neprelucrat; 4632 - Comerț cu ridicata al cărnii și produselor din carne; 4633 - Comerț cu ridicata al produselor lactate, ouălor, uleiurilor și grăsimilor comestibile; 4636 - Comerț cu ridicata al zahărului, ciocolatei și produselor zaharoase; 4638 - Comerț cu ridicata specializat al altor alimente, inclusiv pește, crustacee și moluște; 4690 - Comerț cu ridicata nespecializat

valoarea soldului negativ al balanței comerciale agroalimentare.

Concentrarea mare identificată are și beneficii, în sensul că soluțiile pot fi mai ușor de implementat, sfera de aplicare și de monitorizare ulterioară fiind practic de câteva sute de firme. Din discuțiile cu reprezentanții câtorva sectoare importante care pot contribui la atenuarea soldului negativ al balanței comerciale cu produse agroalimentare au rezultat trei posibile soluții.

1. Îmbunătățirea legislației naționale privind certificarea și promovarea produselor agroalimentare

Conform *Regulamentului (UE) nr. 1305/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR³¹) și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului*, sistemele de calitate la nivelul Uniunii sau la nivel național, inclusiv schemele de certificare a exploatațiilor pentru produsele agricole și alimentare, oferă consumatorilor asigurări cu privire la calitatea și la caracteristicile produselor sau ale procesului de producție utilizat ca urmare a participării fermierilor la aceste scheme, conferă valoare adăugată produselor în cauză și sporesc oportunitățile de piață ale acestora.

România, contrar tendinței europene în care calitatea și promovarea acesteia reprezintă o prioritate, a continuat seria unor programe orientate numai spre dezvoltarea capacităților de producție, necorelate însă cu piața de desfacere. Acest fapt a dus la finanțări, de multe ori, nesustenabile, punând beneficiarii în situația nefericită de a falimenta investiția. La insistențele mediului asociativ, măsura 3 privind sistemele de calitate pentru produsele agricole și alimentare a fost introdusă în PNDR, iar la sfârșitul anului 2019, fișa măsurii a fost reactualizată astfel încât să protejeze producătorii naționali.

Această măsură este împărțită în două sub-componente: (i) sprijin pentru participarea pentru prima dată la schemele de calitate (sub-măsura 3.1)³² și (ii) sprijin pentru activitățile de informare și de promovare desfășurate de grupurile de producători în cadrul pieței interne (sub-măsura 3.2). În cadrul acestei măsuri sunt eligibile scheme de calitate și mențiuni de calitate facultative, stabilite pe baza legislației europene și scheme de calitate stabilite în conformitate cu legislația națională. Competitivitatea fermierilor va fi îmbunătățită printr-o mai bună integrare a acestora în cadrul

³¹ Propuneri de măsuri pentru utilizarea eficientă a resurselor FEADR se regăsesc în capitolul 3

³² Sub-măsura 3.1 oferă fermierilor posibilitatea de a certifica produse conform unei scheme de calitate cu finanțare nerambursabilă de până la 3.000 de euro/an, timp de 5 ani, generând astfel produse eligibile la finanțarea programelor de promovare. Aceste programe sunt eligibile și pentru procesatori și au un buget nerambursabil de 150.000 euro pentru acoperirea costurilor de informare și promovare a produselor certificate pe o schema de calitate conform unui program de marketing pe o perioadă de maxim 3 ani și cu o componentă nerambursabilă de 70 la sută. Din nefericire, lipsa de capacitate a autorităților a dus la o propunere de diminuare a bugetului alocat acestei măsuri, însă prin intervenția mediului asociativ, s-au obținut asigurările prin Avizul CM 40/2019 că bugetul va fi reîntregit în momentul în care va exista interes din partea beneficiarilor, atât pentru certificarea produselor cât și pentru promovarea acestora.

lanțului agroalimentar prin intermediul schemelor de calitate. Folosirea schemelor de calitate asigură valoare adăugată produselor agroalimentare, sporind astfel competitivitatea pe piața locală în raport cu produsele din export. Astfel, pornind de la efectele asupra competitivității și mergând mai departe pe lanțurile specifice de cauzalitate, schemele de calitate au potențialul de a determina efecte pozitive asupra afacerilor locale, cu externalități pozitive pe termen lung asupra creșterii economice și a pieței forței de muncă.

Caseta 5 – Scheme de calitate

Schemele de calitate alimentară au rolul de a promova și proteja denumirile produselor care au anumite calități prin prisma producerii acestora în anumite zone geografice. Acestea, după certificare, nu mai pot fi obținute și în alte zone (DOP³³, IGP³⁴) sau cu alte rețete dacă au fost fabricate prin metode tradiționale sau prin utilizarea unor ingrediente tradiționale (STG³⁵). O contribuție importantă o pot avea schemele de calitate instituite la nivel național: Produs Tradițional, Calitate Premium, Calitate Garantată, Rețetă Consacrată, Produs Local, Produs provenit din lanțul scurt de aprovizionare, Amprenta redusă de carbon etc. Certificarea produselor reprezintă primul pas spre accesarea de fonduri europene privind informarea consumatorilor și promovarea produselor. Astfel, produsele românești pot ajunge pe piață și deveni concurente reale ale produselor comercializate de companiile transnaționale.

Prin aceste scheme sunt susținuți producătorii de produse agricole și alimentare în procesul de informare a cumpărătorilor și consumatorilor cu privire la caracteristicile produsului, respectiv caracteristicile de producție ale acestora. De asemenea, prin aceste scheme este încurajată diversificarea producției agricole, protejarea patrimoniului gastronomic local și se oferă consumatorilor informații cu privire la caracterul specific al produsului alimentar. Totuși, consumatorul român este puțin informat când vine vorba de schemele de calitate a produselor alimentare, fapt pentru care trebuie găsite noi soluții în vederea promovării importanței acestora. Cunoscând acest aspect, consumatorii vor putea distinge un produs convențional față de un produs certificat și vor înțelege diferența majoră care este între cele două sisteme de producție.

Prin implementarea măsurilor prezentate, România va putea să contureze cadrul necesar pentru:

- crearea și implementarea unor politici publice privind calitatea produselor agroalimentare;
- introducerea conceptului de „calitate certificată” a produselor agroalimentare, ca suport

³³ Denumiri de origine protejată.

³⁴ Indicații geografice protejate.

³⁵ Specialitate tradițională garantată

pentru programele de finanțare a informării consumatorilor și promovare a produselor;

- realizarea unui cadru general privind certificarea produselor agroalimentare, conform unei scheme de calitate naționale;
- generarea instrumentelor de promovare pentru produsele agroalimentare certificate conform unei scheme de calitate;
- diseminarea către producători și procesatori a informațiilor privind avantajele certificării produselor agroalimentare;
- informarea consumatorilor cu privire la avantajele consumului de produse agroalimentare certificate în conformitate cu schemele de calitate instituite la nivel european și național;
- introducerea în definiția calității produselor agroalimentare și a caracteristicilor legate de metodele de producție, originea materiilor prime, locul de producție și a istoriei produsului.

În România nu există o suficientă conștientizare în rândul consumatorilor privind produsele agricole și alimentare care fac obiectul schemelor de calitate. Aceasta implică necesitatea de a sensibiliza consumatorii cu privire la existența de produse agricole și alimentare certificate pe baza schemelor de calitate care fac obiectul supravegherii stricte de către organismul de certificare sau de către autoritățile cu competențe în domeniu, precum și cu privire la caracteristicile lor speciale și avantajele pe care le oferă. Totodată, în ultimii ani s-a observat o inactivitate a grupurilor de producători, aspect ce reiese din concentrarea slabă a ofertelor privind produsele agricole și alimentare înregistrate pe scheme de calitate și lipsa campaniilor de marketing în comun promovate de membrii grupurilor de producători.

În acest context, este util sprijinul pentru activități de informare și promovare a produselor reglementate de schemele de calitate și de certificare. Implementarea de către grupurile de producători a unei strategii intensive de marketing va conduce la îmbunătățirea cunoștințelor consumatorilor cu privire la produsele agricole și alimentare, înregistrate pe scheme de calitate, va facilita armonizarea cererii cu oferta, va deschide noi posibilități de piață pentru fermieri și grupuri de fermieri, conducând în final la creșterea valorii adăugate a produselor și a competitivității sectorului agroalimentar. Este util ca producătorii români să aibă la dispoziție un instrument, finanțat prin fonduri europene, prin care vor putea să își certifice produsele conform unor scheme voluntare de calitate și apoi să comunice, prin programe de marketing, consumatorilor naționali și internaționali valorile produselor certificate. Mecanismul este unul simplu, însă lipsa de informare atât a fermierilor și procesatorilor, cât și a decidentului public a făcut ca ferma de familie, micul

producător și procesatorii naționali să fie lipsiți de instrumente în lupta lor cu marile companii multinaționale.

Nu în ultimul rând, pentru a asigura utilizarea eficientă a resurselor FEADR, sprijinul ar trebui limitat la fermierii activi în înțelesul articolului 9 din Regulamentul (UE) nr. 1307/2013. Deoarece în momentul aderării la aceste scheme și în primii ani de participare, costurile și obligațiile suplimentare impuse fermierilor ca urmare a participării lor nu sunt remunerate integral de către piață, sprijinul ar trebui să fie furnizat noilor participanți și să acopere o perioadă de maximum cinci ani.

2. Îmbunătățirea accesului la piețe de desfacere și integrarea în lanțurile de ofertă

Accesul la piață este o limitare majoră pentru marea majoritate a fermierilor, printre cauze numărându-se lipsa de organizare, capacitatea redusă de depozitare, cantitatea și calitatea insuficiente.

Integrarea pe lanțul valoric “supply chain” în interiorul țării și definirea strategiilor de susținere a acestuia reprezintă o altă prioritate. Această prioritate survine cu atât mai mult în contextul actual, descris de efectele nefaste ale pandemiei cu noul virus, multe țări considerând oportune perspectivele reducerii lanțurilor de producție. Pentru stabilirea clară a potențialului, dar și definirea unei strategii aplicate, este necesară identificarea principalelor produse agroalimentare care pot fi produse în România în condiții de competitivitate, dar în acest moment sunt importate. În plus, în vederea dezvoltării unor măsuri de sprijin este necesară și definirea lanțului valoric intern.

Se recomandă definirea lanțului valoric pentru toate produsele agroalimentare sau cel puțin pentru cele din coșul de bază, astfel încât analiza să releve cât dintre acestea sunt provenite din producție internă și cât din producție este integrată la nivel de lanț.

În urma interacțiunii cu principalii jucători din piață (fermieri, procesatori, comercianți), constatăm că există unele sectoare în care lanțul valoric este mai bine dezvoltat și integrat în România (cum ar fi creșterea păsărilor), însă există și sectoare unde este mult loc de dezvoltare și integrare. Există încă verigi lipsă, de la genetica performantă privind animalele sau plantele, până la prelucrare/valorificare.

Definirea lanțului valoric trebuie să sublinieze și punctele slabe la nivel național, dar și punctele în care se aduce valoare adăugată mai mare și care ar putea fi adresate cu prioritate. Deși există lacune și în domeniul creșterii păsărilor, acestea sunt mai vizibile în creșterea porcilor unde consumul intern este acoperit parțial cu carne produsă în România, iar pentru producția acesteia piglet-ii (purcei 25-30 kg) se importă.

3. Promovarea produselor autohtone

Calitatea produselor agricole românești, proprietățile nutritive ale acestora, metodele de producție utilizate, siguranța alimentară și producția ecologică, sunt atuuri care pot susține aceste produse în competiția cu cele obținute în țări terțe la prețuri mult mai scăzute și calitate pe măsura costurilor de producție. De asemenea, producția în sectoarele agricole are potențial de a crea și păstra locuri de muncă, are un rol important pentru asigurarea durabilității mediului, conservarea zonelor cu valoare ecologică ridicată, conservarea biodiversității și realizarea transferului de cunoștințe între generații. Autoritățile trebuie să se asigure că produsele industriei sunt sigure, controlate și de calitate similară celor din UE. Dacă aceste criterii sunt îndeplinite, autoritățile trebuie să creeze strategii pentru promovarea acestor concluzii.

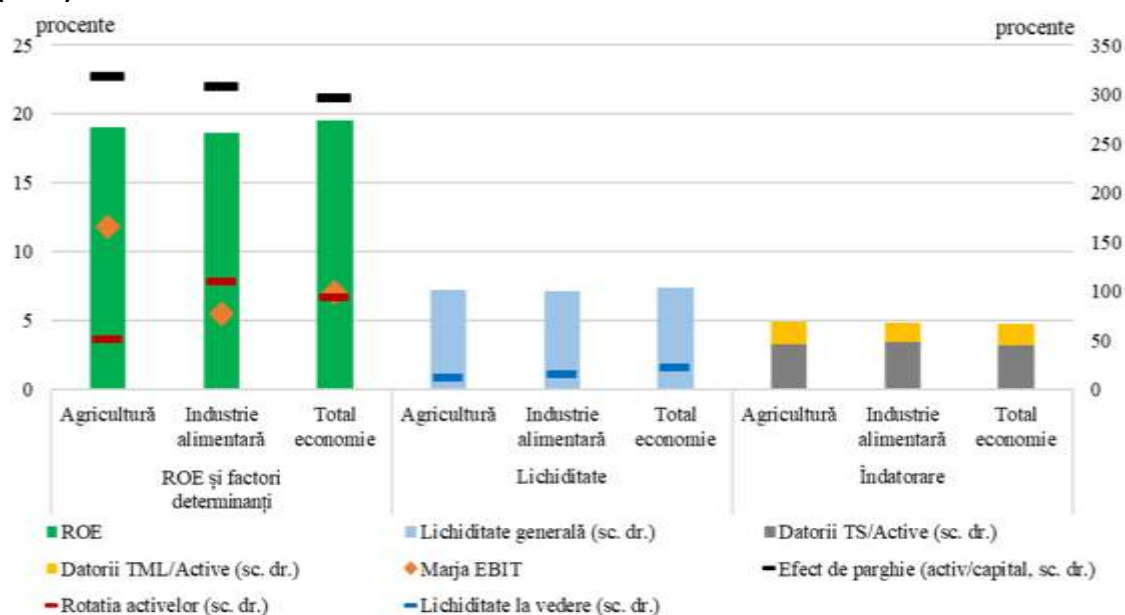
Concluzionând ideile prezentate la punctele 1-3 de mai sus, considerăm că este necesară crearea și implementarea de către autorități, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, a unei **strategii pentru promovarea produselor alimentare de calitate, inclusiv prin creșterea rolului schemelor de calitate**. În cazul în care produsele industriei autohtone îndeplinesc aceste standarde de calitate, autoritățile să promoveze cu precădere respectivele bunuri. Mai mult, considerăm necesară **punctarea sensibil suplimentară** în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor din sectoarele agroalimentare care creează lanțuri alimentare de ofertă sau utilizează scheme de calitate.

De asemenea, îmbunătățirea legislației privind **certificarea și promovarea produselor agroalimentare**, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, și bugetarea corespunzătoare a acestor programe este o altă măsură importantă pe care materialul de față o propune în categoria recomandărilor adresate autorităților.

H. Sunt firmele din sectorul agroalimentar competitive?

Deși la nivel agregat situația financiară pare mai favorabilă companiilor din industria alimentară, evidențele în structură denotă însă o situație mai nuanțată în ceea ce privește competitivitatea și indicatorii de soliditate financiară (detalii în Anexa 5).

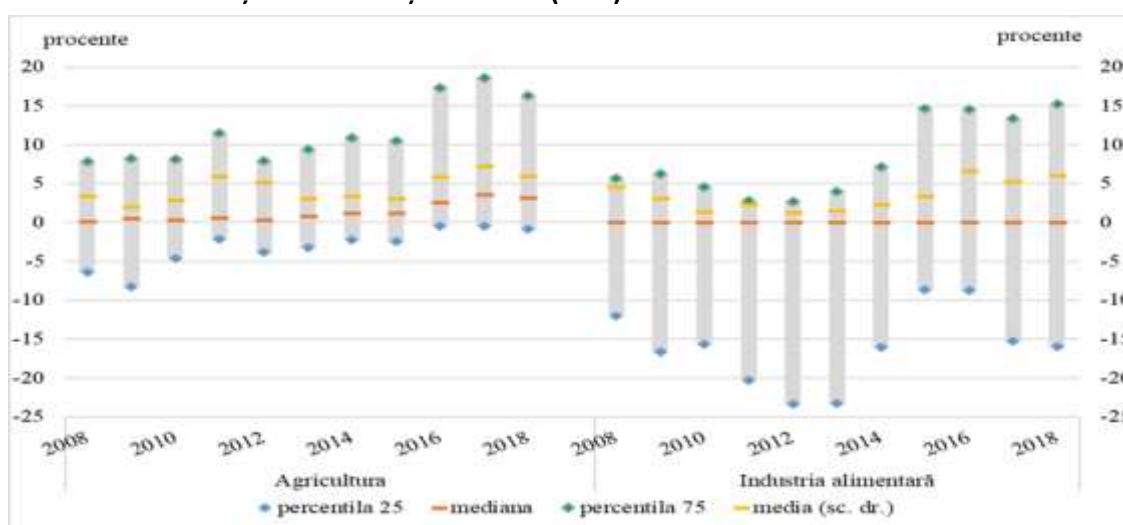
Grafic H.1. Indicatori de sănătate financiară a companiilor din agricultură și industria alimentară (2018)

Sursa: BNR, MFP, calcule BNR

Rentabilitatea activelor în cazul firmelor din cele două sectoare se situează în medie la nivelul economiei (circa 6 la sută, față de 6,6 la sută la nivelul întregii economii, 2018, detalii în Anexa 5 și 6), însă eterogeneitatea este foarte ridicată în structură și denotă o diferențiere importantă între cele 2 segmente (Grafic H.1). În cazul industriei alimentare, se remarcă o trecere în teritoriul pozitiv abia din anul 2015, circa 25 la sută dintre companii având în continuare o rentabilitate negativă. Situația este similară în cazul marjei operaționale, jumătate din companiile din industria alimentară nefiind capabile să genereze profituri.

Grafic H.2. Distribuția rentabilității activelor (ROA)

Sursa: MFP, calcule BNR

În medie, firmele din sectorul agricultură sunt mai competitive comparativ cu economia și respectiv companiile din industria alimentară (Grafic H.2). Însă analiza la nivel micro arată o persistență și chiar o accentuare a diferențelor. Astfel, dacă circa 25 la sută din companii generează aproape 45.000 lei VAB/salariat, cele mai competitive 25 la sută dintre companii au o productivitate a muncii de 4,4 ori mai ridicată (Grafic H.3).

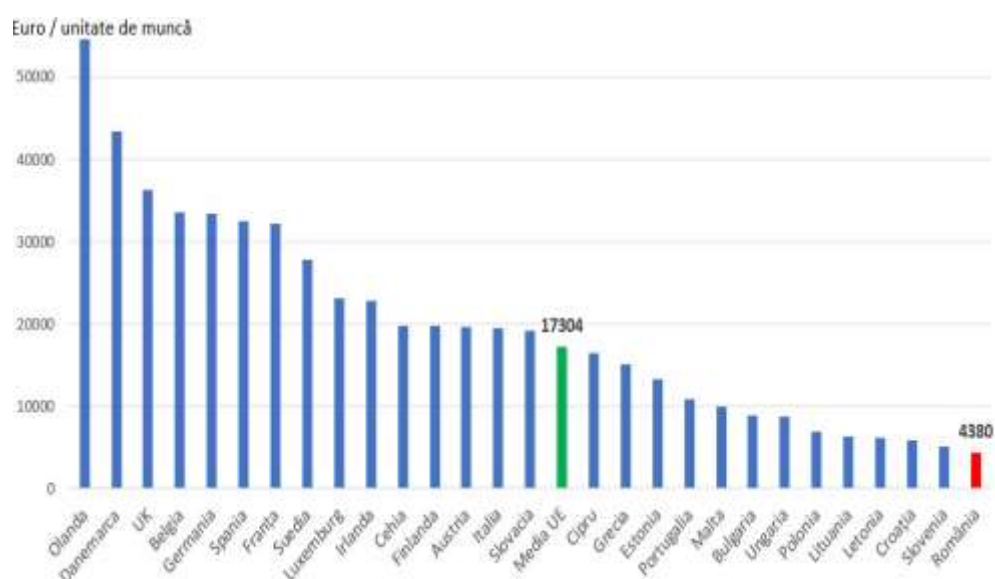
Grafic H.3. Evoluția productivității muncii (VAB/nr salariați)

Sursa: MFP, calcule BNR

La nivel european, Romania se afla pe ultimul loc la productivitatea muncii în agricultură (exprimată ca euro per unitate de muncă), de aproape 4 ori sub media UE (Grafic H.4), aceasta fiind una din cauzele principale ale deficitului cu produse agroalimentare.

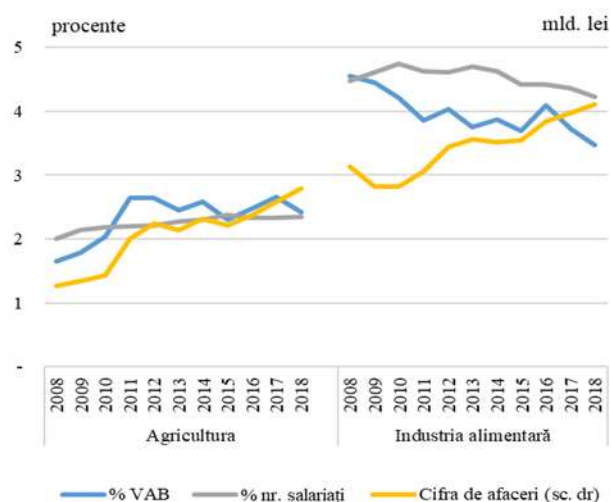
Grafic H.4. Productivitatea muncii în agricultură la nivel UE, 2017

Sursa: Eurostat

Companiile din agricultură și industria alimentară³⁶ sunt reprezentate preponderent de microîntreprinderi (90 la sută, respectiv 80 la sută din total), similar situației la nivelul economiei, iar

Grafic H.5. Evoluția principalilor indicatori economici

Sursa: MFP, calcule BNR

de peste 12 la sută în perioada 2015-2018, domeniile în care s-au înregistrat cele mai mari creșteri fiind: fabricarea pâinii, fabricarea prăjiturilor și a produselor proaspete de patiserie (un avans față de anul 2015 cu 520 de unități), prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor (+ 139 de unități), fabricarea sucurilor de fructe și legume (+111 de unități), fabricarea de mâncăruri preparate (+109 de unități). În schimb, se observă o scădere cu 19 unități pentru întreprinderile pentru fabricarea produselor lactate și a brânzeturilor.

Cifra de afaceri obținută de cele două sectoare a urmat un trend ascendent în ultima decadă (2008-2018, Grafic H.5), indiferent de tipul anului agricol. Contribuția agregată a celor două domenii la VAB este de circa 6 la sută, dar în scădere pentru industria alimentară, situație similară și în cazul numărului de salariați. La nivel agregat, sănătatea financiară a companiilor din agricultură și industria alimentară este la un nivel similar întregii economii (Grafic H.1). Indicatorul agregat de sănătate financiară (z-score³⁷) se menține însă în afara zonei de risc doar pentru companiile din industria alimentară, observându-se o ușoară creștere a acestuia pe fondul avansului gradului de acoperire a datoriilor din

structura s-a păstrat relativ neschimbată în ultimii 10 ani. Majoritatea firmelor sunt cu capital privat autohton (87 la sută, respectiv 93 la sută), această categorie înregistrând o creștere importantă în sectorul agricultură (+50 la sută în perioada 2008-2018). Spiritul antreprenorial în domeniu nu are o istorie îndelungată, circa 60 la sută din totalul firmelor fiind înființate în ultimii 10 ani.

În sectorul industriei alimentare se constată o majorare a numărului firmelor

³⁶ În categoria agricultură au fost considerate codurile CAEN rev.2 - 01 (Agricultură, vânătoare și servicii anexe) și 03 (Pescuitul și acvacultura), iar în categoria industria alimentară au fost incluse codurile CAEN 10-12 (Industria alimentară, fabricarea băuturilor alcoolice și a tutunului).

³⁷ Indicatorul agregat de sănătate financiară a sectorului companiilor nefinanciare a fost determinat pe baza metodologiei dezvoltate de Edward Altman (2000), "Predicting financial distress of companies: revisiting the Z-score and ZETA models". Având în vedere faptul că sectorul companiilor nefinanciare din România este format într-o proporție covârșitoare din firme nelistate, calculul indicatorului s-a realizat prin metoda adaptată pentru firmele private. Z-score a fost construit pe baza următoarelor formule: $Z' = 0.717(X1) + 0.847(X2) + 3.107(X3) + 0.420(X4) + 0.998(X5)$, unde: X1 - Active curente nete/Active totale; X2 - Rezultat reportat net/Active totale; X3 - EBIT/Active totale; X4 - Capitaluri proprii/Datorii; X5 - Cifra de afaceri/Active totale.

capitaluri proprii și a rotației activelor. În schimb, pentru firmele din agricultură după o creștere a indicatorului în perioada 2015-2017, se observă o inversare în anul 2018 pe fondul deteriorării rotației activelor și a marjei operaționale.

Sănătatea financiară mai precară este evidențiată și de ponderea semnificativă a companiilor din industria alimentară cu capitaluri proprii sub limita reglementată (circa jumătate din companii la 2018), în timp ce la nivel agregat ponderea se situează la 37,9 la sută, iar pentru firmele din agricultură la 32,3 la sută. Aceste companii generează datorii care se ridică la 43,7 la sută din total, față de numai 35,3 la sută la nivelul întregii economii și 36,6 la sută pentru firmele din agricultură. Firmele din agricultură dețin însă prima poziție în ceea ce privește ponderea celor fără salariați (42,8 la sută, marginal peste media economiei de 42 la sută).

Expunerea firmelor din agricultură și industria alimentară la riscul valutar s-a atenuat în perioada recentă. Creditarea în valută (de la bănci și IFN) a cunoscut o scădere importantă în special pe segmentul companiilor din industria alimentară (de la 66 la sută în 2012 la 35 la sută în septembrie 2019). Finanțarea în monedă națională este dominantă în rândul firmelor din agricultură și industria alimentară (67 la sută, respectiv 65 la sută), în timp ce la nivel agregat, sectorul companiilor nefinanciare se confruntă cu un risc valutar în creștere.

Companiile din aceste sectoare alocă o sumă insignifiantă pentru inovare și cercetare (circa 16 milioane lei, respectiv 0,6 la sută din totalul acestor cheltuieli la nivelul economiei).

Eterogeneitatea foarte mare a sănătății financiare a firmelor din agricultură și industria alimentară arată că **măsurile propuse pentru aceste sectoare ar trebui să fie țintite**, cu atât mai mult în condițiile în care constrângerile pe resursele bugetare cresc. O soluție este crearea unei proceduri transparente care să genereze periodic o listă de firme din cele două domenii investigate, iar companiile din această listă publică să fie susținute prioritar de autorități (eventual și creditorii). Selecția din această listă ar avea în vedere criterii privind competitivitatea superioară, disciplina mai bună la plată, potențialul de creștere etc, iar procedura ar fi agreată în cadrul Grupului de lucru și de asemenea publicată. Secțiunea următoare detaliază această propunere.

Nu în ultimul rând, pe lângă informațiile la nivel microeconomic, este utilă îmbunătățirea accesului publicului la informații statistice privind evoluțiile sectoriale, pentru ca firmele și creditorii să poată lua decizii într-o mai bună cunoștință de cauză. Nivelul de digitalizare al instituțiilor care dețin informații statistice cu privire la domeniul agroalimentar (avem în vedere în special Institutul Național de Statistică, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale și Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri) poate fi ameliorat, astfel încât diseminarea statisticilor necesare să fie mai facilă. Un al doilea pas ar fi implementarea unui cadru legislativ specific pentru schimbul de informații cu instituțiile

statului român pe domeniile agriculturii și industriei alimentare.

I. Dimensiunea contează în sectorul agroalimentar. Avem perspective pentru firme-campion?

Similar situației de la nivelul ansamblului companiilor nefinanciare, și în cazul sectorului agroalimentar firmele rămân majoritar în aceeași clasă de mărime. În semnificativ mai multe situații, evoluția este către categorii inferioare de dimensiune comparativ cu situațiile în care firmele reușesc trecerea într-o categorie de mărime superioară.

Monitorizând migrarea companiilor din domeniul agriculturii, în funcție de clasa de mărime, pe intervale succesive de cinci ani, se observă că 95,7 la sută dintre microîntreprinderi se mențin în această categorie, în timp ce numai 4,2 la sută avansează la palierul întreprinderilor mici. Și la nivelul întreprinderilor mici, proporția cea mai însemnată a firmelor rămâne în această clasă (74 la sută), dar aproximativ un sfert din ele își restrâng activitatea și ajung în grupa microîntreprinderilor. Un rezultat asemănător se obține și pentru companiile de talie mijlocie: 70 la sută din acestea rămân la fel, iar 24,7 la sută din ele fie migrează în clasa întreprinderilor mici, fie chiar în cea a microîntreprinderilor. Numai 5 la sută din întreprinderile mijlocii cresc la nivelul unei corporații într-un interval de 5 ani. În categoria corporațiilor, o pondere de 69 la sută din societăți se menține în clasă, în timp ce restul experimentează o contracție a activității spre dimensiunile mai reduse, 4,5 la sută din acestea ajungând chiar la nivelul de microîntreprinderi (Tabel 1, Anexa 7).

În cazul firmelor din industria alimentară, evoluțiile referitoare la migrarea între clase de mărime sunt asemănătoare celor descrise pentru domeniul agricol: 94 la sută dintre microîntreprinderi rămân în această categorie, în timp ce 71 la sută dintre întreprinderile mici, 68 la sută din firmele de dimensiune mijlocie și 79,5 la sută dintre corporații se mențin de asemenea în respectivele clase (Tabel 2, Anexa 7).

În condițiile adoptării noilor cerințe impuse de Uniunea Europeană privind investițiile în soluții inteligente și digitalizare, datorită scalabilității automate a noilor tehnologii și a costurilor asociate acestora, este posibil ca în perioada următoare ca dimensiunea să nu mai fie un factor de diferențiere determinant în sfera activităților din domeniul agroalimentar. De aceea, dimensiunea va continua să conteze, dar doar până la un anumit prag, accentul mutându-se pe performanță.

O țintire mai bună a măsurilor de susținere a companiilor din industria alimentară, inclusiv prin stabilirea unor criterii obiective de performanță financiară, eficiență economică și nivel de îndatorare pentru selecția beneficiarilor, poate fi de natură să susțină într-o proporție mai mare dezvoltarea afacerilor din domeniu. O asemenea metodologie este prezentată în Anexa 1, propunerea fiind de

diseminare pe site-ul CNSM. Prin aplicarea criteriilor de rentabilitate și îndatorare detaliate în această anexă pot fi identificate aproape 500 de companii, provenind în totalitate de pe segmentul IMM și reprezentând firme care nu generează deficit al balanței comerciale cu produse agroalimentare, firme care s-au menținut în mod constant între cei mai performanți actori din domeniu, și care, prin continuarea evoluțiilor din trecut și în perioada următoare, ar putea contribui la dezvoltarea întregului sector. Am considerat aceste entități ca fiind **potențiali campioni naționali în domeniul alimentar**, firme care ar putea fi încurajate și promovate suplimentar, pentru că au demonstrat atât că s-au ajutat singure în trecut, cât și că au reușit să aibă o performanță superioară în mod sustenabil.

Prin modul în care s-a conceput metodologia, considerăm că s-a evitat atât riscul de a promova firme neperformante (pentru că sunt selectate companii care și-au demonstrat viabilitatea inclusiv pe piețele externe și/sau au indicatori de performanță semnificativi peste restul sectorului), cât și riscul identificat în literatură cu privire la susținerea campionilor naționali doar pentru că sunt entități având dimensiune mare (OECD, 2009), pentru că metodologia selectează doar firmele din categoria IMM care să fie susținute pentru a ajunge în categoria corporațiilor.

Pe lângă propunerea de diseminare a metodologiei menționate, materialul propune punctarea sensibil suplimentară în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor care se află în lista potențialilor campioni naționali.

J. Există perspective ca firme autohtone din sectorul agroalimentar să ofere bunuri care în prezent provin din import?

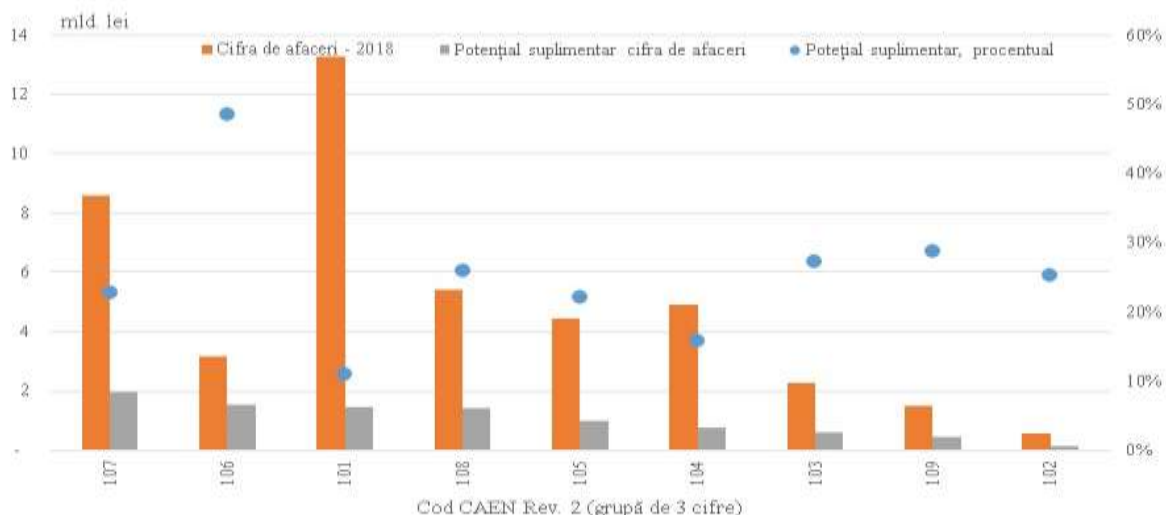
Cel puțin din perspectiva cantitativă, firmele din industria alimentară au capacitatea de a produce majoritatea gamei de mărfuri care sunt importate. Această perspectivă trebuie dublată de cea calitativă, dar lipsesc datele pentru o asemenea analiză. Din perspectiva cantității, firmele din industria alimentară din România care produc și bunuri importate pot, prin îmbunătățirea eficienței utilizării activelor, să obțină un nivel al producției, măsurată prin valoarea cifrei de afaceri, superior celui consemnat în prezent. Potențialul de producție³⁸ suplimentar în acest sector este de circa 9 miliarde lei.

---

³⁸ Pentru determinarea potențialului de producție pentru firmele din industria alimentară din România (grupa CAEN Rev. 2 de două cifre 10), a fost calculată valoarea cifrei de afaceri care ar rezulta ca urmare a îmbunătățirii eficienței utilizării activelor, prin atingerea unui nivel al indicatorului de rotație a activelor de 1,5. La momentul actual, toate firmele din domeniul industriei alimentare au o valoare a acestui indicator mai mică sau egală cu 1.. Nu au fost luate în considerare companiile care au o valoare a capitalurilor proprii sub limita reglementată prin Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, respectiv cele care înregistrează restanțe la onorarea serviciului datoriei față de bănci mai mari de 90 de zile.

Grafic J.1. Potențialul suplimentar de majorare a producției în domeniul industriei alimentare³⁹

Sursa: MFP, BNR, calcule BNR

La nivelul industriei alimentare, sectoarele cu cel mai important potențial de dezvoltare a afacerilor sunt: (i) fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase (2 miliarde lei), (ii) fabricarea produselor de morărit (1,5 miliarde lei), (iii) producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne (1,5 miliarde lei), (iv) fabricarea altor produse alimentare (1,4 miliarde lei) sau (v) fabricarea produselor lactate (1 miliard lei), Grafic J.1. Multe dintre acestea se numără printre segmentele care au o contribuție negativă importantă la adâncirea deficitului balanței comerciale. Teoretic, nu ar trebui să fie foarte dificil pentru firmele autohtone să-și majoreze producția în condiții de calitate similară bunurilor importate, având în vedere că, în conformitate cu clasificările internaționale, industria alimentară se află în categoria domeniilor care nu presupun un grad ridicat de tehnologie (categoria *low tech*).

În vederea captării acestui potențial de creștere important și, implicit, îmbunătățirii structurii balanței comerciale sunt necesare eforturi atât din partea mediului privat, prin (i) eficientizarea activității, (ii) adaptarea ofertei de bunuri la cererea din piață, calitativ și cantitativ sau (iii) realizarea de investiții în noi tehnologii, sustenabile și din punct de vedere climatic, cât și din partea sectorului public, prin (a) asigurarea predictibilității cadrului de desfășurare a afacerilor sau (b) garantarea unui *"level playing field"* între actorii din acest sector.

Din perspectiva analizei de față, rezultatele obținute arată că deficitul balanței cu bunuri

³⁹ 11-Cultivarea plantelor nepermanente; 12-Cultivarea plantelor din culturi permanente; 13-Cultivarea plantelor pentru înmulțire; 14-Creșterea animalelor; 15-Activități în ferme mixte (cultura vegetală combinată cu creșterea animalelor); 16-Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare; 17-Vânătoare, capturarea cu capcane a vânatului și activități de servicii anexe vânătoriei; 31-Pescuitul; 32-Acvacultura; 101-Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne; 102-Prelucrarea și conservarea peștelui, crustaceelor și moluștelor; 103-Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor; 104-Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale; 105-Fabricarea produselor lactate; 106-Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon; 107-Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase; 108-Fabricarea altor produse alimentare; 109-Fabricarea preparatelor pentru hrana animalelor

agroalimentare poate fi redus într-o bună măsură și prin stimularea ofertei interne. Soluția propusă este de **punctare sensibil suplimentară** în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor din industria alimentară ce produc bunuri care se află în Top 10 importuri de bunuri alimentare.

IV. PERSPECTIVA ACCESULUI LA FINANȚARE

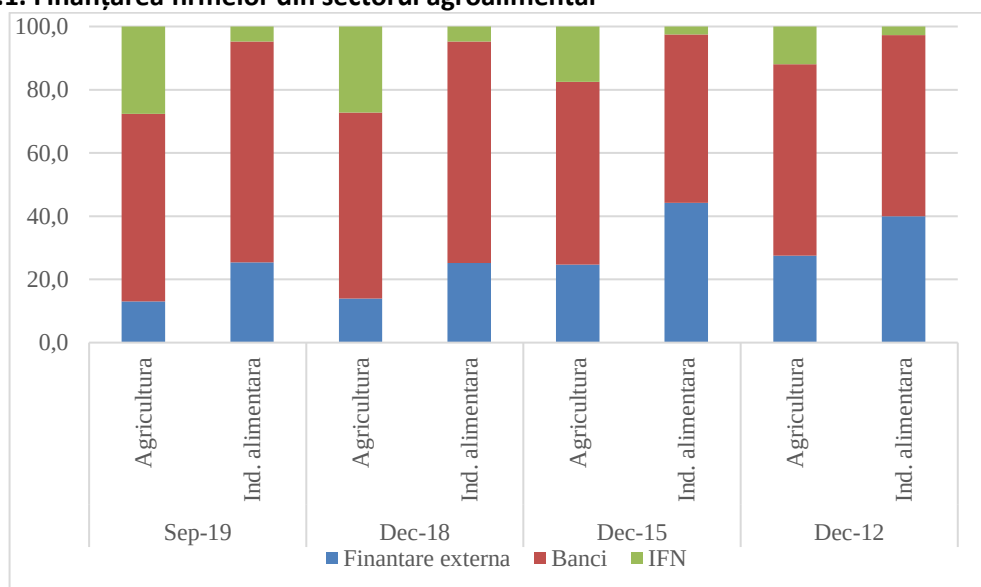
K. În ce măsură sprijină băncile activitatea firmelor din sectorul agroalimentar și dezvoltarea acestora?

Atât firmele din agricultură, cât și cele din industria alimentară se finanțează semnificativ mai mult de la bănci și IFN comparativ cu restul sectoarelor economice. Ponderea unei asemenea finanțări în totalul pasivului este de 16 la sută, respectiv 14 la sută pentru firmele din agricultură, respectiv industria alimentară (comparativ cu 8 la sută pe total economie, decembrie 2018, detalii în Anexa 10). Implementarea cu succes a multor măsurile propuse în această lucrare presupune așadar un acces bun la resursele băncilor și IFN.

Interesul băncilor în finanțarea agriculturii și a industriei alimentare este relativ mare. Cu doar câteva mici excepții, băncile au o pondere a expunerilor către asemenea firme în total portofoliu corporatist mai mare decât VAB generat de firmele din agricultură și industria alimentară în total VAB companii (6 la sută, decembrie 2018). Cu toate acestea, necesarul de finanțare pentru firmele din agricultură și industria alimentară se menține ridicat (detalii în secțiunea L).

Volumul finanțării sectoarelor menționate este de asemenea asimetric distribuit, primele cinci bănci din sistem asigurând 62 la sută din totalul creditelor (care însumează 16,6 mld lei, din care 9,7 mld lei agricultură, în decembrie 2019). Creditarea agriculturii a fost favorizată de bănci și IFN (volumul finanțării a crescut cu 42 la sută în ultimii cinci ani), în timp ce creditarea firmelor din industria alimentară a înregistrat o scădere relativ importantă (cu 13 la sută în aceeași perioadă în portofoliul băncilor, în timp ce în portofoliul IFN se menține la o valoare modestă).

Grafic K.1. Finanțarea firmelor din sectorul agroalimentar

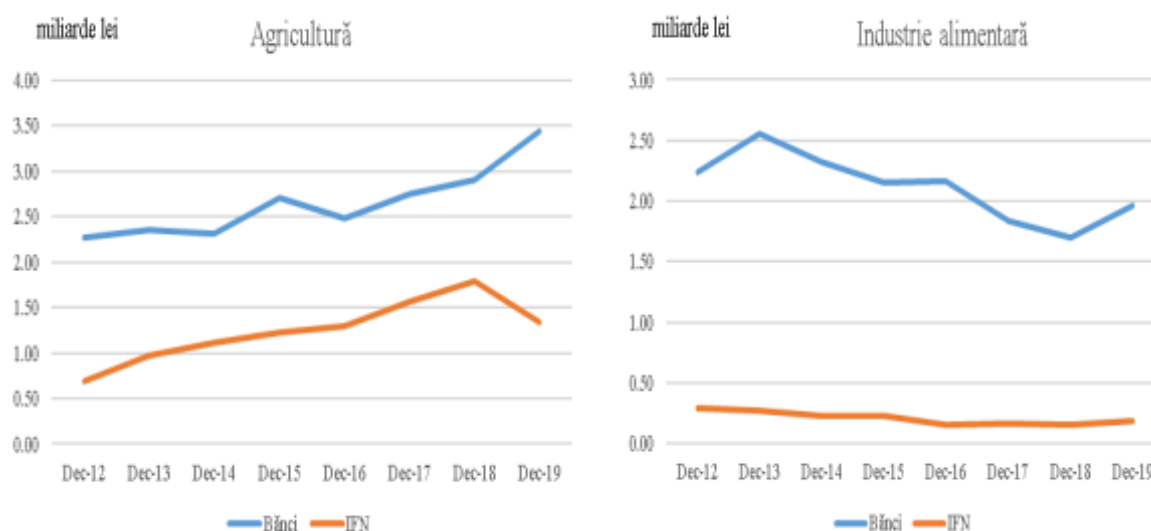

Sursa: BNR

Creditarea bancară a firmelor din agricultură a fost robustă în ultima perioadă, dar s-a menținut modestă pentru firmele din industria alimentară. Conform datelor la septembrie 2019, expunerile instituțiilor de credit asupra companiilor din sectorul agricultură cumula 8,5 la sută din portofoliul companiilor nefinanciare, în timp ce împrumuturile către firmele din industria alimentară însumează 5,6 la sută. Ponderea companiilor din cele două sectoare care au un credit bancar se situează la 24 la sută, respectiv 16 la sută, peste media economiei de 11 la sută (decembrie 2019).

Se observă recent o creștere a preferinței pentru finanțarea bancară în cazul firmelor din industria alimentară (Grafic K.1.), ponderea în total datorie financiară crescând de la 57 la sută în anul 2012 la 70 la sută (în septembrie 2019), în timp ce apelul pentru finanțarea externă a înregistrat o scădere importantă în același interval (de la 40 la sută la 25 la sută). Pentru firmele din agricultură, creditarea bancară se menține principala sursă de finanțare, reprezentând 59 la sută în septembrie 2019, însă, în acest caz se remarcă o preferință în creștere și pentru împrumuturile provenind din partea instituțiilor financiare nebankare. Aceasta din urmă a cunoscut o creștere în ultimii ani (de la 12 la sută în 2012 la 28 la sută în septembrie 2019). La nivel individual, se observă o concentrare importantă a primelor trei instituții financiare nebankare după valoarea expunerilor, acestea cumulând 67 la sută din totalul finanțărilor de la IFN.

Grafic K.2. Evoluția creditelor de investiții

Sursa: MFP, BNR, calcule BNR

Mai mult, finanțarea a fost acordată firmelor preponderent pentru nevoi de trezorerie, ponderea creditului către investiții fiind minoritară (în linie cu ceea ce se întâmplă cu restul sectoarelor economice), dar cu o valoare semnificativ mai redusă în cazul firmelor din industria alimentară. Creditele pentru investiții, acordate de bănci și IFN, au prezentat evoluții mixte pentru cele două sectoare analizate (Grafic K.1.). În cazul agriculturii, acestea au

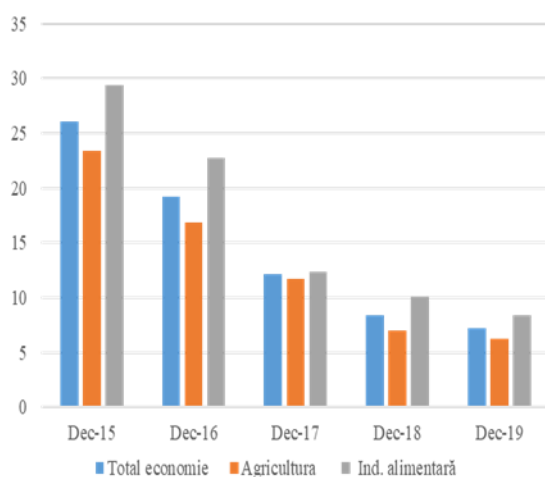
înregistrat o creștere de 44 la sută în anul 2019 față de anul 2012, în timp ce în cazul industriei alimentare, evoluția a fost inversă (scădere de 24 la sută în aceeași perioadă de referință). La finalul anului 2019, ponderea creditelor de investiții în totalul creditelor din economie s-a menținut la un nivel foarte redus (4 la sută în cazul agriculturii și 2 la sută în cazul industriei alimentare). Atât numărul de credite de investiții, cât și numărul de firme care apelează la acest tip de creditare se mențin modeste în raport cu totalul economiei aferent segmentului de creditare pentru investiții (10 la sută pentru agricultură și 3 la sută pentru sectorul industriei alimentare, date la decembrie 2019).

Această stare de fapt (care nu s-a schimbat în ultimul deceniu) nu poate conduce nici la crearea de campioni naționali, nici la diminuarea vulnerabilității provenind din balanța comercială cu bunuri agroalimentare. Mai mult, este posibil ca remedierea problemelor menționate mai sus să reclame un rol mai mare al industriei alimentare, inclusiv și pentru că aceasta poate genera produse cu valoare adăugată mai mare atât pentru piața internă, cât și pentru export, comparativ cu agricultura.

Deși investițiile sunt critice pentru majorarea valorii adăugate produse în acest domeniu, nivelul acestora a rămas modest. Formarea brută de capital fix în sectorul primar de regulă nu a depășit 2,1 mld euro în ultimul deceniu, reprezentând circa 4,5 la sută din totalul investițiilor productive și mai puțin de 1 la sută din PIB în anul 2018. Spre comparație, Polonia (care are de asemenea un rol important în agricultura europeană) a înregistrat o formare brută de capital fix în sectorul primar în continuă creștere în ultimul deceniu, ajungând la aproape 4 mld euro în anul 2018.

Creșterea finanțării bancare către firmele agroalimentare poate sprijini obiectivele menționate, inclusiv creșterea formării brute de capital fix, dar având în vedere eterogeneitatea ridicată a performanțelor financiare ale acestor firme, cel mai probabil băncile vor rămâne mai reticente în a-și crește expunerilor în respectivele direcții fără o schimbare care să mai reducă riscul.

Grafic K.3. Rata creditelor neperformante la bănci (procente)

Sursa: MFP, calcule BNR

Reticența mai mare din partea băncilor de a finanța firmele din industria alimentară este justificată și de rata creditelor neperformante, care a fost tot timpul în ultimii ani peste media din sistem și semnificativ mai mare decât cea aferentă firmelor din agricultură (Grafic K.3). Cu toate acestea, rata de nerambursare aferentă companiilor din agricultură și industria alimentară s-a aflat pe o traiectorie descrescătoare în ultimii ani.

Proгноza probabilității de nerambursare pentru următorul an indică o capacitate de plată mai bună în cazul companiilor din aceste sectoare comparativ cu sectorul companiilor nefinanciare la nivel agregat. Astfel, estimările arată o frânare până la 4,1 la sută în cazul firmelor din agricultură, respectiv până la 3,5 la sută în cazul companiilor din industria agroalimentară pentru septembrie 2020⁴⁰.

Accesul la finanțare⁴¹ este perceput de peste 80 la sută dintre firmele din agricultură și industria alimentară chestionate ca având un impact moderat sau scăzut dintre problemele cu care se confruntă acestea. Cele mai multe firme apelează la finanțare pentru constituirea capitalului de lucru (stocuri, echipamente) sau plata furnizorilor, urmate de investițiile pentru dezvoltare.

O altă contribuție pe care băncile o pot avea în sprijinirea firmelor performante din domeniul agroalimentar ar putea fi legată de scontarea pe scară mai largă a creanțelor emise. Datoriile comerciale reprezintă de altfel forma de finanțare care are cea mai mare pondere în bilanțul firmelor agroalimentare (19 la sută în cazul companiilor din agricultură, respectiv 21 la sută în cazul celor din industria alimentară, comparativ cu 18 la sută total economie, decembrie 2018, detalii în Anexa 10).

Nu în ultimul rând, finalizarea construcției instituționale a mecanismului certificatelor de depozit (CD) pentru semințe de consum poate de asemenea să majoreze implicarea băncilor în finanțarea firmelor din agricultură. Este necesară modificarea și completarea *Legii nr. 101/2014 privind măsuri de reglementare a depozitării semințelor de consum și a regimului certificatelor de depozit pentru acestea* în vederea deblocării și adaptării sistemului la mecanismele moderne ale piețelor, după cum urmează:

- transpunerea conceptului de "Fond de Indemnitate" în locul celui existent de "Fond de garantare" și a modalităților de finanțare imediată (seed-money) și de sustenabilitate ulterioară a unui nivel minim asigurator, având ca efecte: lichidizarea completă a tuturor tranzacțiilor pe piața cash (comercializare directă prin andosare, tranzacționare prin bursele de mărfuri etc.); simplificarea creditării producătorilor (direct de la casierile instituțiilor de creditare prin scontare la un nivel de 90-95% din valoarea CD); reducerea costurilor de finanțare, transparentizarea și trasabilitatea fiscală a comerțului cu semințelor de consum; predictibilitatea utilizării stocurilor de către industriile prelucrătoare și implicit creșterea valorii adăugate a acestora⁴²;

---

⁴⁰Aceste evaluări au fost realizate înainte de apariția crizei generate de pandemia COVID-19. Având în vedere caracteristicile acestei crize, ne așteptăm ca firmele din sectorul alimentar să gestioneze semnificativ mai bine evoluțiile negative comparativ cu restul economiei.

⁴¹ Conform celui mai recent sondaj al BNR privind accesul la finanțare al companiilor nefinanciare din România

⁴² Conform art. 32(2) din Legea 101/2014, "Fondurile de garantare care solicită participarea la schema de garantare a finanțărilor acordate de instituțiile financiare pe baza certificatelor de depozit se selectează, în condițiile legii, de ministerul de resort, pe bază de criterii riguroase de eligibilitate, în vederea diminuării riscurilor asociate." În prezent, criteriile de eligibilitate pentru selecția Fondului prin care să se deruleze schema de garantare a certificatelor de depozit, nu sunt stabilite, sumele necesare derulării schemei de garantare a certificatelor de depozit, rămânând nesolicitate și nealocate.

- introducerea infrastructurii necesare pentru sistemul electronic de CD (e-CD);
- introducerea conceptului modern de future-CD (pre-recoltă); fermierii vor putea beneficia de finanțare rapidă post-recoltă și suplimentar de cea pre-recoltă;
- după deblocarea și actualizarea mecanismului de Certificate de depozit, care trebuie să includă pe lângă accesul la finanțare și reglementarea transferului și circulației acestor certificate, pasul următor este de creare a unei *Burse a cerealelor*⁴³, care ar aduce transparență și predictibilitate în tranzacțiile cu cereale;
- pentru legume rădăcinoase și cartofi se impune analizarea posibilității de extindere a mecanismului de certificate de depozit care să asigure un acces mai ușor la resurse financiare pe baza certificatelor de depozit. În plus, creșterea producției legumicole este dependentă de stimularea cercetării și lărgirii bazei de semințe, în concordanță cu cererea actuală a consumatorilor. Efectul economic se va observa în creșterea valorii adăugate, dar și în transparentizarea comerțului cu astfel de produse.

Sintetizând principalele propuneri pentru creșterea implicării băncilor și IFN în finanțarea companiilor din domeniul agroalimentar, considerăm importante trei măsuri. În primul rând, diseminarea periodică de date statistice suplimentare pentru îmbunătățirea accesului la finanțare. Informații suplimentare despre evoluția creditului și a capacității debitorilor de rambursare vor fi furnizate de către Banca Națională a României, conform Anexei 9.

În al doilea rând, pe site-ul CNSM va identifica pe baza metodologiei prezentate în Anexa 1 potențialii campioni naționali în domeniul alimentar. O asemenea măsură poate reduce asimetria informațională pentru creditorii și poate promova firmele care au dovedit performanțe financiare și disciplină la plată superioare. Băncile și IFN vor avea o sursă suplimentară de informații în decizia de acordarea a creditelor. De exemplu, prin rularea preliminară a metodologiei privind potențialii campioni naționali, din cele aproape 500 de firme selectate prin aplicarea metodologiei, doar circa 280 de companii aveau un credit. Creditorii pot să-și ajusteze procedurile interne privind finanțarea acestor firme, dacă vor

---

Ca măsură imediată, instituțiile finanțatoare ar putea apela în continuare la garanția fondului, având în vedere că și în prezent se garantează fermierilor și procesatorilor de produse agricole, până la 80 la sută din valoarea finanțării, inclusiv pe culturi și stocuri acceptate în garanție de către instituțiile finanțatoare.

Prin mecanismul certificatelor de depozit, fermierul ar urma să suporte pe lângă dobânzi, costurile de depozitare (ex. contribuții la gestionarul certificatelor de depozit, la fondul de compensare, asigurări etc) și comision de garantare. Dacă se înființează și fondul de compensare, contribuțiile depozitarilor se vor reflecta și acestea în costurile de depozitare stabilite deponenților.

O alternativă ar fi aceea ca, instituțiile finanțatoare să ia în garanție certificatele de depozit și eventuala diferență de garanții rămasă neacoperită, raportat la valoarea creditului să fie acoperită prin garanția FGCR. În ceea ce privește transferul și circulația certificatelor, prin legislația MADR, Fondul nu garantează comerțul de cereale.

⁴³ Certificatele de depozit pot funcționa și fără o Bursă a cerealelor în baza unui preț de referință și având în vedere caracteristicile/ beneficiile instrumentului.

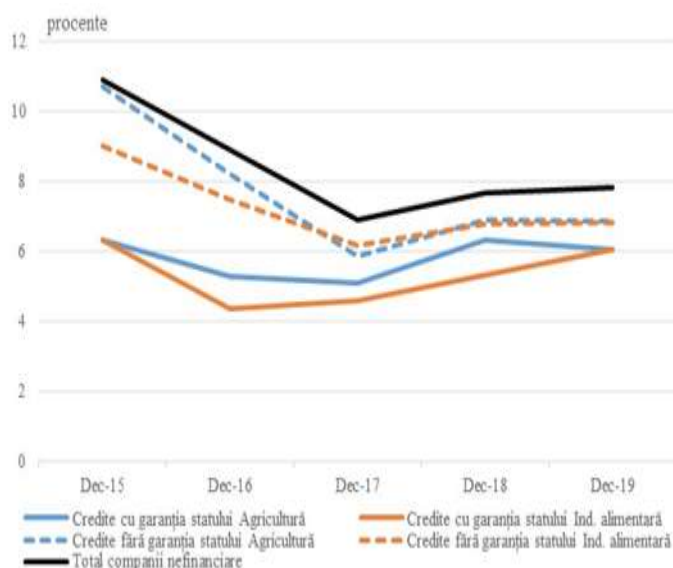
considera util.

În al treilea rând, este necesară revizuirea mecanismului certificatelor de depozit, prin dialog strâns cu instituțiile de credit și asociațiile de profil.

L. Fondurile de garantare a creditelor contează?

Rolul fondurilor de garantare a creditelor în susținerea firmelor din agricultură și industria alimentară este modest. Ponderea creditelor acordate companiilor din agricultură cu garanție de la stat s-a redus treptat, după atingerea unui maxim de circa 12 la sută în anul 2013, situându-se la 6,4 la sută, martie 2020 (respectiv 0,61 mld lei, suma utilizată). Pentru industria alimentară, expunerile de acest tip sunt ne semnificative (2,3 la sută din totalul expunerilor bancare, respectiv 0,16 mld lei, sumă utilizată, martie 2020). La nivelul industriei alimentare, utilizarea resurselor fondurilor de garantare mai are spațiu amplu de ameliorare, ponderea împrumuturilor cu garanția statului în total se menține la valori similare celor de la nivel economie (2,7 la sută). Capitalizarea experienței deja acumulate în agricultură la un nivel superior, dar și îmbunătățirea accesului companiilor din sectorul alimentar la resurse de garantare, poate permite o creștere a valorii adăugate produse.

Grafic L.1. Evoluția ratelor de dobândă anuale, în funcție de sectorul de activitate

Sursa: BNR, MFP, calcule BNR

Utilizarea într-o măsură mai mare a resurselor fondurilor de garantare, în special pentru companiile care au potențial de dezvoltare, poate fi o altă soluție pentru fructificarea oportunităților din acest domeniu. În vederea încurajării creditării în domeniul agroalimentar, fondurile de garantare⁴⁴ acordă garanții de până la 80 la sută din valoarea creditelor destinate: (i) finanțării capitalului de lucru, (ii) fermierilor cu adeverințe emise de APIA, (iii) achiziției de teren agricol sau (iv) finanțării investițiilor

din domeniul agricol și cel al acvaculturii. Propunerea din material este de a se aloca mai ținut resursele acestor fonduri, prin sprijinirea cu precădere a firmelor care pot genera valoare adăugată

⁴⁴ FNGCIMM (<https://www.fngcimm.ro/>) și FGCR (<http://fgcr.ro/>)

superioară și care investesc în inovație. Soluția propusă este **punctarea sensibil suplimentară** în formele de oferire de garanții de la fondurile de garantare a creditelor pentru firmele care: (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri bunuri agroalimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) se implică activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, sau care (vii) se implică activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii.

Un asemenea sprijin contează, pentru că firmele din agricultură și din industria alimentară care apelează la împrumuturi cu garanția statului au costuri mai reduse cu dobânzile (Grafic L.1).

O ultimă soluție identificată în lucrare este lărgirea accesului la finanțare prin instrumente de co-garantare⁴⁵ destinate și celor care nu au disponibil colateral propriu și care se află în categoria firmelor pe care autoritățile doresc să le promoveze. Această soluție este dezirabilă, având în vedere că necesarul de finanțare al companiilor din industria alimentară se situează la o valoare de aproximativ 2 miliarde lei, în timp ce în cazul agriculturii acesta este de circa 3 miliarde lei.

Pentru determinarea acestui necesar de finanțare a fost aplicată următoarea metodă:

- au fost identificate toate companiile din cele două sectoare care au fost interogate de către bănci în Centrala Riscului de Credit pentru motivul "acordarea de credite noi" în perioada 1 mai 2018 – 30 aprilie 2020;
- după identificarea companiilor interogate, au fost eliminate firmele care au obținut credite noi de la bănci în perioada 1 mai 2019 – 30 aprilie 2020;
- din eșantionul rămas, au fost eliminate companiile care (i) înregistrau un nivel al capitalurilor sub limita reglementată, (ii) se aflau în insolvență, (iii) aveau credite neperformante la bănci și (iv) consemnau un nivel al raportului dintre datorii și active peste mediană;
- necesarul de finanțare a fost calculat prin înmulțirea numărului de firme rămase cu valoarea medie a unui credit la nivelul fiecărui sector.

Valorile determinate în acest fel sunt semnificativ sub rezultatele obținute în urma unor demersuri

---

⁴⁵ FGCR a creat un produs de garantare care permite accesul la finanțare și celor care nu au colateral disponibil/suficient, pe baza de fideiusiuni, pentru credite de valoare maxima de 500.000 lei. Propunere de convenție s-a transmis tuturor băncilor parteneri.

similare ale Comisiei Europene și Băncii Europene de Investiții. Potrivit unui studiu recent (iunie 2020) al respectivelor instituții⁴⁶, se estimează un *gap* de finanțare pentru firmele viabile din punct de vedere economic, din sectorul agriculturii din România, cuprins între 2,3 și 5,3 miliarde euro. Acesta reprezintă creditele bancare respinse sau nevoi de finanțare care nu au fost solicitate de teama respingerii creditului și cumulează 10-20 la sută din necesarul de finanțare în context european. Cea mai mare parte a necesarului de finanțare este determinată de nevoile pe termen lung.

Având în vedere problemele identificate de creditorii (detaliat și la punctul J), o soluție de majorare a finanțării firmelor din domeniul agroalimentar ar putea proveni din creșterea rolului garanțiilor acordate de Fondul de Garantare a Creditului Rural, FNGCMM sau Fondul Român de Contragarantare. De exemplu, printre obiectivele Fondului de Garantare a Creditului Rural se regăsesc: (i) facilitarea obținerii de către beneficiarii publici ai FEADR a avansurilor necesare implementării investițiilor prevăzute în contractele de finanțare nerambursabile încheiate cu AFIR și (ii) susținerea absorbției de fonduri europene. Activitatea acestui fond de garantare se poate intensifica, având în vedere că în contextul PAC post 2020, pentru România este propusă suma de 22 miliarde euro, dintre care 7,3 miliarde euro sunt alocate pentru dezvoltarea rurală (FEADR).

---

⁴⁶ *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Romania*, https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Romania.pdf. Datele pe care s-a derulat analiza provin din 2 chestionare derulate în anii 2018 și 2019 (fi-compass) care au vizat identificarea nevoilor și accesul la finanțare pentru firmele din agricultură și industria alimentară, fiind derulat pentru 24 de țări, dintre care și România.

V. PROPUNERI DE MĂSURI

Scopul Grupului de lucru CNSM a fost de a formula posibile soluții pentru diminuarea vulnerabilităților provenind din creșterea deficitului balanței comerciale cu produse alimentare. În prima etapă, analiza a fost canalizată în direcția identificării de măsuri care să evite deteriorarea deficitului de cont curent pe canalul sectorului agroalimentar. Ulterior, criza generată de pandemia COVID-19 a arătat că asigurarea securității alimentare este un obiectiv la fel de important. Cele două obiective sunt interdependente, astfel că în analiza finală a Grupului de lucru, prezentarea propunerilor nu face diferențiere între cele două obiective.

Câteva precizări sunt importante. În primul rând, obiectivul diminuării deficitului de cont curent total ar putea fi atins mai eficient prin adresarea de măsuri care vizează alte sectoare ale economiei sau politicile fiscal-bugetare. Mai mult, având în vedere caracterul limitat al resurselor, precum și constrângerile bugetare existente în orice economie, încurajarea unui sector (în cazul nostru cel agroalimentar) cel mai probabil se va realiza în detrimentul dezvoltării altora. Pentru a reduce din asemenea riscuri, propunerile formulate au avut în vedere în bună parte soluții care nu sunt concurențiale cu alte sectoare, respectiv nu pot fi aplicate decât domeniului agroalimentar (de exemplu, utilizarea de resurse din bugetele europene care au doar această destinație, îmbunătățirea legislației care este circumscrisă doar acestui subiect etc.). Nu în ultimul rând, considerarea prioritară a obiectivului de asigurare a securității alimentare presupune implementarea prioritară de măsuri în sectorul agroalimentar, chiar dacă, așa cum am precizat, soluții mai eficiente de reducere a deficitului total de cont curent s-ar putea găsi în alte zone. Grupul de lucru nu și-a propus să elaboreze o analiză de eficiență comparativă la nivel de sectoare economice, deși o asemenea abordare ar fi fost utilă, nici să cuantifice posibile influențe ale măsurilor asupra bugetului de stat sau să calculeze eficiența soluțiilor recomandate comparativ cu programele care funcționează în prezent.

În al doilea rând, măsurile propuse se concentrează semnificativ pe stimularea ofertei interne și pe substituirea unei părți din importurile agroalimentare prin producția domestică. Teoretic, nu ar trebui să fie foarte dificil pentru firmele autohtone să-și majoreze producția în condiții de calitate relativ similară cu cea a bunurilor importate, având în vedere că, în conformitate cu clasificările internaționale, industria alimentară se află în categoria domeniilor care nu presupun un grad ridicat de tehnologie (categoria *low tech*). Cu toate acestea, este important cum se promovează această substituție, existând numeroase exemple conform cărora substituirea importurilor poate fi contraproductivă dacă nu se bazează pe productivitate superioară și calitate mai bună a produselor. De aceea, propunerile de măsuri au în vedere soluții care să promoveze calitatea, să fie armonizate cu principalele tendințele europene legate de dezvoltarea economiei verzi și digitalizare, să încurajeze performanța firmelor etc.

În al treilea rând, măsurile propuse, fiind în bună parte reforme structurale care se implementează în timp, cel mai probabil nu vor genera o diminuare rapidă a deficitului balanței comerciale cu bunuri agroalimentare. De altfel, fără reducerea deficitului bugetar și schimbarea atitudinii față de economisire a sectorului privat, deficitul de cont curent nu se va reduce semnificativ, oricare ar fi politicile industriale implementate. Chiar și așa, meritul unor asemenea politici industriale ar fi de schimbare a structurii deficitului, cu scop de majorare a ponderii produselor având valoare adăugată mai mare generate de firmele autohtone.

Materialul conține 10 recomandări a căror implementare va fi monitorizată în conformitate cu prevederile *Legii 12/2017 privind supravegherea macroprudențială a sistemului financiar național*.

1. Dezvoltarea, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, precum și bugetarea cu prioritate de programe în sumă de minim 9,4 mld euro, în contextul cadrului financiar multianual 2021-2027, care să implementeze **Strategia Uniunii Europene "De la Fermă la Furculiță"**, în linie și cu obiectivele specifice de risc climatic din viitoarea Politică Agricolă Comună. Respectivele programe să fie dezvoltate astfel încât să faciliteze și emisiunile de obligațiuni verzi de către autorități, instituții de credit, alți investitori
2. Dezvoltarea, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, precum și bugetarea cu prioritate de programe în sumă de minim 0,5 mld euro, în contextul cadrului financiar multianual 2021-2027, care să utilizeze potențialul oferit de tehnologiile digitale, în conformitate cu **declarația de cooperare „Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale”** la care România este semnatară
3. **Creșterea rolului fondurilor de garantare a creditelor** (FNGCIMM, FGCR) și a Fondului Român de Contragarantare în susținerea firmelor din agricultură (majorarea fluxului de garanții cu minim 3 mld lei până în anul 2023) și din sectorul industriei alimentare (majorarea fluxului de garanții cu minim 2 mld lei până în anul 2023)
4. Revizuirea mecanismului **certificatelor de depozit**, prin dialog strâns cu instituțiile de credit și asociațiile de profil
5. Îmbunătățirea legislației privind **certificarea și promovarea produselor agroalimentare**, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, și bugetarea corespunzătoare a acestor programe
6. Crearea și implementarea de către autorități, prin dialog strâns cu reprezentanții asociațiilor de profil, a unei **strategii pentru promovarea produselor alimentare de calitate**, inclusiv prin **creșterea rolului schemelor de calitate**. În cazul în care produsele industriei autohtone îndeplinesc aceste standarde de calitate, autoritățile să promoveze cu precădere respectivele bunuri

7. **Punctarea sensibil suplimentară** în orice schemă de sprijin oferită de autorități (ajutoare de stat, garanții provenind de la fondurile de garantare a creditelor, finanțări prin fonduri europene, promovare investiții, exporturi etc.) a firmelor care: (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri produse alimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) au un rol activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, sau care (vii) au un rol activ în programele create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii.
8. Implementarea unei politici industriale pentru sectorul alimentar care să conducă inclusiv la îndeplinirea mai bună a **rolului statului în susținerea sectorul agroalimentar** (diminuarea economiei subterane cu produse agroalimentare, întărirea rolului ANSVSA în controlul siguranței alimentelor, reducerea birocrăției, eliminarea paralelismelor în atribuțiile de control prin elaborarea de proceduri transparente, susținerea școlarizării și pregătirii persoanelor implicate în sectorul agroalimentar etc.)
9. Publicarea pe site-ul CNSM a unei metodologii pentru identificarea firmelor care ar putea fi **potențiali campioni naționali în domeniul agroalimentar**
10. Diseminarea periodică de **date statistice suplimentare** pentru îmbunătățirea accesului la finanțare al firmelor din domeniul agroalimentar

Suplimentar, materialul propune și alte posibile măsuri pe care autoritățile sunt încurajate să le implementeze în diverse documente programatice (cum ar fi Planul Național Strategic 2021-2027). Am grupat aceste măsuri suplimentare în șapte categorii.

I. Reforme structurale

- finalizarea procesului de cadastrare a suprafețelor în termen cât mai rapid;
- modificarea legislației în vederea favorizării comasării terenurilor;
- susținerea unor investiții strategice pentru agricultori (sisteme de irigații, utilizarea de tehnologii avansate care ameliorează și îmbunătățesc calitatea solului etc.) pentru o perioadă minimă de timp care să permită recuperarea investițiilor;
- susținerea școlarizării și pregătirii persoanelor implicate în agricultură și industria alimentară, precum și a instituțiilor de cercetare și a băncilor de gene. Reactivarea învățământului agricol este o prioritate pentru crearea cadrului de creștere a valorii adăugate în agricultură. Corelarea

de către Ministerul Educației și Cercetării a sistemului de formare profesională cu cerințele sectorului agroalimentar, prin identificarea împreună cu Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale a nevoilor de formare profesională pe termen scurt și mediu, precum și monitorizarea tranziției de la educație și formare profesională la piața muncii;

- restrângerea economiei subterane, prin fiscalizarea tuturor celor care activează în piață, regim uniform de control și informatizarea sistemului și instituționalizarea unui cadru de dialog pe tema pieței negre, cu participarea industriei, alături de autoritățile de resort;
- separarea atribuțiilor de control, printr-o procedură transparentă, astfel încât să se elimine paralelismele și suprapunerile, iar controlul (care este o bună garanție pentru un mediu concurențial corect și protecția consumatorului) să fie nediscriminatoriu și echilibrat, în linie cu practicile din UE;
- reducerea birocrăției și simplificarea legislației naționale, care în unele cazuri este în contradicție cu cea comunitară;
- întărirea rolului ANSVSA în controlul siguranței alimentelor și al sănătății animalelor (înregistrarea tuturor animalelor, inclusiv din gospodăriile populației, controlul mișcării acestora) ;
- îmbunătățirea dialogului structurat cu autoritățile publice.

II. Stimularea exporturilor

- finanțarea cu garanții de stat a Programului național de valorificare superioară inclusiv la export a produselor alimentare ecologic. Fondul de garantare din domeniul agricol și Asociațiile producătorilor din sectorul ecologic vor sprijini, în parteneriat cu băncile și IFN interesate, înființarea de clustere de producție ecologice și prelucrarea în țară a materiilor prime ecologice;
- repartizarea cu prioritate de către Consiliul de Export a fondurilor din cadrul Programului de Promovare a Exporturilor (PPE) pentru finanțarea târgurilor și misiunilor economice externe destinate domeniului agroalimentar pentru firmele care (i) creează lanțuri alimentare, (ii) generează clustere locale, (iii) produc bunuri ecologice, (iv) produc bunuri care se află în Top 10 importuri bunuri agroalimentare, (v) se află în lista potențialilor campioni naționali, (vi) se implică în programele create pentru atingerea obiectivelor din declarația "Un viitor digital inteligent și durabil pentru agricultura europeană și zonele rurale" sau care adoptă pe scară largă tehnologii digitale, sau care (vii) se implică în programele create pentru atingerea obiectivelor din Strategia UE "De la fermă la furculiță" sau care contribuie la realizarea agendei schimbărilor climatice în domeniul agriculturii;

- introducerea în sistemul de promovare a exporturilor (aprobat prin OUG 120/2002) a mecanismului de atragere a potențialilor beneficiari-importatori de produse agroalimentare la manifestările expoziționale din România;
- extinderea numărului de IMM agroalimentare exportatoare, prin sprijinirea în cadrul Programului de internaționalizare derulat de MEEMA a cel puțin 100 firme IMM/an, care nu derulează operațiuni de export la momentul accesării respectivului Program.
- dezvoltarea clusterelor și rețelelor regionale de export de produse agroalimentare în vederea valorificării indicațiilor geografice, denumirilor de origine, pentru produsele fabricate la nivel local și regional, precum și crearea și dezvoltarea de branduri;
- stimularea exporturilor de produse în România, prin dezvoltarea sistemului de e-comerț. În programul de *start-up* se vor finanța cu prioritate noile firme de export care se vor ocupa de comerțul electronic cu bunuri agroalimentare;
- mărirea alocației Programului de promovare a exporturilor la procentul prevăzut de lege, și evaluarea eficienței sale.
- analiza modelelor de succes de susținere a exportului, în special din aria noastră geografică, calibrarea acestora ținând cont de anumite elemente specifice și aplicarea susținută, cel puțin pe termen mediu. Analiza poate fi făcută în colaborare cu reprezentanții producătorilor, girată de autorități, astfel încât măsurile de sprijin să fie utile și economiei în ansamblu.

III. Creșterea valorii adăugate

- implementarea de măsuri de stimulare a asocierii în cooperative de producție pentru accesarea de soluții și tehnologii inteligente care să le asigure atât un nivel de competitivitate echivalent cu standardele europene și internaționale, cât și instrumente eficiente de anticipare/predicție a riscurilor de climă, mediu și piață;
- definirea lanțului valoric pentru toate produsele agroalimentare sau cel puțin pentru cele din coșul de bază astfel încât analiza să releve cât dintre acestea sunt provenite din producție internă și cât din producție este integrată la nivel de lanț;
- în sectorul primar al economiei:

Cereale și cultura mare:

- finalizarea construcției instituționale a mecanismului certificatelor de depozit (CD) pentru semințe de consum;
- transpunerea conceptului de "Fond de Indemnitate" în locul celui existent de "Fond de garantare" și a modalităților de finanțare imediată (seed-money) și de sustenabilitate ulterioară a unui nivel minim asigurator;

- introducerea infrastructurii necesare pentru sistemul electronic de CD (e-CD);
- implementarea conceptului modern de future-CD (pre-recoltă); fermierii vor putea beneficia de finanțare rapidă post-recoltă și suplimentar de cea pre-recoltă;
- după deblocarea și actualizarea mecanismului de Certificate de depozit, care trebuie să includă pe lângă accesul la finanțare și reglementarea transferului și circulației acestor certificate, pasul următor este de creare a unei *Burse a cerealelor*, care ar aduce transparență și predictibilitate în tranzacțiile cu cereale;
- pentru legume rădăcinoase și cartofi se impune analizarea posibilității de extindere a mecanismului de certificate de depozit care să asigure un acces mai ușor la resurse financiare pe baza certificatelor de depozit.

Legume:

- susținerea proiectelor de dezvoltare prin asocierea capacităților de prelucrare primară, depozitare/sortare/ambalare în zonele legumicole sau la nivel regional. Susținerea trebuie făcută atât în ceea ce privește investițiile, prin alocarea de resurse pentru garantare (inclusiv garanții de stat), dar și pentru asigurarea materiilor prime;
- asigurarea unui mecanism de subvenționare pentru produse livrate, care să înlocuiască mecanismul de subvenționare a producției;
- implementarea unui program suport pentru crearea de lanțuri regionale de colectare și furnizare legume și fructe, structurat pe fiecare verigă a lanțului de la producător, depozitar până la consumator. stimularea asocierii fermelor foarte mici, inclusiv poate și cele actuale de subzistență (lipsite total de capacitate de acces pe piață) și prevederea suportului necesar asigurarea colectării, condiționării, sortării și pregătirii de loturi comerciale conforme cu cerințele retail-ului modern.

Fructe:

- definirea unei strategii de țară privind categoria de livezi care va fi susținută cu surse din fonduri europene sau din buget, în vederea valorificării superioare a potențialului pedoclimatic și regional;
- dezvoltarea capacităților de depozitare/sortare/ambalare/prelucrare la nivel regional și acordarea de suport pentru depozitare;
- extinderea mecanismului certificatelor de depozit pentru asigurarea accesului facil la finanțare pentru fructele care pot fi depozitate pe termen lung (de ex. măr, pară).

Zootehnie:

- punerea în funcțiune a programului de înființare maternități suine;
- analiza cauzelor pentru care se preferă import de carne porc, atât din punct de vedere preț, cât și calitate. Compararea eficienței abatoarelor din vestul Uniunii cu cele active

în țară pentru propuneri de eficientizare;

- apariția unei unități strategice de afaceri zootehnice reprezentată de modulul fermei de familie (locuință + capacitate zootehnică) situată extravilan care să beneficieze de o legislație de suport;
- adoptarea prin legislație a trasabilității digitalizate a evoluției și deplasării efectivelor de animale.

IV. Inovație

- România trebuie să devină activă în proiectele-pilot privind viitorul digital inteligent și durabil pentru agricultura și zonele rurale europene; în acest sens, autoritățile trebuie să prioritizeze implicarea țării noastre în programe-pilot create în contextul programul Horizon 2020;
- implementarea de măsuri pentru ca România să încerce să devină un hub regional de AgriTech;
- dezvoltarea unui sistem AKIS (informare, consultanță, asistență pentru fermieri) modern bazat pe noua construcție a ecosistemelor agricole digitale.

V. Calitate

- alinierea la tendințele europene în care calitatea și promovarea acesteia reprezintă o prioritate, prin diminuarea programelor orientate numai spre dezvoltarea capacităților de producție, necorelate însă cu piața de desfacere;
- creșterea conștientizării în rândul consumatorilor privind produsele agricole și alimentare care fac obiectul schemelor de calitate.
- sprijinirea activităților de informare și promovare a produselor reglementate de schemele de calitate și de certificare în rândul grupurilor de producători;
- pentru a asigura utilizarea eficientă a resurselor FEADR, sprijinul ar trebui limitat la fermierii activi în înțelesul articolului 9 din Regulamentul (UE) nr. 1307/2013.

VI. Diseminare date statistice

- ameliorarea nivelului de digitalizare al instituțiilor care dețin informații statistice cu privire la domeniul agroalimentar (avem în vedere în special Institutul Național de Statistică, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale și Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri), astfel încât diseminarea statisticilor necesare să fie mai facilă.
- implementarea unui cadru legislativ specific pentru schimbul de informații cu instituțiile statului român pe domeniile agriculturii și industriei alimentare.

VII. Finanțare

- lărgirea accesului la finanțare prin instrumente de co-garantare destinate și celor care nu au disponibil colateral propriu și care se află în categoria firmelor pe care autoritățile doresc să le promoveze;
- identificarea de soluții pentru scontarea de către bănci și IFN pe scară mai largă a creanțelor emise de către firmele performante din domeniul agroalimentar.

Anexa 1. Metodologie pentru identificarea companiilor cu potențial de dezvoltare la nivelul sectorului alimentar (campionii naționali)

În vederea determinării companiilor cu potențial de dezvoltare, care activează în domeniul alimentar, a fost utilizată metodologia de mai jos:

- sunt selectate companiile care activează în următoarele domenii de activitate (grupe CAEN Rev. 2 de două cifre): 1 – Agricultură, vânătoare și servicii anexe, 3 – Pescuitul și acvacultura, 10 - Industria alimentară și 11 - Fabricarea băuturilor;
- sunt eliminate din setul de informații companiile care au o valoare a capitalurilor proprii sub limita reglementată prin *Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale*, respectiv firmele care înregistrează restanțe la onorarea serviciului datoriei față de bănci mai mari de 90 de zile;
- în cazul companiilor care îndeplinesc condițiile de mai sus, au fost determinați următorii indicatori financiari⁴⁷, pentru fiecare firmă în parte:
  1. rentabilitatea activelor (ROA, eng. *return on assets*), calculată ca raport între profitul net și valoarea activelor totale;
  2. gradul de îndatorare, măsurat prin raportul dintre datorii și active totale;

Aceste informații pot fi replicate ușor pentru fiecare companie, utilizând datele disponibile pe site-ul Ministerului Finanțelor Publice, la următoarea adresă:
<https://www.mfinante.gov.ro/infocodfiscal.html>.

- indicatorii rezultați au fost corecți pentru valori extreme, la percentila 95 la sută a distribuției;
- au fost selectate companiile care îndeplinesc următoarele criterii, pentru cei doi indicatori, în cel puțin 3 din 5 ani din intervalul 2014-2018:

---

⁴⁷ Selecția indicatorilor a fost realizată pe baza literaturii de specialitate în domeniul riscului de credit și al evaluării performanțelor financiare ale companiilor:

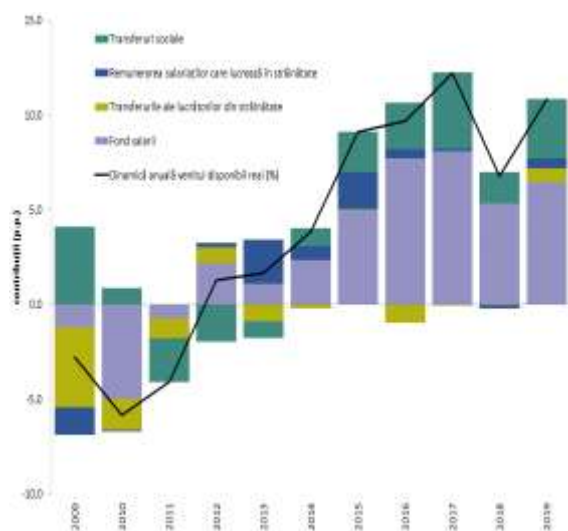
- (a) Altman, E., (1968), "Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy", *The Journal of Finance*, 23, pp. 589-609.
- (b) Costeiu, A. și Neagu, F., (2013), "Bridging the banking sector with the real economy. A financial stability perspective", *ECB Working Paper Series*, no. 1592.
- (c) Vivet, D., (2011), "Development of a financial health indicator based on companies' annual accounts", *National Bank of Belgium, Working Paper*, No 213.
- (d) Selvam, M. et al., (2016), "Determinants of Firm Performance: A Subjective Model", *International Journal of Social Science Studies*, Vol. 4, No. 7.
- (e) Liargovas, P. și Skandalis, K., (2010), "Factors Affecting Firms' Performance: The Case of Greece", *Global Business and Management Research*, Vol. 2, No. 2&3.
- (f) Myšková, R. și Hájek, P., (2017), "Comprehensive assessment of firm financial performance using financial ratios and linguistic analysis of annual reports". *Journal of International Studies*, 10(4), 96-108.
- (g) Lazăr, S. și Istrate, C., (2018), "Corporate tax-mix and firm performance. A comprehensive assessment for Romanian listed companies", *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 31:1, 1258-1272.

- rentabilitatea activelor se situează în percentila 50 la sută (ceea ce înseamnă că firma se află în primele 50 la sută din această perspectivă la nivelul sectorului alimentar) și are valoarea de minim 6 la sută;
  - gradul de îndatorare înregistrează valori până în percentila 50 la sută (respectiv nivelul de îndatorare este între cele mai reduse valori);
  - firma nu trebuie să fie importator net;
  - companiile astfel filtrate trebuie să genereze o cifră de afaceri cuprinsă între 5 și 250 milioane lei în decursul unui an.
- Aplicând aceste criterii ar rezulta 483 de companii din cele 33,3 mii care desfășoară activități în domeniul agroalimentar.

Anexa 2. Deficitul comercial cu produse agroalimentare – România și comparații regionale

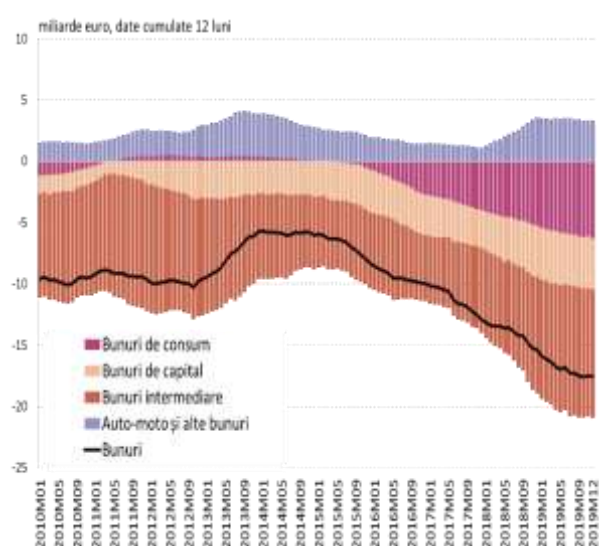
Începând cu anul 2015, deficitul de cont curent a fost înscris pe o traiectorie ascendentă. Față de nivelul înregistrat în anul 2014, în anul 2019 soldul contului curent s-a deteriorat cu 9,9 mld. euro, în principal pe seama unei înrăutățiri în ritm alert a poziției balanței bunurilor (aport de 10,8 mld. euro). În prezent, România se situează în topul statelor UE cu cele mai ridicate valori pentru deficitul de cont curent. Caracterul de noutate al crizei COVID-19 și, implicit, numeroasele necunoscute fac dificilă evaluarea, la momentul actual, a evoluției viitoare a deficitului de cont curent. Contracția cererii agregate ar putea conduce la reducerea acestuia. În același timp însă, efecte de sens contrar sunt asociate unei potențiale creșteri semnificative a deficitului bugetar, pe fondul măsurilor suplimentare impuse de gestionarea crizei pandemice.

Grafic 1. Componentele venitului disponibil al gospodăriilor populației

Sursa: BNR, MFP, INS, calcule BNR

Grafic 2. Balanța bunurilor

Sursa: Eurostat

Soldul contului curent și al celui bugetar au avut, în general, o evoluție în tandem. În perioada 2010-2012, deficitul contului curent s-a menținut relativ stabil în contextul consolidării fiscale, susținută prin programele de asistență financiară încheiate cu instituțiile internaționale (UE, FMI și Banca Mondială). O ajustare pronunțată a acestuia s-a produs în perioada 2013-2014, inclusiv pe fondul evoluțiilor din sectorul guvernamental, însă începând cu anul 2015, tendința de închidere a deficitului de cont curent s-a inversat, inclusiv ca urmare a accentuării deficitului bugetar. Această evoluție a fost imprimată de efectele unei politici fiscale stimulative, marcată de numeroși stimuli fiscali și salariați care au condus la o creștere a venitului disponibil al gospodăriilor populației (Grafic 1). Pe acest fond, creșterea aportului bunurilor de consum la deteriorarea deficitului de cont curent, cu precădere începând din 2017, a fost asociată atât deficiențelor structurale, cronicizate de-a lungul timpului, cât și acomodării într-o măsură sporită a excesului de cerere agregată din economie pe seama importurilor.

Dintre bunurile de consum, o sursă importantă a deficitului comercial a reprezentat-o comerțul cu produse agroalimentare⁴⁸. Astfel, din deficitul balanței comerciale, de circa 17,4 mld. euro în 2019 (7,8 la sută din PIB), aprox. 4,3 mld. euro (1,9 la sută din PIB) este generat de industria alimentară⁴⁹, acesta dublându-se în ultimii 5 ani (de la 2,1 mld. euro în 2014 la 4,3 mld. euro în 2019). Această evoluție a fost imprimată de dificultățile de ordin structural cu care se confruntă agricultura și industria alimentară locală în acoperirea cererii în creștere pentru astfel de produse. Potențialul de dezvoltare a firmelor producătoare de produse alimentare la nivel național este erodat de importuri, în contextul unui deficit de competitivitate de natură structurală, inclusiv pentru categorii de materii prime disponibile autohton.

Situația dinamicii balanței comerciale cu bunurile agroalimentare se aliniază celei generale a contului curent și a balanței bunurilor. Astfel, balanța bunurilor agroalimentare a fost în zona de deficit pe tot intervalul analizat, manifestându-se deteriorări importante și continue începând cu anul 2015⁵⁰. Deficitul pe categoria de bunuri agroalimentare a crescut de la 1,9 mld. euro în anul 2013 până la 4,3 mld. euro în anul 2019. În structură se observă surplusuri persistente în special în ceea ce privește comerțul internațional cu cereale, unde s-a înregistrat o îmbunătățire a balanței de la aproximativ 1,6 mld. euro în anul 2013 la 2,2 mld. euro în anul 2019 (Grafic D.1), seria înregistrând fluctuații în funcție de condițiile meteorologice. În cazul comerțului cu animale vii, s-a consemnat de asemenea un surplus, dar valorile sunt considerabil mai reduse (150 mil. euro în anul 2013 crescând până la 253 mil. euro în anul 2019). De asemenea, se observă faptul că România exportă preponderent materii prime și produse cu valoare adăugată mică și importă produse cu valoare adăugată mare (Grafice 7-9).

În ceea ce privește produsele industriei agroalimentare, se înregistrează deficite în deschidere pe toate grupele prezentate (Grafic D.1). În cazul cărnii, legumelor și fructelor, deficitele au crescut de mai mult de 2,5 ori în intervalul 2013-2019 (Grafic 2). Preparatele pe bază de cereale și băuturile au înregistrat modificări mai reduse, dar totuși semnificative, creșteri de 1,7 ori pentru prima categorie și, respectiv, de 2,2 ori în cazul celei de-a doua. Se remarcă și fluctuații importante ale comerțului cu cereale, anii 2013 și 2018⁵¹ fiind considerați propice acestor tipuri de culturi (Grafic 3).

În structura grupei legumelor, produsele cu cele mai ridicate valori ale deficitului sunt tomatele, fasolea, ceapa și cartofii, existând un excedent pentru ciuperci și mazăre⁵². Ulterior anului 2015, a

⁴⁸ A se vedea Raportul asupra stabilității financiare, ediția decembrie 2019.

⁴⁹ Sunt incluse în această categorie animalele vii și produsele animale, produsele vegetale, grăsimi și uleiuri animale sau vegetale și produsele alimentare, băuturi și tutun.

⁵⁰ În anul 2015 cota TVA la alimente a fost redusă de la 24 la sută la 9 la sută, iar ulterior au fost implementate și alte măsuri fiscale, precum și creșterea salariului minim în două runde succesive pe parcursul anului. Acesta a constituit un factor suplimentar în deschiderea deficitelor comerciale în anul respectiv.

⁵¹ Evoluțiile balanței cerealelor în 2018 au fost influențate și de recoltele excepționale înregistrate pe această ramură în 2017.

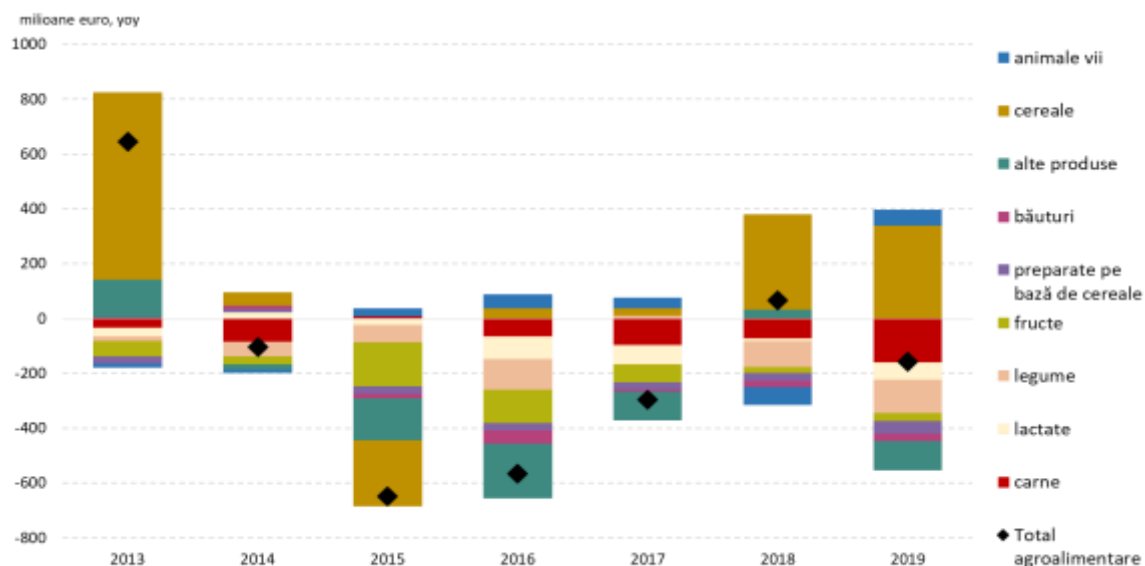
⁵² Cu toate acestea, există un deficit în deschidere pentru conserve de legume în oțet (exclusiv tomate), dar și pentru ciuperci (împreună cu alte produse asociate) conservate (exclusiv cele conservate în oțet).

existat o inversare a balanței excedentare pentru castraveți. În cazul fructelor, s-au înregistrat valori ridicate ale deficitului pentru fructele exotice, în special banane, dar și citrice - lămâi și portocale) și o creștere graduală pentru avocado și mango. Un deficit relativ ridicat a fost consemnat chiar și în cazul produselor pentru care România are un potențial structural mai mare, cum ar fi merele proaspete (9 la sută din suprafața livezilor de măr din UE, dar cu o pondere în producție de doar 3,5 la sută), în tandem cu existența unui excedent pe latura sucului de mere (aflat totuși în diminuare).

Referitor la evoluția în structură a grupei lactatelor și ouălor, deficitul existent s-a deschis la nivelul majorității subcomponentelor (de ex. brânză, unt). O contribuție semnificativă în raport cu ponderea în coșul de consum a venit din partea înghețatei. Cu toate acestea, în ultimii ani s-a manifestat o ușoară reducere a deficitului pe segmentul ouălor, unde evenimentele neprevăzute ale „crizei ouălor” din anul 2017 pot constitui explicații plauzibile pentru evoluții de moment.

În cazul cărnii și produselor din carne, s-au remarcat deficite pronunțate și persistente la nivelul cărnii neprocesate, dar și un surplus pentru produse prelucrate (în special mezeluri din carne de pui). Pentru grupa băuturilor, s-au înregistrat deficite pronunțate pentru băuturi spirtoase (inclusiv whisky), o evoluție oscilantă a deficitului la vinuri, valori reduse ale deficitului pentru apă, însă ridicate pentru sucuri și o deschidere începând cu anul 2014 a deficitului la cidru.

Grafic 3. Dinamica balanței bunurilor agroalimentare

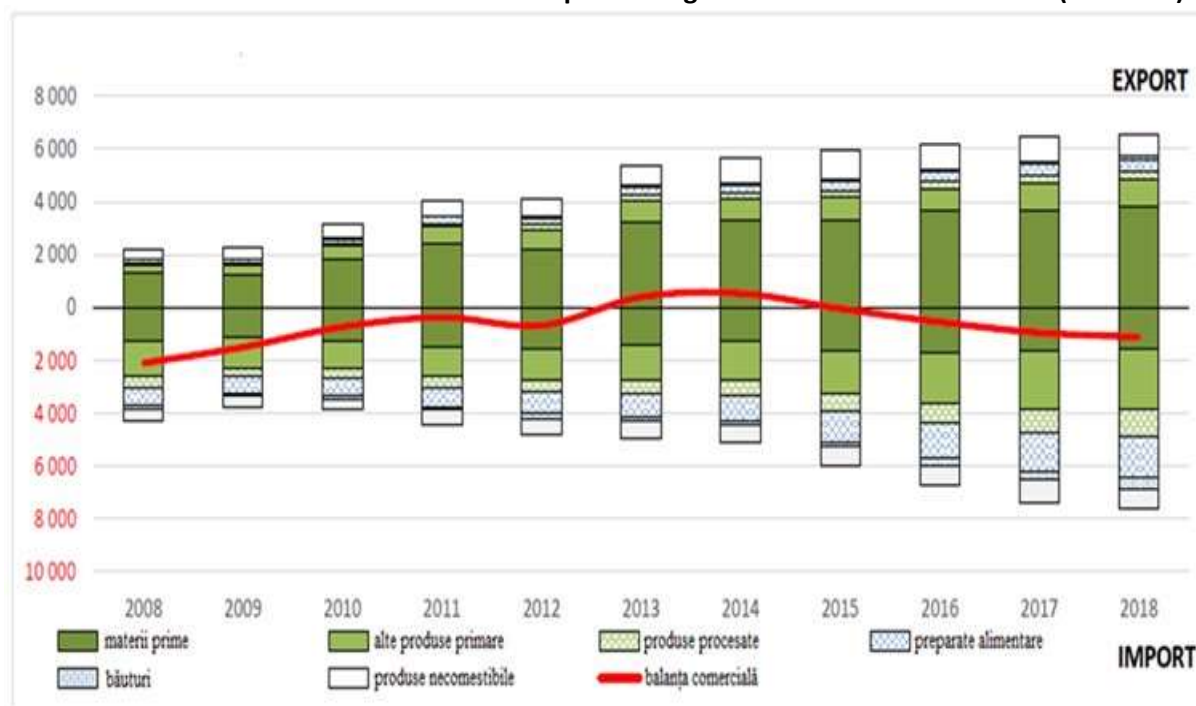
Sursa: Comext, calcule BNR

Din categoria „alte produse” se remarcă grupa zahărului și a îndulcitorilor. În cazul zahărului s-au înregistrat deficite semnificative (dar volatile), în ușoară stabilizare în ultimii 3 ani a balanței pentru zahăr din trestie, concomitent cu accentuarea deficitului componentei *alte tipuri* (unele siropuri și îndulcitori). Mai mult, a existat o deteriorare a soldului produselor procesate din zahăr. Pe de altă

parte, de o magnitudine mult mai redusă, s-a consemnat un surplus pe balanța mierii, care este în creștere graduală. Pentru cafea și ciocolată, s-au consemnat deficite ridicate și în creștere graduală (fenomen neafectat de criză). În cazul tutunului și produselor asociate, a existat un deficit al balanței tutunului, mai mult decât contrabalansat de surplusul pe țigarete și alte produse din tutun.

Piața românească a alimentelor și a băuturilor este a șaptea ca mărime din Uniunea Europeană și a doua din Europa de Est, după Polonia, fiind evaluată la 25,9 miliarde euro, dintre care 20,6 miliarde euro (79,5 la sută) în comerțul cu amănuntul și 5,3 miliarde de euro (21,5 la sută) în domeniul serviciilor alimentare. În plan regional însă, economia românească se remarcă prin accentuarea semnificativă a deficitului de cont curent, pe seama soldului negativ al balanței bunurilor. Astfel, Ungaria și Polonia au înregistrat în perioada analizată surplusuri semnificative pentru bunurile agroalimentare (chiar pe un trend ascendent în cazul Poloniei), atât în privința bunurilor cu valoare adăugată redusă, cât și a celor care necesită un nivel de prelucrare sporit (Grafic 7 și 8). Cehia, asemenea României, are o balanță a bunurilor agroalimentare cu un deficit în deteriorare, însă de o amploare mai redusă. Cu toate acestea, Cehia (Grafic 9) înregistrează un surplus atât în ceea ce privește cerealele, cât și în materie de preparate pe bază de cereale. Atât România, cât și Cehia prezintă surplusuri pe balanța comerțului cu animale vii, dar deficite pe cea a cărnii. Celelalte grupe subsumate bunurilor alimentare prezintă, similar României, deficite comerciale.

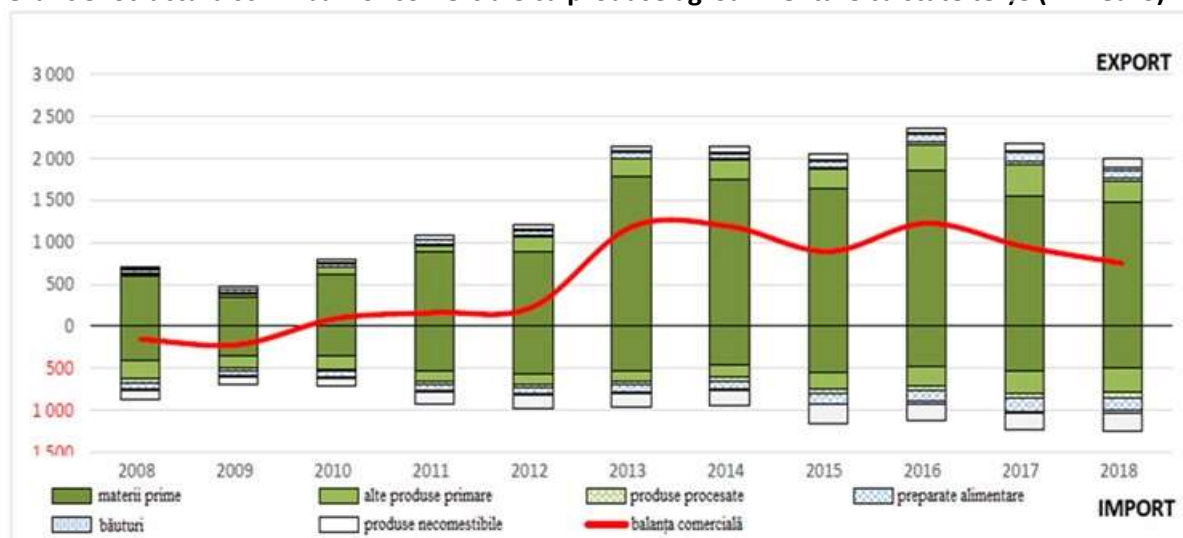
Grafic 4. Structura schimburilor comerciale cu produse agroalimentare cu toate statele (mil. euro)

Sursa: APAR

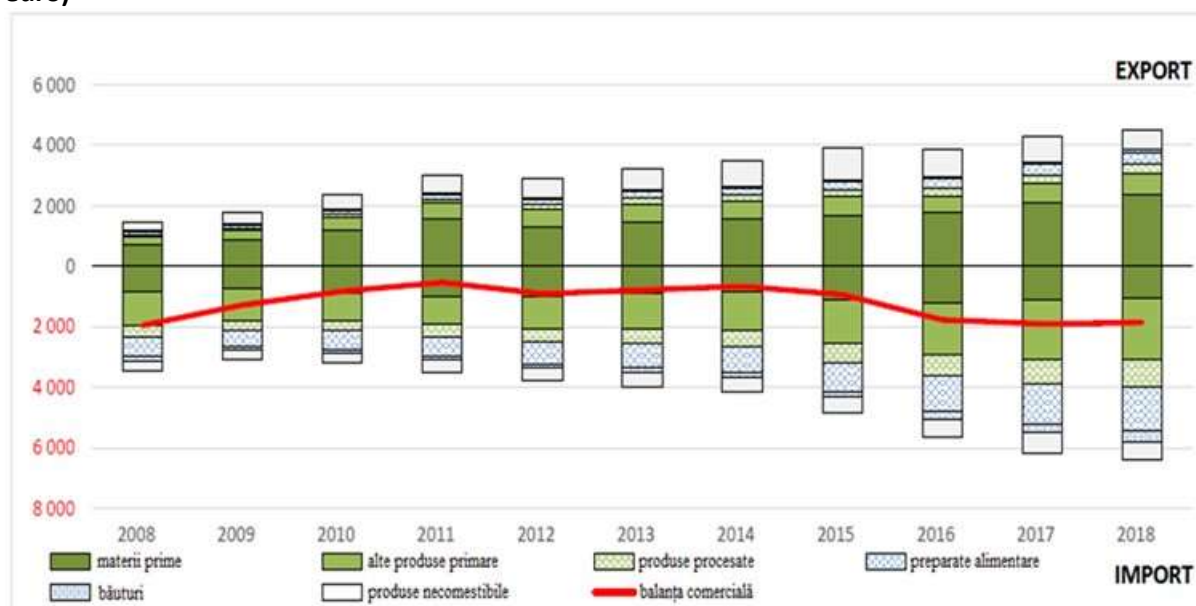

Grafic 5. Structura schimburilor comerciale cu produse agroalimentare cu state terțe (mil. euro)

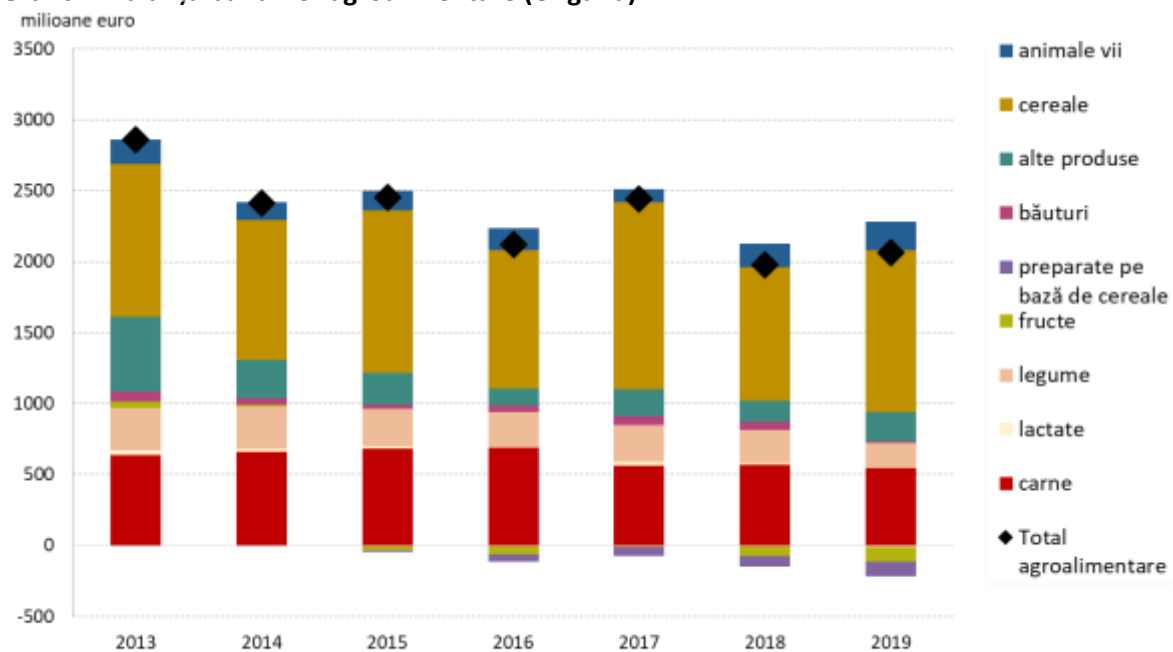
Sursa: APAR

Grafic 6. Structura schimburilor comerciale cu produse agroalimentare cu state membre UE (mil. euro)

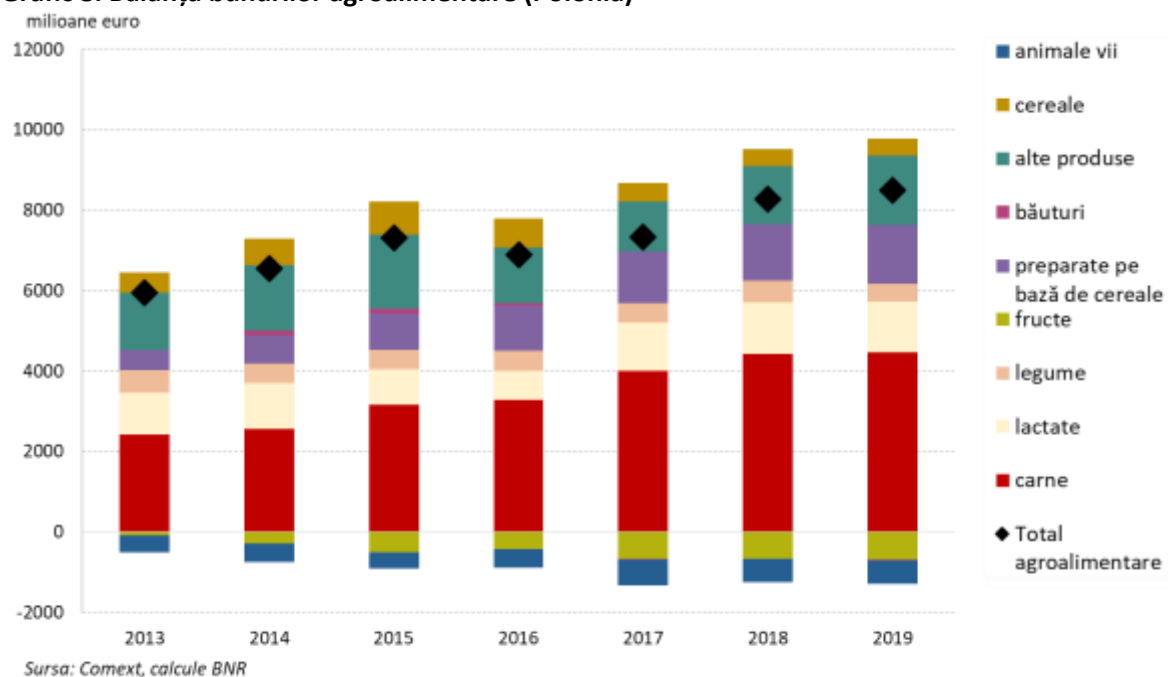

Sursa: APAR

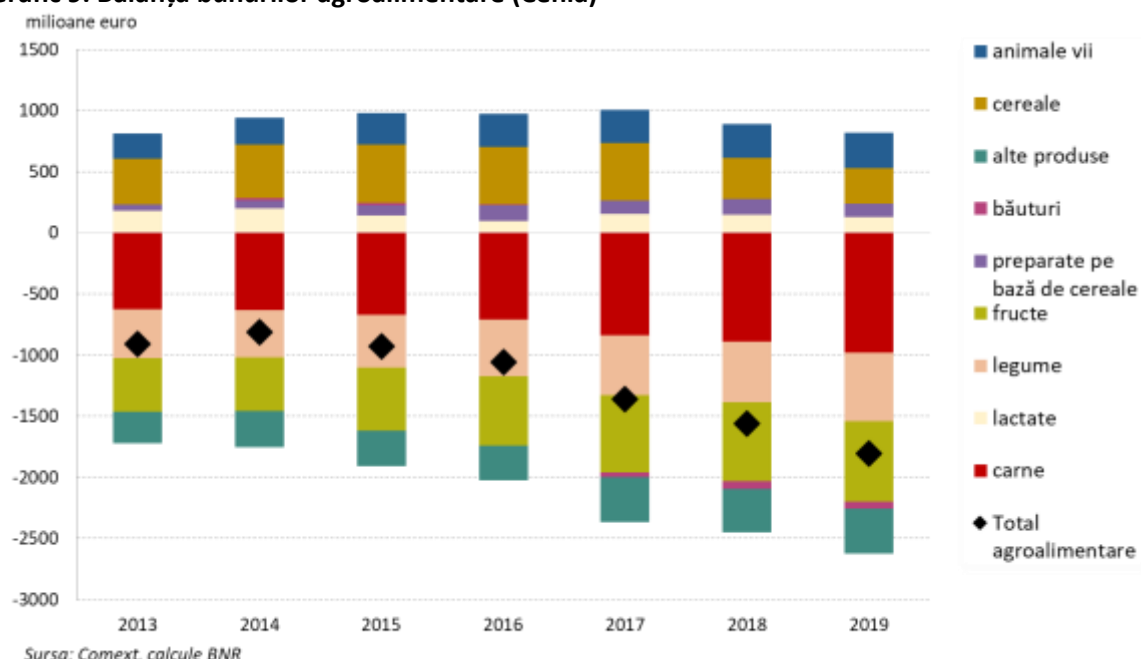
Grafic 7. Balanța bunurilor agroalimentare (Ungaria)

Grafic 8. Balanța bunurilor agroalimentare (Polonia)

Grafic 9. Balanța bunurilor agroalimentare (Cehia)

Tabel 1. Exporturile principalelor produse agroalimentare (mil euro)

Grupe conform Nomenclatorului Combinat	An					
	2000	2004	2007	2010	2018	2019
0102 Animale vii din specia bovine	54,1	50,6	93,0	102,5	162,1	166,7
0104 Animale vii din specia ovine sau caprine	39,6	80,6	76,4	89,1	176,6	229,4
0204 Carne de animale din speciile ovine sau caprine, proaspata, refrigerata sau congelata	0,2	4,0	3,7	17,0	37,7	39,6
0207 Carne si organe comestibile proaspete, refrigerate sau congelate de pasari de la pozitia 0105	1,9	9,9	3,4	84,9	133,8	137,4
0401 Lapte si smantana din lapte, neconcentrate, fara adaos de zahar sau alti indulcitori	0,0	0,1	0,8	1,7	35,4	35,1
0402 Lapte si smantana din lapte, concentrate sau cu adaos de zahar sau alti indulcitori	1,4	1,7	13,1	16,5	9,4	7,9
0406 Branza si cas	6,3	11,0	2,6	14,2	51,3	54,6
0409 Miere naturala	8,5	17,7	12,1	32,5	41,7	39,1
0708 Legume cu pastaie, curatate sau nu de pastai, in stare proaspata sau refrigerata	0,1	0,0	0,3	2,1	1,7	1,2
0709 Alte legume, in stare proaspata sau refrigerata	8,8	17,6	25,3	26,6	40,2	39,7
1001 Grau si meslin	13,0	3,8	46,6	378,0	1043,5	1135,6
1003 Orz	9,2	5,0	26,7	95,5	235,7	185,5
1005 Porumb	13,7	34,5	76,1	396,3	876,5	1244,1
1201 Boabe de soia, chiar sfaramate	4,6	3,1	5,1	14,4	50,6	97,7
1205 Seminte de rapita sau de rapita salbatica, chiar sfaramate	14,0	7,7	79,5	324,2	476,7	185,4
1601 Carnati, carnaciori, salamuri si produse similare, din carne, din organe sau din sange; preparate alimentare pe baza acestor produse	0,1	0,1	0,6	17,6	55,0	61,5
1602 Alte preparate si conserve din carne, din organe sau din sange	9,5	12,0	24,0	30,7	97,4	100,7
1806 Ciocolata si alte preparate alimentare care contin cacao	0,3	2,1	8,8	26,5	81,4	115,5
1905 Produse de brutarie, de patiserie si biscuiti chiar cu adaos de cacao; hostii, casete goale de tipul celor utilizate pentru medicamente, prescuri, paste uscate din faina, din amidon sau din fecule in foi si produse similare	5,7	19,5	31,5	44,7	146,5	171,4
2104 Preparate pentru supe, ciorbe sau supe crema; supe, ciorbe sau supe crema preparate; preparate alimentare compuse omogenizate	0,2	0,1	0,4	4,7	6,3	11,4
2106 Preparate alimentare nedenumite si necuprinse in alta parte	0,6	3,8	18,5	49,1	124,0	123,3
2202 Ape, inclusiv ape minerale si ape gazeificate, care contin zahar sau alti indulcitori sau aromatizate si alte bauturi nealcoolice, excluzand sucurile de fructe sau de legume de la pozitia 2009	1,9	3,7	31,2	38,7	75,9	89,3
2304 Turte si alte reziduuri din extractia uleiului de soia	0,6	1,7	17,2	23,3	57,3	62,0
2306 Turte si alte reziduuri solide, chiar macinate sau aglomerate sub forma de pelete, rezultate din extractia grasimilor sau uleiurilor vegetale, altele decat cele de la pozitia 2304 sau 2305	17,3	17,4	14,6	39,6	121,5	115,5
2402 Tigari de foi (inclusiv cele cu capete taiate), trabucuri si tigarete, din tutun sau din inlocuitori de tutun	0,4	0,7	134,4	379,1	580,2	663,3

2403 Alte tutunuri si inlocuitori de tutun prelucrate; tutunuri omogenizate sau reconstituite; extracte si esente de tutun	0,1	1,2	0,0	2,8	100,9	279,7

Sursa: INS

Tabel 2. Importurile principalelor produse agroalimentare (mil euro)

Grupe conform Nomenclatorului Combinat	Ani					
	2000	2004	2007	2010	2018	2019
0103 Animale vii din specia porcine	18,9	11,2	21,6	59,7	97,5	107,8
0203 Carne de animale din specia porcine, proaspata, refrigerata sau congelata	36,4	178,6	329,1	314,3	519,2	629,5
0207 Carne si organe comestibile proaspete, refrigerate sau congelate de pasari de la pozitia 0105	31,5	69,7	150,1	120,1	183,7	177,7
0401 Lapte si smantana din lapte, neconcentrate, fara adaos de zahar sau alti indulcitori	1,7	2,2	21,1	50,8	86,1	86,6
0402 Lapte si smantana din lapte, concentrate sau cu adaos de zahar sau alti indulcitori	9,5	5,9	19,2	18,0	21,8	42,5
0406 Branza si cas	4,5	8,9	58,2	81,4	243,2	283,0
0702 Tomate, in stare proaspata sau refrigerate	4,2	5,0	56,2	44,5	90,9	95,0
0803 Banane, inclusiv din specia Musa paradisiaca (plantains), proaspete sau uscate	23,7	38,0	75,5	36,6	148,3	155,1
0805 Citrice, proaspete sau uscate	28,5	34,8	70,4	66,8	168,2	168,8
0901 Cafea, chiar prajita sau decafeinizata; coji si pelicule de cafea; inlocuitori de cafea continand cafea, indiferent de proportiile amestecului	58,3	53,8	84,2	111,3	209,4	216,7
1001 Grau si meslin	25,5	135,1	111,2	116,0	120,0	158,5
1005 Porumb	7,8	46,8	130,3	92,9	120,8	171,1
1201 Boabe de soia, chiar sfaramate	2,5	14,1	23,9	6,8	92,4	31,4
1206 Seminte de floarea-soarelui, chiar sfaramate	12,8	13,4	33,3	111,1	191,2	200,4
1701 Zahar din trestie sau din sfecla si zaharoza chimic pura, in stare solida	116,7	99,7	130,7	217,5	145,7	169,7
1806 Ciocolata si alte preparate alimentare care contin cacao	8,2	15,8	64,5	99,8	275,2	331,8
1901 Extracte de malt; preparate alimentare din faina, crupe, gris, amidon, fecule sau extracte de malt, care nu contin cacao sau care contin cacao intr-o proportie de sub 40% din greutate	4,3	10,9	32,4	37,6	97,0	95,8
1905 Produse de brutarie, de patiserie si biscuiti chiar cu adaos de cacao; hostii, casete goale de tipul celor utilizate pentru medicamente, prescuri, paste uscate din faina, din amidon sau din fecule in foi si produse similare	15,9	30,8	78,9	100,4	319,6	368,8
2106 Preparate alimentare nedenumite si necuprinse in alta parte	40,6	72,4	152,6	147,5	289,8	316,9
2202 Ape, inclusiv ape minerale si ape gazeificate, care contin zahar sau alti indulcitori sau aromatizate si alte bauturi nealcoolice, excluzand sucurile de fructe sau de legume de la pozitia 2009	3,6	8,8	68,4	42,3	105,5	124,6
2208 Alcool etilic nedeenaturat cu titru alcoolic volumic sub 80%; distilate, rachiuri, lichioruri si alte bauturi spirtoase	11,3	30,5	43,5	45,5	107,0	122,6
2304 Turte si alte reziduuri din extractia uleiului de soia	17,8	27,5	53,6	133,3	199,8	185,5
2309 Preparate de tipul celor folosite pentru hrana animalelor	25,6	48,7	92,1	123,9	255,5	286,2
2401 Tutunuri brute sau neprelucrate; deseuri de tutun	75,2	60,1	98,6	98,5	140,0	166,2
2402 Tigari de foi (inclusiv cele cu capete taiate), trabucuri si tigarete, din tutun sau din inlocuitori de tutun	57,1	143,6	38,8	40,7	128,8	110,5
2403 Alte tutunuri si inlocuitori de tutun prelucrate; tutunuri omogenizate sau reconstituite; extracte si esente de tutun	7,7	9,6	18,4	18,0	108,9	88,2

Sursa: INS

Tabel 3. Importurile de produse agroalimentare în perioada septembrie 2018 – iunie 2019, în funcție de sectorul de activitate al companiei importatoare

Denumire CAEN	CAEN	Valoare import (mil euro)
Comerț cu amănuntul în magazine nespecializate, cu vânzare predominantă de produse alimentare, băuturi și tutun	4711	622,06
Comerț cu amănuntul al fructelor și legumelor proaspete, în magazine specializate	4721	548,92
Comerț cu ridicata al fructelor și legumelor	4631	506,78
Comerț cu ridicata nespecializat de produse alimentare, băuturi și tutun	4639	461,70
Fabricarea produselor din carne (inclusiv din carne de pasăre)	1013	313,14
Comerț cu ridicata al cerealelor, semințelor, furajelor și tutunului neprelucrat	4621	308,24
Comerț cu ridicata al cărnii și produselor din carne	4632	282,80
Comerț cu ridicata al produselor lactate, ouălor, uleiurilor și grăsimilor comestibile	4633	269,18
Comerț cu ridicata al zahărului, ciocolatei și produselor zaharoase	4636	210,76
Comerț cu ridicata specializat al altor alimente, inclusiv pește, crustacee și moluște	4638	183,85
Intermedieri în comerțul cu produse alimentare, băuturi și tutun	4617	137,09
Comerț cu ridicata nespecializat	4690	134,42
Prelucrarea și conservarea cărnii	1011	132,88
Fabricarea produselor lactate și a brânzeturilor	1051	130,34
Fabricarea zahărului	1081	114,16
Fabricarea uleiurilor și grăsimilor	1041	109,56
Comerț cu ridicata al băuturilor	4634	105,67
Producția de băuturi răcoritoare nealcoolice; producția de ape minerale și alte ape îmbuteliate	1107	102,46
Comerț cu ridicata al produselor farmaceutice	4646	90,35
Fabricarea produselor din cacao, a ciocolatei și a produselor zaharoase	1082	88,46
Comerț cu ridicata cu cafea, ceai, cacao și condimente	4637	79,83
Fără sector	0	76,46
Fabricarea berii	1105	65,12
Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor n.c.a.	1039	64,21
Comerț cu ridicata al produselor chimice	4675	61,74
Prelucrarea și conservarea peștelui, crustaceelor și moluștelor	1020	56,29
Transporturi rutiere de mărfuri	4941	53,75
Prelucrarea și conservarea cartofilor	1031	53,18
Prelucrarea ceaiului și cafelei	1083	51,89
Creșterea păsărilor	147	51,48
Fabricarea altor produse alimentare n.c.a.	1089	48,08
Creșterea porcinelor	146	47,52
Fabricarea biscuiților și pișcoturilor; fabricarea prăjiturilor și a produselor conservate de patiserie	1072	47,40
Intermedieri în comerțul cu produse diverse	4619	45,18
Extracția petrolului brut	610	44,48
Depozitări	5210	39,05
Fabricarea margarinei și a altor produse comestibile similare	1042	34,34
Fabricarea condimentelor și ingredientelor	1084	33,84
Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țigăiului	1920	31,73

Comerț cu ridicata al florilor și al plantelor	4622	31,18
Fabricarea pâinii; fabricarea prăjiturilor și a produselor proaspete de patiserie	1071	30,38
Comerț cu ridicata al produselor cosmetice și de parfumerie	4645	24,39
Cultivarea cerealelor (exclusiv orez), plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase	111	24,25
Fabricarea produselor de morărit	1061	24,20
Comerț cu ridicata al animalelor vii	4623	23,92
Intermedieri în comerțul specializat în vânzarea produselor cu caracter specific, n.c.a.	4618	20,54
Activități de ambalare	8292	17,48
Fabricarea vinurilor din struguri	1102	16,47
Intermedieri în comerțul cu materii prime agricole, animale vii, materii prime textile și cu semifabricate	4611	15,91

Sursa: INS, calcule BNR

Anexa 3. Fragmentarea pieței și capacitatea redusă de asociere a producătorilor mici

Comparativ cu agricultura din restul țărilor europene, sectorul agricol local este caracterizat printr-un grad de atomizare pronunțat. Spre exemplu, una din trei exploatații agricole ale Uniunii Europene este din România, iar cei 1,6 milioane de lucrători în agricultura locală reprezintă aproape o cincime din numărul total al agricultorilor Uniunii Europene.

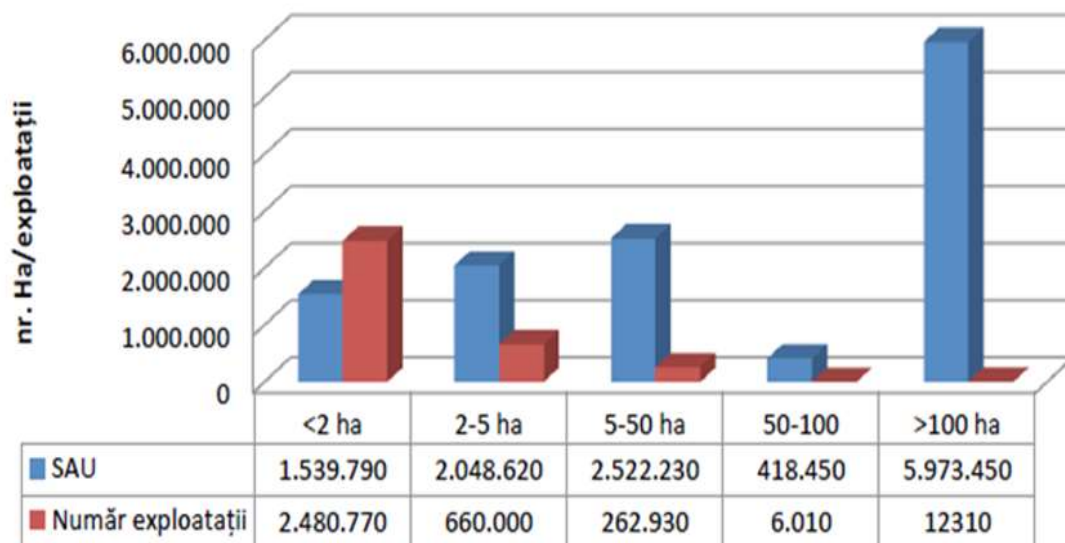
Sprrijinul financiar limitat pentru înființarea și funcționarea unor forme asociative de administrare, dar și reticența și interesul scăzut al producătorilor de a se asocia sunt identificate de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale ca fiind drept cauzele principale ale nivelului redus de asociere a fermierilor mici. Lipsa formelor asociative conduce la o capacitate redusă de furnizare pe piață a produselor agricole, ca urmare a lipsei de spații de depozitare sau procesare a micilor fermieri, precum și de lipsa unor cunoștințe mai aprofundate ce țin de sfera vânzărilor sau administrării afacerilor agricole, accesul la piață fiind astfel îngreunat. De multe ori, se ajunge chiar la suprimarea accesului la piață – pe aceste suprafețe rămânând a se practica o agricultură de subzistență sau semi-subzistență.

O eventuală asociere a micilor fermieri ar putea conduce la o mai bună relație între producător și cerințele pieței, la un nivel crescut de standardizare și la adoptarea unor tehnologii de producție unitare care să permită posibilitatea unei aprovizionări ritmice și predictibile, venind astfel în întâmpinarea nevoilor procesatorilor sau celor din sectorul retail. O posibilă soluție ar putea veni și din zona de comerț bazat pe platforme web (*e-commerce*), prin care s-ar putea realiza o infrastructură care să permită o relație mai apropiată între fermier și consumator, fiind redus astfel lanțul de intermediari sau alte obstacole aferente. În paralel, este de asemenea nevoie de un program susținut de alfabetizare digitală în fermele românești.

Suprafața medie a exploatațiilor este de 3,7 ha, față de o medie europeană de 16,6 ha. Mai mult, din totalul de 3,4 milioane de exploatații, o pondere de 91,8 la sută este reprezentată de exploatațiile mai mici de 5 ha. Terenul agricol utilizat este deținut în proprietate și exploatat în vederea obținerii de bunuri pentru consumul propriu, fără a fi desfășurată activitate economică orientată către piață. Această situație este specifică tuturor categoriilor de până la 5 ha. Suprafața totală a fermelor sub 5 ha reprezintă 28,7 la sută din totalul suprafeței agricole utilizate (SAU), echivalentul a 3,58 milioane ha. Astfel, o treime din suprafața agricolă utilizată a țării nu este folosită în cadrul activității comerciale, pierzându-se astfel un potențial important de producție agricolă, cu externalități pozitive semnificative asupra activității economice.

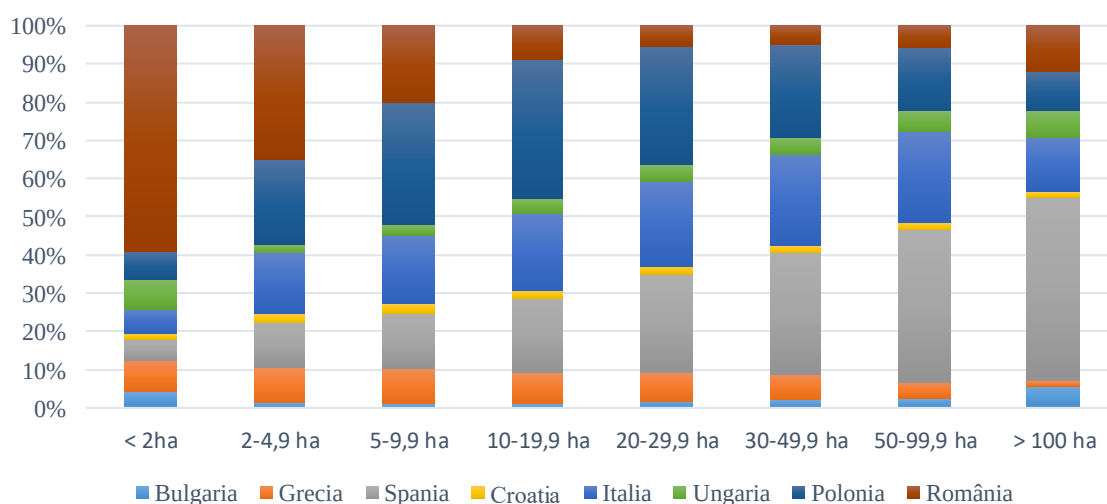
Grafic 1. Structura exploatațiilor agricole pe clase de mărime fizică

Sursa: DRAFT analiza SWOT Planul Național Strategic 2021 - 2027

La polul opus al concentrării, exploatațiile de peste 500 ha sunt administrate de un număr de 2.427 fermieri (0,27 la sută din totalul fermierilor), în vreme ce exploatarea totală atinge 2,85 milioane de ha, asemănător suprafeței administrate de fermierii mici și foarte mici (22,8 la sută vs. 28,7 la sută din SAU). Nivelul de mijloc al agriculturii românești este reprezentat de fermierii ce administrează între 50 și 300 ha, aceștia exploatând în prezent 1,8 milioane ha (14,4 la sută din SAU). Acest segment are un potențial ridicat de creștere, cu un rol important în cadrul strategiei de securitate și siguranță alimentară.

Grafic 2. Comparația suprafeței agricole exploatațiilor pe clase de mărime fizică

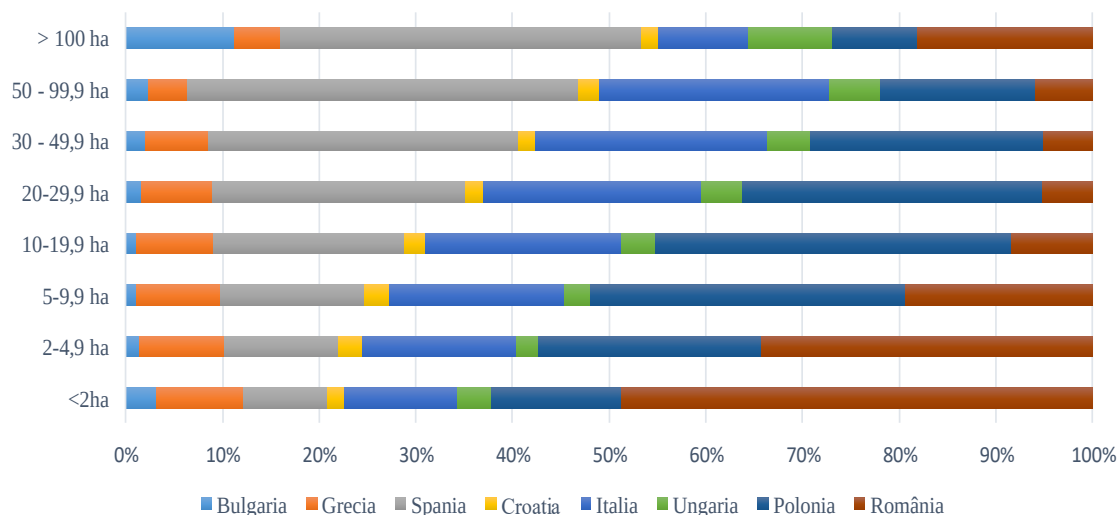

Sursa: Eurostat

Prin comparație la nivel european, o pondere covârșitoare a unităților de exploatare își bazează

activitatea pe suprafețe agricole de până în 2 ha (aproximativ 60 la sută din totalul unităților de exploatare pentru țările considerate), Grafic 2. În acest sens, țara noastră este urmată de Polonia și Ungaria. Prin comparație, în cazul Spaniei, desfășurarea activităților agricole se realizează preponderent pe suprafețe de peste 100 de ha.

Grafic 3. Comparația structurii utilizate agricole pe clase de mărime fizică

Sursa: Eurostat

Pentru o imagine mai detaliată asupra modului în care suprafețele agricole sunt exploatate la nivel european, în graficul 3 se regăsește segmentarea pe țări în funcție de totalul suprafețelor utilizate. Distribuția este similară cu cea din cazul precedent. Mai exact, prin raportare la nivelul european, se poate observa că România domină eșantionul de țări considerate în ceea ce privește desfășurarea activităților agricole pe suprafețe de sub 2 ha, în timp ce Spania se află la polul opus.

Anexa 4. Proiectele dezvoltate la nivel european pentru digitalizarea activităților agricole

Sweeper⁵³ – construirea de roboți ce culeg legume din solarii. Proiectul se desfășoară în Olanda, Belgia, Suedia și Israel. Disciplinele ce se reunesc în proiect: horticultură, robotică, sisteme inteligente, arhitectură software, management de culegere din sere.

4D4F⁵⁴ – construirea unei rețele pentru a îmbunătăți evaluarea și deciziile în industria de lactate prin analiza unei cantități foarte mari de date, captate de senzori. Acestea vor fi adresate atât fermierilor, dar și altor actori ai industriei de lactate, respectiv consultanți, comercianți sau veterinari. Totodată, rețeaua va capta informații pentru a mări eficiența economică a întreprinderilor agricole, dar va ține cont și de sănătatea și starea animalelor.

IoF2020⁵⁵ – proiectul, bazat pe sisteme de tip IoT (*Internet of Things*), este cel mai complex dintre cele dezvoltate la nivel european, fiind organizat în jurul a cinci sectoare: culturi arabile, lactate, fructe, legume și carne. Principalele rezultate sunt reprezentate de o îmbunătățire a randamentelor, o pierdere mai mică a fertilității solului, o reducere a pesticidelor și o eficiență mai mare a apei. Fiecare proiect în parte este împărțit în trei sau patru etape de MVP (*minimum viable product*) – pentru o calibrare cât mai bună a produsului la rigorile pieței și ale clienților.

DataBio⁵⁶ – platformă de tip *big data*, construită pentru a se conecta ușor la platformele deja existente și utilizate de clienți, cu scopul de a reduce din nivelul de eterogenitate al seturilor de date foarte mari și nestructurate. În prezent, există în cadrul programului 13 proiecte pilot în agricultură, 8 în silvicultură și 6 în pescuit. În agricultură, este vorba de culturi de măslini, fructe, struguri sau cartofi. În zona de păduri, sistemul este folosit pentru a scana și a identifica sănătatea arborilor sau de a optimiza resursa de masă lemnoasă.

SmartAgriHubs⁵⁷ – un consorțiu format din 164 de parteneri, formați din companii de tip *start-up*, IMM-uri, experți în tehnologie sau potențiali clienți. Proiectul este împărțit în nouă clustere regionale, funcționând astfel ca un catalizator pentru schimbările din agricultura viitorului, propunându-și să digitalizeze 2 milioane de ferme europene. Totodată, clienții vor fi ajutați să adopte noile tehnologii.

Humane AI⁵⁸ – proiect de cercetare prin care se încearcă plasarea omului în centrul noii arhitecturii a

---

⁵³ <http://www.sweeper-robot.eu/>

⁵⁴ <https://www.4d4f.eu/>

⁵⁵ <https://www.iof2020.eu/>

⁵⁶ <https://www.databio.eu/en/>

⁵⁷ <https://smartagrihubs.eu/>

⁵⁸ <https://www.humane-ai.eu/>

inteligenței artificiale, prin dezvoltarea acestuia pornind de la o simbioză între om și mașină.

Pantheon⁵⁹ – sistem robotic specializat în fermele de alune, cu scopul de a mări productivitatea și a respecta mediul. Printre parteneri se numără și producătorul de ciocolată italian Ferrero și două universități. Este construit un sistem centralizat pentru control și monitorizare, utilizând principiile agriculturii de precizie, pentru minimizarea utilizării substanțelor chimice, pentru conservarea apei și pentru a ajuta fermierul să producă mai eficient.

Flourish⁶⁰ – proiect prin care sunt construiți roboți pentru a asigura o agricultură de precizie, respectiv prin colectarea de date în timp real despre sol, culturi, nivelul îngrășămintelor sau cel al apei – urmărind astfel maximizarea randamentelor, dar în condițiile minimizării chimicalelor. Sistemul este format atât din drone, cât și din vehicule la sol – ghidate de sisteme de inteligență artificială. Spre deosebire de alți astfel de roboți, sistemul se poate adapta de la o cultură la alta, nefiind specializat pe un set foarte restrâns de operațiuni. A fost testat atât pe sfeclă de zahăr, cât și pe floare-soarelui. Viteza de monitorizare este de 10 hectare pe oră.

---

⁵⁹ <http://www.project-pantheon.eu/>

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/flourish-robots-more-productive-and-sustainable-agriculture>

Anexa 5. Distribuția indicatorilor de sănătate financiară ai firmelor din sectorul agroindustrial, detaliat în funcție de codul CAEN⁶¹

Tabel 1. Rentabilitate și îndatorare

Cod CAEN	Perioada	ROE (rentabilitatea capitalului)				ROA (rentabilitatea activului)				Nivel de îndatorare (datorie / capital)			
		percentila 25	mediana	percentila 75	media	percentila 25	mediana	percentila 75	media	percentila 25	mediana	percentila 75	media
11	Dec-16	1%	27%	72%	23%	0%	6%	21%	8%	-100%	57%	234%	206%
	Dec-17	3%	28%	72%	22%	0%	7%	21%	8%	0%	56%	228%	176%
	Dec-18	3%	25%	63%	20%	0%	6%	19%	7%	0%	54%	214%	173%
12	Dec-16	0%	23%	94%	270%	-9%	0%	10%	-1%	-240%	2%	209%	-32744%
	Dec-17	0%	24%	93%	-51%	-6%	0%	11%	0%	-191%	5%	248%	-12606%
	Dec-18	0%	25%	91%	22%	-5%	0%	11%	0%	-197%	5%	253%	4724%
13	Dec-16	0%	14%	78%	16%	-1%	1%	17%	6%	-151%	5%	88%	182%
	Dec-17	0%	22%	87%	12%	-4%	1%	30%	5%	-129%	5%	66%	151%
	Dec-18	0%	14%	55%	17%	-6%	3%	20%	7%	-129%	11%	77%	141%
14	Dec-16	0%	12%	63%	18%	-3%	0%	8%	3%	-199%	1%	232%	462%
	Dec-17	0%	18%	72%	38%	-2%	0%	12%	8%	-183%	6%	230%	392%
	Dec-18	0%	15%	59%	18%	-3%	0%	11%	4%	-173%	7%	197%	341%
15	Dec-16	0%	14%	61%	21%	-1%	2%	14%	6%	-140%	20%	199%	269%
	Dec-17	0%	16%	54%	15%	0%	2%	15%	5%	-135%	19%	185%	218%
	Dec-18	0%	14%	46%	16%	-1%	2%	13%	5%	-125%	23%	197%	206%
16	Dec-16	0%	13%	56%	35%	-4%	1%	15%	8%	-150%	7%	164%	349%
	Dec-17	0%	15%	58%	36%	-4%	1%	19%	9%	-139%	10%	149%	274%
	Dec-18	0%	14%	48%	28%	-6%	1%	15%	8%	-131%	9%	139%	237%

⁶¹ 11-Cultivarea plantelor nepermanente; 12-Cultivarea plantelor din culturi permanente; 13-Cultivarea plantelor pentru înmulțire; 14-Creșterea animalelor; 15-Activități în ferme mixte (cultura vegetală combinată cu creșterea animalelor); 16-Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare; 17-Vânătoare, capturarea cu capcane a vânatului și activități de servicii anexe vânătorii; 31-Pescuitul; 32-Acvacultura; 101-Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne; 102-Prelucrarea și conservarea peștelui, crustaceelor și moluștelor; 103-Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor; 104-Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale; 105-Fabricarea produselor lactate; 106-Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon; 107-Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase; 108-Fabricarea altor produse alimentare; 109-Fabricarea preparatelor pentru hrana animalelor

17	Dec-16	-2%	2%	46%	-164%	-11%	0%	8%	-3%	-164%	-100%	126%	4589%
	Dec-17	0%	2%	73%	-326%	-31%	0%	1%	-5%	-185%	-101%	82%	6973%
	Dec-18	-1%	1%	57%	61%	-14%	0%	11%	-7%	-181%	0%	151%	-917%
31	Dec-16	0%	14%	91%	163%	-5%	0%	33%	12%	-150%	0%	109%	1294%
	Dec-17	0%	15%	70%	90%	-8%	0%	35%	14%	-146%	0%	67%	530%
	Dec-18	0%	15%	74%	61%	-9%	0%	23%	13%	-150%	1%	75%	354%
32	Dec-16	0%	6%	48%	-15%	-8%	0%	3%	-1%	-251%	-101%	139%	938%
	Dec-17	0%	9%	46%	23%	-10%	0%	4%	3%	-236%	0%	152%	664%
	Dec-18	0%	11%	56%	37%	-8%	0%	7%	6%	-217%	0%	119%	496%
101	Dec-16	0%	16%	69%	15%	-4%	1%	16%	5%	-164%	10%	141%	225%
	Dec-17	0%	15%	61%	19%	-6%	0%	14%	6%	-163%	9%	137%	201%
	Dec-18	0%	20%	67%	19%	-4%	1%	19%	6%	-157%	11%	133%	189%
102	Dec-16	1%	23%	95%	32%	-5%	0%	10%	7%	-238%	2%	209%	340%
	Dec-17	0%	13%	65%	23%	-4%	0%	6%	7%	-226%	1%	238%	226%
	Dec-18	0%	12%	30%	29%	-7%	0%	11%	7%	-178%	2%	213%	289%
103	Dec-16	0%	16%	90%	26%	-18%	0%	7%	6%	-198%	-101%	107%	365%
	Dec-17	0%	32%	101%	23%	-27%	0%	7%	7%	-231%	-103%	74%	244%
	Dec-18	0%	35%	99%	21%	-25%	0%	8%	6%	-231%	-50%	92%	221%
104	Dec-16	0%	6%	35%	-25%	-6%	0%	8%	-2%	-148%	2%	123%	1129%
	Dec-17	0%	5%	30%	27%	-4%	0%	7%	1%	-153%	2%	129%	4019%
	Dec-18	0%	7%	33%	2%	-8%	0%	9%	1%	-171%	1%	76%	177%
105	Dec-16	0%	6%	35%	61%	-6%	0%	11%	18%	-189%	-100%	107%	248%
	Dec-17	0%	13%	57%	20%	-9%	0%	10%	5%	-171%	2%	119%	278%
	Dec-18	0%	13%	64%	22%	-8%	0%	11%	8%	-175%	0%	119%	174%
106	Dec-16	0%	3%	24%	11%	-9%	0%	6%	3%	-167%	-100%	84%	315%
	Dec-17	0%	3%	22%	1%	-10%	0%	5%	0%	-163%	0%	85%	225%
	Dec-18	0%	3%	25%	0%	-9%	0%	7%	0%	-154%	0%	93%	270%
107	Dec-16	0%	14%	71%	37%	-13%	0%	20%	10%	-160%	-101%	85%	273%
	Dec-17	0%	19%	87%	36%	-25%	0%	17%	9%	-163%	-101%	84%	323%

	Dec-18	0%	26%	90%	35%	-22%	0%	20%	9%	-165%	-100%	79%	283%
108	Dec-16	0%	18%	79%	16%	-4%	3%	21%	5%	-154%	5%	113%	189%
	Dec-17	0%	23%	100%	18%	-14%	0%	16%	7%	-174%	2%	94%	166%
	Dec-18	0%	37%	99%	11%	-22%	0%	17%	4%	-176%	3%	91%	200%
109	Dec-16	0%	8%	48%	33%	-3%	0%	11%	7%	-262%	0%	126%	390%
	Dec-17	0%	18%	61%	19%	-7%	1%	13%	6%	-237%	4%	127%	203%
	Dec-18	0%	14%	68%	8%	-11%	0%	9%	2%	-212%	0%	104%	321%

Sursa: MFP, calcule BNR

Tabel 2. Lichiditate

Cod CAEN	Perioada	Lichiditate generala				Lichiditate imediata				Lichiditate la vedere			
		percentila 25	mediana	percentila 75	media	percentila 25	mediana	percentila 75	media	percentila 25	mediana	percentila 75	media
11	Dec-16	49%	109%	240%	108%	23%	65%	2065%	70%	2%	15%	67%	14%
	Dec-17	54%	115%	270%	112%	25%	68%	3745%	71%	2%	18%	79%	15%
	Dec-18	54%	117%	285%	113%	25%	70%	3206%	71%	2%	18%	86%	15%
12	Dec-16	14%	60%	205%	69%	7%	33%	3109%	52%	1%	7%	57%	3%
	Dec-17	17%	66%	228%	71%	8%	39%	1177%	54%	1%	10%	70%	4%
	Dec-18	15%	66%	203%	73%	8%	41%	2644%	54%	1%	9%	64%	4%
13	Dec-16	24%	108%	317%	114%	9%	53%	3648%	82%	1%	10%	65%	26%
	Dec-17	38%	142%	594%	115%	11%	63%	4491%	79%	1%	15%	142%	20%
	Dec-18	38%	132%	382%	119%	17%	74%	15165%	75%	2%	21%	98%	25%
14	Dec-16	13%	64%	156%	75%	5%	34%	1835%	48%	0%	3%	27%	7%
	Dec-17	19%	77%	184%	82%	9%	42%	2025%	54%	0%	5%	43%	10%
	Dec-18	18%	82%	195%	85%	9%	46%	1768%	57%	0%	6%	49%	9%
15	Dec-16	23%	86%	199%	83%	12%	48%	8448%	52%	1%	7%	44%	10%
	Dec-17	27%	94%	222%	83%	14%	56%	1961%	51%	1%	8%	67%	9%
	Dec-18	30%	100%	272%	87%	14%	59%	3501%	53%	1%	9%	77%	9%
16	Dec-16	14%	73%	207%	98%	9%	45%	5329%	67%	0%	5%	45%	13%

	Dec-17	16%	88%	250%	110%	11%	54%	4354%	73%	0%	7%	60%	15%
	Dec-18	20%	97%	302%	118%	12%	58%	4554%	75%	0%	8%	80%	16%
17	Dec-16	23%	70%	172%	81%	13%	41%	343%	46%	2%	17%	90%	28%
	Dec-17	32%	93%	229%	86%	14%	44%	596%	46%	2%	16%	82%	24%
	Dec-18	29%	92%	236%	72%	15%	70%	1480%	37%	1%	14%	86%	18%
31	Dec-16	13%	59%	216%	66%	4%	25%	857%	41%	0%	4%	45%	13%
	Dec-17	13%	83%	341%	90%	4%	41%	3610%	57%	0%	7%	103%	23%
	Dec-18	14%	81%	334%	100%	6%	43%	1671%	71%	0%	11%	94%	32%
32	Dec-16	14%	56%	226%	60%	3%	19%	394%	30%	0%	2%	20%	4%
	Dec-17	15%	66%	224%	71%	4%	21%	435%	36%	0%	3%	22%	7%
	Dec-18	17%	67%	236%	76%	4%	21%	3170%	37%	0%	3%	32%	8%
101	Dec-16	23%	78%	156%	90%	10%	45%	1588%	63%	0%	6%	32%	14%
	Dec-17	23%	80%	165%	101%	12%	49%	551%	72%	1%	7%	40%	20%
	Dec-18	20%	84%	189%	101%	11%	50%	1182%	71%	1%	8%	57%	16%
102	Dec-16	24%	92%	200%	90%	10%	70%	391%	56%	0%	3%	17%	3%
	Dec-17	31%	84%	146%	102%	16%	46%	439%	62%	0%	6%	24%	6%
	Dec-18	15%	82%	122%	90%	5%	51%	173%	57%	0%	1%	14%	5%
103	Dec-16	15%	68%	173%	98%	7%	37%	851%	57%	0%	6%	40%	8%
	Dec-17	10%	62%	160%	101%	6%	34%	818%	62%	0%	6%	46%	10%
	Dec-18	8%	44%	141%	100%	4%	26%	657%	58%	0%	7%	49%	10%
104	Dec-16	18%	82%	253%	129%	7%	45%	604%	52%	0%	2%	40%	7%
	Dec-17	22%	87%	248%	124%	10%	42%	571%	46%	0%	4%	36%	5%
	Dec-18	13%	90%	287%	144%	3%	43%	1332%	56%	0%	4%	51%	7%
105	Dec-16	15%	71%	164%	77%	6%	39%	1935%	54%	0%	4%	26%	15%
	Dec-17	18%	81%	185%	84%	7%	44%	3058%	56%	0%	5%	36%	16%
	Dec-18	12%	67%	184%	99%	5%	37%	430%	68%	0%	5%	34%	24%
106	Dec-16	6%	53%	164%	75%	2%	23%	716%	50%	0%	3%	28%	6%
	Dec-17	8%	60%	177%	83%	3%	23%	1185%	51%	0%	3%	32%	7%
	Dec-18	9%	56%	198%	87%	3%	27%	1325%	55%	0%	3%	28%	6%

107	Dec-16	12%	54%	147%	72%	4%	26%	2790%	51%	0%	5%	34%	18%
	Dec-17	14%	59%	158%	73%	5%	29%	508%	55%	1%	7%	46%	23%
	Dec-18	12%	56%	167%	76%	5%	29%	1511%	56%	1%	7%	53%	19%
108	Dec-16	27%	93%	243%	119%	12%	57%	644%	72%	1%	8%	48%	17%
	Dec-17	26%	91%	231%	108%	13%	57%	635%	69%	1%	10%	59%	17%
	Dec-18	17%	77%	231%	95%	9%	48%	741%	60%	1%	10%	60%	13%
109	Dec-16	12%	92%	166%	91%	5%	41%	1104%	71%	0%	5%	24%	6%
	Dec-17	25%	98%	223%	110%	8%	49%	5110%	78%	1%	7%	49%	11%
	Dec-18	24%	96%	206%	99%	8%	44%	1074%	69%	1%	7%	55%	6%

Sursa:MFP, calcule BNR

Anexa 6. Principalii indicatori de sănătate financiară ai companiilor care activează în industria agroalimentară

Tabel 1. Sectorul agricol

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cifra de afaceri (mld. lei)	18.8	20.1	28.1	31.4	30.0	32.6	30.9	33.2	36.2	39.2
VAB (mld. lei)	5.9	6.9	9.6	10.1	9.6	10.6	10.3	11.7	13.6	14.4
Active totale (mld. lei)	41.6	40.8	41.3	47.4	48.4	53.4	60.9	62.9	68.0	77.5
Capitaluri proprii (mld. lei)	18.2	14.5	9.4	11.1	10.9	13.2	15.4	17.4	20.9	24.4
Datorii totale (mld. lei)	23.4	26.3	31.8	36.4	37.5	40.3	45.5	45.5	47.0	53.1
Datorii pe termen scurt (mld. lei)	15.2	17.6	21.7	24.9	26.0	28.7	32.7	31.4	32.2	36.0
Datorii pe termen lung (mld. lei)	8.1	8.7	10.1	11.5	11.5	11.6	12.8	14.1	14.8	17.1
Nr. salariați	83,288	82,436	85,344	85,973	87,359	87,424	91,512	91,404	92,420	95,437
Nr. firme	14,487	15,807	16,700	17,143	17,316	17,285	18,082	19,174	19,791	20,940
ROE	4.5%	8.3%	26.6%	22.7%	14.2%	14.3%	12.8%	21.3%	23.6%	19.0%
ROA	2.0%	3.0%	6.1%	5.3%	3.2%	3.5%	3.2%	5.9%	7.3%	6.0%
Marja EBIT	4.3%	6.0%	8.9%	8.0%	5.2%	5.8%	6.4%	11.1%	13.6%	11.8%
Datorii/Capitaluri	128.2%	181.2%	336.6%	328.5%	344.6%	306.1%	294.9%	261.9%	224.8%	217.9%
Efectul de pârghie	228.2%	281.2%	436.6%	428.5%	444.6%	406.1%	394.9%	361.9%	324.8%	317.9%
EBIT/Chelt. cu dobânzile	132.3%	211.7%	388.3%	342.4%	229.1%	268.3%	322.8%	648.4%	846.0%	600.4%
Lichiditatea generală	86.9%	86.1%	88.0%	91.0%	88.4%	89.8%	90.3%	94.9%	100.0%	101.5%
Lichiditatea imediată	52.9%	53.5%	55.4%	56.0%	56.3%	58.6%	59.1%	61.7%	64.6%	64.6%
Lichiditatea la vedere	7.1%	8.3%	8.4%	7.2%	7.8%	9.1%	8.2%	10.7%	13.0%	11.9%
Rotația activelor	45.3%	49.2%	68.1%	66.1%	62.0%	60.9%	50.8%	52.8%	53.3%	50.6%
Termenul de recuperare a creanțelor (zile)	128	137	126	135	146	152	189	169	161	170
Productivitatea muncii (lei VAB/salariat)	70,554	83,217	112,372	116,913	110,191	121,363	112,542	127,750	146,845	150,590
Chelt. salarii/VAB	25.8%	22.2%	16.7%	17.6%	20.0%	19.7%	23.9%	23.7%	24.1%	26.0%
Datorie externă totală	2.4	2.6	2.7	3.4	3.4	3.3	3.3	2.9	2.2	1.9

Sursa: MFP, calcule BNR

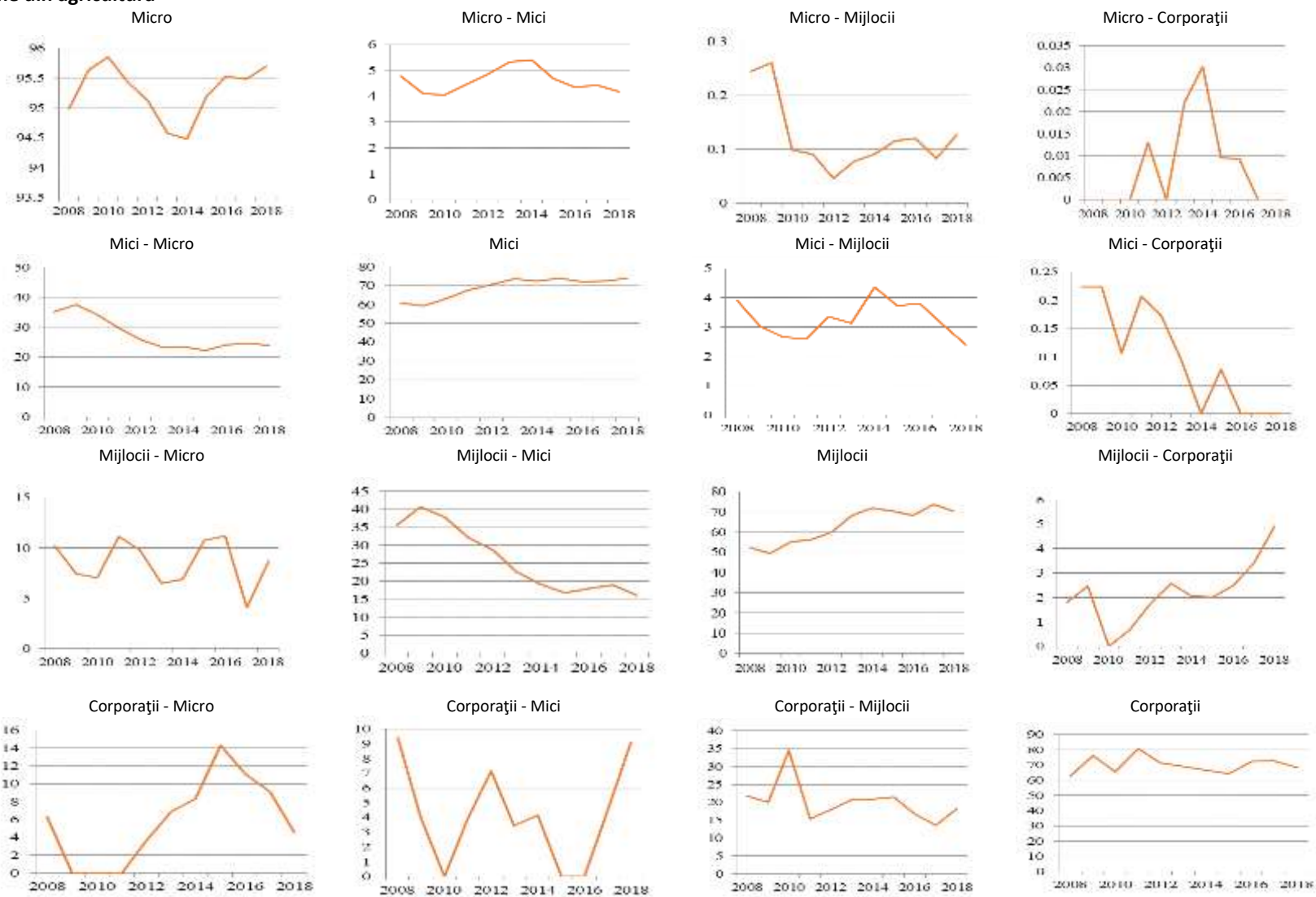
Tabel 2. Sectorul alimentar

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cifra de afaceri (mld. lei)	39.5	39.6	42.7	48.1	49.9	49.2	49.7	53.8	55.7	57.4
VAB (mld. lei)	14.6	14.2	14.0	15.4	14.8	15.9	16.6	19.3	19.0	20.6
Active totale (mld. lei)	38.4	41.4	43.1	46.4	47.1	47.1	45.5	48.2	50.1	52.6
Capitaluri proprii (mld. lei)	12.6	13.4	12.5	13.1	12.5	12.2	11.9	14.0	15.0	17.1
Datorii totale (mld. lei)	25.8	28.0	30.6	33.3	34.6	35.0	33.6	34.2	35.0	35.5
Datorii pe termen scurt (mld. lei)	17.7	20.0	22.2	24.6	24.5	24.7	23.8	24.5	25.5	25.5
Datorii pe termen lung (mld. lei)	8.1	8.0	8.4	8.7	10.2	10.3	9.8	9.7	9.5	9.9
Nr. salariați	179,793	179,004	179,970	178,562	180,397	175,034	170,799	172,386	172,390	172,175
Nr. firme	10,367	10,478	10,662	10,540	10,508	10,327	10,377	10,578	11,300	12,441
ROE	10.8%	4.5%	7.4%	4.7%	5.7%	9.1%	12.7%	22.7%	17.8%	18.6%
ROA	3.5%	1.5%	2.2%	1.3%	1.5%	2.3%	3.3%	6.6%	5.3%	6.0%
Marja EBIT	3.4%	1.5%	2.2%	1.3%	1.4%	2.2%	3.0%	5.9%	4.8%	5.5%
Datorii/Capitaluri	205.6%	208.3%	244.3%	253.2%	277.7%	287.5%	282.8%	244.9%	233.1%	207.8%
Efectul de pârghe	305.6%	308.3%	344.3%	353.2%	377.7%	387.5%	382.8%	344.9%	333.1%	307.8%
EBIT/Chelt. cu dobânzile	155.9%	85.5%	153.3%	78.1%	128.6%	142.8%	350.5%	583.3%	649.8%	588.5%
Lichiditatea generală	83.0%	84.0%	84.2%	83.4%	85.6%	89.2%	91.9%	92.6%	94.9%	99.6%
Lichiditatea imediată	55.7%	57.1%	56.5%	53.4%	56.5%	59.7%	60.9%	61.5%	63.8%	66.4%
Lichiditatea la vedere	8.4%	9.5%	10.3%	8.3%	9.2%	9.2%	12.2%	12.4%	13.9%	14.6%
Rotația activelor	102.8%	95.6%	99.1%	103.6%	105.8%	104.5%	109.3%	111.7%	111.3%	109.3%
Termenul de recuperare a creanțelor (zile)	73	83	83	80	80	88	81	78	80	81
Productivitatea muncii (lei VAB/salariat)	81,407	79,292	77,612	86,088	82,055	90,669	97,022	111,766	110,387	119,458
Chelt. salarii/VAB	26.2%	27.1%	28.4%	27.8%	30.4%	29.6%	29.0%	30.5%	34.5%	35.2%
Datorie externă totală	3.7	3.3	2.7	3.4	3.0	3.7	3.7	2.6	1.7	1.5

Sursa: MFP, calcule BNR

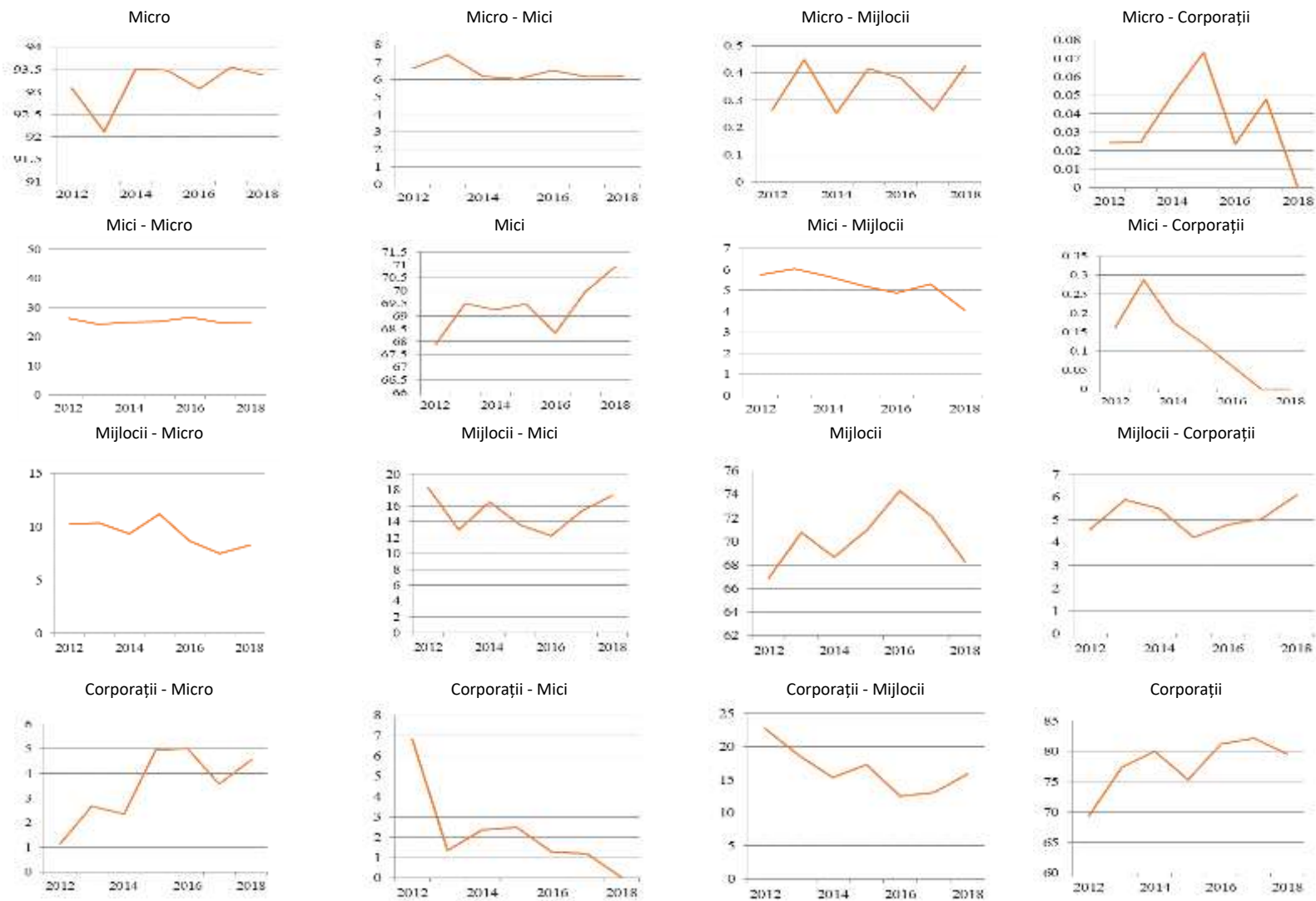
Anexa 7. Matricea de tranziție în funcție de dimensiunea firmelor din domeniul agroalimentar, pe o perioadă de 5 ani (procente)

Tabel 1. Firme din agricultură

Sursa: MFP, BNR, calcule BNR

Tabel 2. Firme din industria alimentară

Sursa: MFP, BNR, calcule BNR

Anexa 8. Rolul agriculturii în programele europene de schimbare climatică

Subiectul schimbărilor climatice reprezintă un element constant pe agenda europeană, cu implicații importante asupra programelor și bugetelor alocate agriculturii: (A) Planul de finanțare sustenabilă, (B) Politica agricolă comună (PAC) post 2020 și (C) Pactul ecologic european (European Green Deal).

A. Planul de finanțare sustenabilă s-a concretizat prin dezbaterile și publicarea a noi inițiative legislative⁶², crearea unui Grup pentru finanțarea sustenabilă (en. *High level expert group on Sustainable finance*) și a unui Grup Tehnic de Experți (TEG) mandatat cu identificarea criteriilor tehnice pentru identificarea activităților sustenabile. În prima etapă, TEG a analizat și propus criteriile tehnice pentru îndeplinirea obiectivelor de atenuare a schimbărilor climatice (en. *climate mitigation*) și a celui de adaptare la schimbările climatice (en. *climate adaptation*), fără a aduce prejudicii celorlalte obiective ale taxonomiei⁶³. Sectorul agriculturii se regăsește printre sectoarele selectate, iar criteriile tehnice pentru îndeplinirea celor două obiective se referă pe de o parte la reducerea sau captarea în sol a emisiilor de carbon și la managementul culturilor, iar pe de altă parte la folosirea sustenabilă a apei, prevenirea degradării solului, prevenirea deșeurilor etc⁶⁴.

Un alt punct pe agenda planului de finanțare este implementarea unui factor de susținere verde (en. *green supporting factor*) în normele prudențiale pentru bănci și societățile de asigurare din UE, prin încorporarea riscului climatic în managementul de risc al băncilor și susținerea instituțiilor financiare care finanțează proiecte sustenabile.

B. Viitoarea Politică Agricolă Comună (PAC)⁶⁵ își asumă angajamente mai ridicate privind măsurile de mediu și climă, adoptă o abordare bazată pe nevoile identificate la nivel național și presupune o mai mare implicare a statelor membre pentru a identifica modul de implementare a standardelor ținând cont de condițiile fermierilor.

Noua PAC înlocuiește criteriile anterioare cu un set de condiționalități pentru primirea plăților, iar trei dintre cele nouă „obiective specifice” vor viza mediul și clima: (1) contribuția la energia durabilă, precum și la atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea; (2) promovarea dezvoltării durabile și a gestionării eficiente a resurselor naturale precum apa, solul și aerul; (3) contribuția la protejarea biodiversității, îmbunătățirea serviciilor eco-sistemice și conservarea habitatelor și a

⁶² Regulamentul (UE) 2019/2088 al Parlamentului European și al Consiliului privind informațiile privind durabilitatea în sectorul serviciilor financiare și Regulamentul (UE) 2019/2089 al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE) 2016/1011 privind indicii UE de referință pentru activitățile de tranziție climatică, indicii UE de referință aliniați la Acordul de la Paris și informațiile privind durabilitatea pentru indicii de referință

⁶³ Celelalte 4 obiective ale Taxonomiei sunt: (3) utilizarea durabilă și protecția resurselor de apă și a celor marine, (4) tranziția către o economie circulară, (5) prevenirea și controlul poluării și (6) protecția și refacerea biodiversității și a ecosistemelor.

⁶⁴ Pentru detalii privind definirea criteriilor a se vedea *Technical annex to the TEG final report on the EU taxonomy*

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_en; [Politica Agricolă Comună după 2020: beneficii ecologice și simplificare](#)

peisajelor. Oferă complementar fermierilor instrumente (voluntare) pentru a-i ajuta să atingă obiectivele PAC în materie de mediu și de climă⁶⁶. 40 la sută din bugetul alocat PAC ar trebui să contribuie la combaterea schimbărilor climatice, iar 30 la sută din fondul pentru pescuit și afaceri maritime ar trebui să contribuie la obiectivele din domeniul climei.

Viitoarea arhitectură verde a PAC cuprinde un set de instrumente cu caracter opțional, menite să ajute fermierii să atingă obiectivele PAC în materie de mediu și climă. Statele membre trebuie să le prevadă și să le conceapă conform propriilor nevoi.

(i) este introdus conceptul de eco-scheme⁶⁷ (Pilon I), care presupun primirea de către fermieri (fără cofinanțare din partea statelor membre) a unor plăți directe sub formă de stimulente acordate anual, astfel încât aceștia să adopte practici benefice pentru mediu și clima.

(ii) angajamente în materie de climă (Pilon II), statele membre având obligația de a aloca minim 30 la sută din finanțarea primită din partea UE în temeiul pilonului 2 pentru mediu și climă (cu cofinanțare din partea statelor membre). Plățile compensează fermierii și alți gestionari de terenuri, în cazul în care aceștia aplică timp de mai mulți ani (5-7 ani) practicile asumate de statul membru.

Noul sistem PAC va adapta o parte din obligațiile deja existente sub forma unor cerințe de sustenabilitate din punct de vedere al mediului⁶⁸.

C. Pactul Ecologic European își propune, alături de alte obiective, neutralitatea climatică în UE până în anul 2050 și asigurarea producției sustenabile de alimente. Sectorului agricol și calității produselor alimentare li se adresează programul “De la fermă la furculiță”, acesta având următoarele obiective:

- a. asigurarea unui proces de tranziție echitabil;
- b. reducerea dependenței de pesticide chimice, îngrășăminte și antibiotice prin (1) identificarea de măsuri, inclusiv legislative, (2) creșterea ariilor utilizate pentru ferme organice, (3) dezvoltarea de moduri inovative de a proteja culturile de boli și dăunători;
- c. dezvoltarea de tehnici agricole și de pescuit inovatoare.

Mai precis, strategia va stabili măsuri pentru: (i) asigurarea unei producții primare durabile; (ii) stimularea practicilor durabile de prelucrare a alimentelor, vânzare cu amănuntul, ospitalitate și servicii alimentare; (iii) promovarea consumului durabil de alimente, facilitând trecerea la o dietă

---

⁶⁶ Noul PAC propune o serie de forme de finanțare: eco-scheme pentru plăți directe; scheme obligatorii pentru statele membre; continuarea sprijinului din bugetul de dezvoltare rurală al PAC pentru angajamente în materie de mediu și climă, investiții, consolidarea de cunoștințe, inovare și cooperare.

⁶⁷ Un exemplu de eco-schemă ar putea fi menținerea agriculturii favorabile climei în turbării.

⁶⁸ Spre exemplu, cerința privind *diversificarea* culturilor va deveni o obligație de *rotație* a culturilor. Un alt exemplu ar putea fi cerința de limitare a gazelor cu efect de seră

sănătoasă și durabilă; (iv) reducerea pierderilor și deșeurile alimentare⁶⁹.

În acest fel este încurajată abordarea privind economia circulară, care vizează reducerea impactului asupra mediului provenit din activitățile de procesare a alimentelor și al vânzării acestora. O astfel de abordare presupune închiderea buclei privind ciclul de viață al produselor alimentare, prin o serie de măsuri legate de transport, depozitare, ambalare și reducerea pierderilor și deșeurile alimentare.

Strategia, așa cum este elaborată, urmărește stimularea unui consum sustenabil și promovarea alimentelor accesibile și sănătoase. Măsuri care au fost propuse în acest scop se referă la: (i) interzicerea alimentelor din import care nu corespund cu standardele UE de mediu, (ii) informarea consumatorilor cu privire la proveniența alimentelor, amprenta de carbon etc. și (iii) îmbunătățirea poziției fermierilor în cadrul lanțului valoric.

Astfel, se vor crea noi oportunități pentru toți operatorii din cadrul lanțului valoric, fiind încurajate descoperirile științifice în acest domeniu și crearea de noi tehnologii, precum și creșterea gradului de conștientizare a consumatorilor și crearea de cerere pentru alimente sustenabile.

---

⁶⁹ Comisia Europeană, Foaia de parcurs a strategiei “De la fermă la furculiță”

[illegible]

		Nr. firme cu credite						Nr. firme cu credite neperformante					
Cod CAEN	Perioada	Total, din care:	Trezorerie	Finantarea stocurilor	Echipamente	Ipotecare, alte credite inv imo	Alte credite	Total, din care:	Trezorerie	Finantarea stocurilor	Echipamente	Ipotecare, alte credite inv imo	Alte credite
11													
...													
109													

		De la cate banci au in medie credite firmele						Nr. banci care au finantat sectorul					
Cod CAEN	Perioada	Total, din care:	Trezorerie	Finantarea stocurilor	Echipamente	Ipotecare, alte credite inv imo	Alte credite	Total, din care:	Trezorerie	Finantarea stocurilor	Echipamente	Ipotecare, alte credite inv imo	Alte credite
11													
...													
109													

Sursa datelor: BNR (Centrala Riscurilor Bancare), MFP, calcule BNR

Anexa 10. Structura finanțării firmelor din domeniul agroalimentar (2018)

Mld lei	A	B	Total economie
Total pasiv	77,5	47,2	1,636,3
Capitaluri	24,1	14,1	519,4
Provizioane și venituri în avans	5,1	2,7	113,5
Datorii totale	48,2	30,5	1.003,4
	-	-	-
Clasificare datorii în funcție de scadență	-	-	-
– Datorii pe termen scurt (< 1 an)	31,1	22,4	647,6
– Datorii pe termen lung (>1 an)	17,1	8,1	355,8
	-	-	-
Clasificare datorii în funcție de tipul creditorilor	-	-	-
– Datorie privată externă pe termen scurt	0,0	0,2	2,0
– din care credite bancare externe	0,0	0,2	2,0
– Datorie privată externă pe termen mediu și lung	1,8	1,8	92,5
– din care credite bancare externe	0,6	0,2	29,4
– Credite interne (bănci + IFN)	12,2	6,5	127,0
– din care credite în valută	3,9	2,2	62,0
– Datorii cu dobânzile	0,0	0,0	0,3
– Datorii comerciale	14,8	10,1	291,8
– Datorii în legătură cu personalul	0,2	0,4	11,0
– Datorii către stat	2,0	2,2	68,0
– Datorii față de entitățile afiliate	1,6	1,8	66,5
– Datorii față de acționari	7,2	3,0	129,7
– Alte datorii	8,3	4,6	214,7

A – Agricultură, grupe CAEN 01, 03

B – Industria alimentară, grupe CAEN 10,11,12

Sursa: MFP, calcule BNR

A	B	Total economie
100%	100%	100%
31%	30%	32%
7%	6%	7%
62%	65%	61%
40%	47%	40%
22%	17%	22%
0%	0%	0%
0%	0%	0%
2%	4%	6%
1%	1%	2%
16%	14%	8%
5%	5%	4%
0%	0%	0%
19%	21%	18%
0%	1%	1%
3%	5%	4%
2%	4%	4%
9%	6%	8%
11%	10%	13%

Bibliografie

Academia Română (2015), "Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani", cap. Proiect 5 – Securitate și siguranță alimentară

Altman, E. (1968), "Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy", The Journal of Finance, 23, pp. 589-609

Banca Națională a României (decembrie 2019), "Raportul asupra stabilității financiare"

Bussiere M. și Fratzscher M. (2002), "Towards a new early warning system of financial crises", Working Paper Series, ECB Working Paper no. 145

Cherif, R. și Hasanov, F. (2020), "The Return of the Policy That Shall Not Be Named: Principles of Industrial Policy", IMF Working Paper no. 19/74

<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/03/26/The-Return-of-the-Policy-That-Shall-Not-Be-Named-Principles-of-Industrial-Policy-46710>

Comisia Europeană (noiembrie 2018), "Flourish: robots for more productive and sustainable agriculture", <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/flourish-robots-more-productive-and-sustainable-agriculture>

Comisia Europeană (februarie 2019), "A new tool to increase the sustainable use of nutrients across the EU", https://ec.europa.eu/info/news/new-tool-increase-sustainable-use-nutrients-across-eu-2019-feb-19_en

Comisia Europeană (aprilie 2019), "EU Member States join forces on digitalisation for European agriculture and rural areas", <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-member-states-join-forces-digitalisation-european-agriculture-and-rural-areas>

Comisia Europeană (decembrie 2019), "European Green Deal", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

Comisia Europeană (martie 2020), "Technical annex to the TEG final report on the EU taxonomy", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/200309-sustainable-finance-teg-final-report-taxonomy-annexes_en.pdf

Comisia Europeană (mai 2020), "European Economic Forecast 2020", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip125_en.pdf

Comisia Europeană (mai 2020), "Identifying Europe's recovery needs", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/assessment_of_economic_and_investment_needs.pdf

Comisia Europeană (iunie 2020), "Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Romania", https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Romania.pdf

Comisia Europeană (iunie 2020), "Statistical Factsheet: Romania", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-ro_en.pdf

Comisia Europeană, "Farm to Fork Strategy", https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

Comisia Europeană, "The Post-2020 Common Agricultural Policy: Environmental Benefits And Simplification", <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural->

Comisia Națională de fundamentare a Planului Național de adoptare a monedei euro (2018), "Planul național de adoptare a monedei euro"

Costeiu, A. și Neagu, F. (2013), "Bridging the banking sector with the real economy. A financial stability perspective", ECB Working Paper no. 1592.

FMI (octombrie 2019), World Economic Outlook, "CAP specific objectives explained - Agriculture and climate mitigation", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf

Kamilaris A., Fontas A. și Prenafeta-Boldo F. (2019). "The Rise of Blockchain Technology in Agriculture and Food Supply Chains", Trends in Food Science & Technology Journal

Kaminsky, G., Reinhart și C., Lizondo, S. (1998), "Leading Indicators of Currency Crises", IMF Staff Papers, Vol. 45

Lazăr, S. și Istrate, C. (2018), "Corporate tax-mix and firm performance. A comprehensive assessment for Romanian listed companies", Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 31:1, 1258-

Liargovas, P. și Skandalis, K. (2010), "Factors Affecting Firms' Performance: The Case of Greece", Global Business and Management Research, Vol. 2, No. 2&3

Ministerul Finanțelor Publice, "Strategia fiscal-bugetare pentru perioada 2020-2022"

Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, "Oportunități de finanțare a intervențiilor care vizează mediul și clima în contextul Planului Național Strategic 2021-2027" <https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/plan-national-strategic/Masuri-de-mediu-si-clima-in-PNS-2021-2027.pdf>

Myšková, R. și Hájek, P. (2017), "Comprehensive assessment of firm financial performance using financial ratios and linguistic analysis of annual reports". Journal of International Studies, 10(4), 96-108

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (2009), "Competition Policy, Industrial Policy and National Champions"

Organizația Națiunilor Unite (2011), "World Population Prospects: The 2010 Revision" https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/trends/WPP2010/WPP2010_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf

Organizația Națiunilor Unite (2015), "Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change"

Organizația Națiunilor Unite (2017), "The future of food and agriculture", <http://www.fao.org/3/a-i6583e.pdf>

Selvam, M. et al. (2016), "Determinants of Firm Performance: A Subjective Model", International Journal of Social Science Studies, Vol. 4, No. 7

Valoria (2018), "Barometrul digitalizării - Studiu despre percepția managerilor cu privire la impactul digitalizării asupra companiilor din România", https://valoria.ro/wp-content/uploads/2018/05/Studiu_Barometrul_digitalizarii_2018_RO.pdf

Vivet, D. (2011), "Development of a financial health indicator based on companies' annual accounts", National Bank of Belgium, Working Paper, No 213.